

POLITIHØGSKOLEN

Legges det godt til rette for tolking?

En kvantitativ undersøkelse om tolkemedierte politiavhør

Anita Lian

Maj Mork-Johansen

Erfaringsbasert Master i Etterforskning

Kull 2017

Oppgavens tittel

Legges det godt til rette for tolking? En kvantitativ undersøkelse om tolkemedierte politiavhør.

Veiledere for oppgaven:

Hovedveileder Gunnar Thomassen, førsteamanuensis ved Politihøgskolens forskningsavdeling.

Biveileder Tatjana Radanovic Felberg, førsteamanuensis ved Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, OsloMet – storbyuniversitetet.

Antall ord

Antall ord etter fratrekk for forord, norsk og engelsk sammendrag, prolog, innholdsfortegnelse, figurliste, fotnoter, tekst i tilknytning til figurer/illustrasjoner, vedlegg og litteraturliste: 29 454 ord.

Illustrasjon forside

Gjengitt etter tillatelse fra illustratør Christine Schneider, www.yellowpencilstudio.com.

© Anita Lian og Maj Mork-Johansen

Masteravhandling for studiet: Erfaringsbasert master i etterforskning

Omfang: 30 studiepoeng

Politihøgskolen i Oslo

15. november 2020

Forord

Forventningene til hva Politihøgskolens erfaringsbaserte masterstudium i etterforskning skulle bringe med seg var ikke ferdig tenkte tanker for noen av oss da vi satte oss på skolebenken høsten 2017. Når vi nå er ved veis ende og ser oss tilbake, så har studiet utvilsomt bidratt til refleksjon og læring på så mange plan. Aller størst læring har vi derimot hatt gjennom det året vi har brukt på å fordype oss i temaet for denne oppgaven – tolkemedierte avhør. Vi fant hverandre gjennom felles interesse for temaet, og erfarte raskt hvor berikende det var å være sammen om prosjektet. Å dele eierskap har kanskje gjort veien bittelitt lenger, men utvilsomt morsommere, mer motiverende og lærerik. Uansett hvordan denne oppgaven blir tatt imot, så har prosessen med å skrive den vært læring for livet for oss.

Vi vil først og fremst rette en stor takk til de 339 etterforskerne som tok seg tid til å svare på spørreundersøkelsen vår. En minst like stor takk går til vår veileder Gunnar Thomassen. Dine konstruktive tilbakemeldinger og alltid positive innstilling har vært veldig god å ha på laget. Og Tatjana Radanovic Felberg – vår biveileder fra OsloMet; takk for diskusjoner, tilbakemeldinger og alltid entusiastiske heiarop! Tusen takk til Sverre for at du tok deg tid til å lese og komme med verdifulle innspill. Takk til Elin, Jan, Maria, Sigfrid, Sigrid og Sturla for testing av spørreskjemaet og for viktige tilbakemeldinger. Takk til biblioteket ved Politihøgskolen for uvurderlig hjelp til innhenting av litteratur, og for kloke svar på alle våre spørsmål. Tusen takk også til Kripos og Politihøgskolen – våre oppmuntrende og fleksible arbeidsgivere. Uten deres støtte hadde prosjektet vært en umulig oppgave å håndtere.

Til sist, en stor takk til de som betyr aller mest; Øyvind, Børje, Ingrid og Linus. Uten deres tålmodighet og oppbakking hadde det aldri gått. Nå lover vi å gjøre kjøkkenbordene til masterfri sone, og gleder oss til å bruke mer tid sammen med dere!

Anita og Maj

Oslo, 15. november 2020

Sammendrag

Denne oppgaven handler om *tolkemedierte politiavhør*, det vil si avhør hvor kommunikasjonen skjer via tolk. Politiavhøret blir regnet for å være politiets viktigste og mest anvendte etterforskningsmetode, hvor formålet er å innhente så nøyaktig og pålitelig informasjon som mulig. Måten avhør gjennomføres på vil ha stor betydning for etterforskningens kvalitet, og som potensielt bevis er avhøret sårbart for påvirkning. Et dårlig gjennomført avhør kan svekke rettssikkerheten og i ytterste konsekvens bidra til en uriktig domfellelse. Kvaliteten på tolkemedierte avhør vil i stor grad avhenge av tolkens kvalifikasjoner, men samtidig løftes kompetanse og opplæring hos *tolkebrukeren* frem som en viktig forutsetning for god tolking. Forskning viser at god kvalitet på tolking fordrer tilrettelegging fra tolkebruker, helt fra tolken bestilles og til samtalen er avsluttet og evaluert. Ved å gjøre undersøkelser knyttet til etterforskeres praksis, kompetanse og opplæring har vi søkt å belyse hvorvidt det legges til rette for tolking i norske politiavhør.

Det er gjennomført en kvantitativ tverrsnittsundersøkelse blant etterforskere som har erfaring med å bruke tolk i avhør. Data ble samlet inn via et nettbasert spørreskjema, og undersøkelsen ga en svarprosent på 28 prosent. Nettoutvalget (N=339) anses å være representativt for populasjonen norske etterforskere, men grunnet lav svarprosent vil vi være forsiktige med å generalisere ut fra funnene. Resultatene viser at det er til dels stor variasjon i respondentenes selvrapporterte praksis, kompetanse og opplæring i hvordan tolkemedierte avhør forberedes, gjennomføres og evalueres. Selv om noen synes å legge godt til rette for tolking, så synes mange etterforskere å ha manglende kunnskap om tolkens rolle og betydningen av å samhandle med tolken før, under og etter avhør. Mange opplever at det er vanskelig å få til et godt avhør når kommunikasjonen skjer via tolk, og at politiets avhørsmetodikk mister mye av sin tilsiktede funksjon. Flere har erfart å måtte avbryte avhør grunnet forhold ved tolkingen, eller at det har kommet innsigelser til avhør hvor de har brukt tolk. Respondentene peker også på organisatoriske forhold som har betydning for deres egen tilrettelegging, hvor vansker med å skaffe kvalifisert og kompetent tolk er særlig fremtredende. Videre har undersøkelsen påvist en generell mangel på formell opplæring i bruk av tolk i politiet. Samlet sett tilsier resultatene at det kan ligge et uutnyttet potensial i tolkemedierte avhør, hvor økt kompetanse og opplæring hos avhører er blant faktorene som kan gi økt kvalitet på tolkemedierte avhør. Dette kan igjen medføre økt kvalitet og effektivitet i etterforskningen, bedre ressursutnyttelse i politiet og ikke minst styrket rettssikkerhet.

Summary

This thesis discusses *interpreter-mediated police interviews* where communication takes place via an interpreter. Interviews, which are reckoned to be the police's most important and used investigative method, aim to obtain as accurate and reliable information as possible. The conduct of the interview is very important to the quality of the investigation, and as potential evidence the interview can be easily influenced. A poorly conducted interview can weaken legal safeguards and, in the extreme, contribute to an incorrect conviction. The quality of interpreter-mediated interviews largely depends on the interpreter's qualifications, but the expertise and training of the *user of the interpreting services* is also an important prerequisite for good interpretation. Research shows that good quality interpretation requires the user to make preparations, starting when the interpreter is booked and ending when the interview has been evaluated. By examining investigators' practice, expertise and training, we have tried to discover whether conditions are made suitable for interpreting during police interviews.

A quantitative cross-section survey has been conducted among investigators with experience of using interpreters in interviews. Data was gathered via an online questionnaire, and a response rate of 28 per cent was achieved. The respondents (N=339) are regarded as representative of Norwegian investigators, but the low response rate makes us cautious about generalisation. The results show a great deal of variation in the respondents' self-reported practice, expertise and training regarding how such interviews are to be prepared for, conducted and evaluated. Although some investigators seem to prepare well for interpreting, many appear to lack knowledge of the interpreter's role and the importance of interacting with the interpreter before, during and after an interview. Many state a good interview is difficult when the communication takes place via an interpreter, and that the police interview methodology loses a lot of its intended function. Several have had to interrupt an interview due to interpretation factors, or experienced objections to interviews using an interpreter. The respondents also point to organisational factors important to their own preparations, including the difficulty in obtaining qualified and competent interpreters. The survey shows a general lack of formal police training in the use of interpreters. The overall results indicate there may be unutilised potential in interpreter-mediated police interviews, and that better investigator expertise and training may improve the quality of such interviews. This may lead to higher quality and more efficient investigations, better utilisation of police resources and, not least, stronger legal safeguards.

Prolog

Amina skal være tolk i politiavhør for første gang. Hun har jobbet som tolk i snart to år, med sporadiske oppdrag hos NAV og på helsestasjonen. Hun ble oppringt av politietterforskeren Ole tidligere i dag. Ole har behov for tolk, og har bedt henne komme til politistasjonen så snart som mulig. Når Amina kommer til stasjonen, er Ole ivrig på å komme i gang. Amina spør hvor lang tid avhøret vil vare, men Ole sier at det er vanskelig å vite. Kanskje tar det kort tid, kanskje hele dagen. Alle avhør er så forskjellige, så han håper hun har god tid. Amina forteller at hun ikke har tolket for politiet tidligere, men Ole sier at det ikke er noe problem. Bare hun oversetter ordrett alt som blir sagt, så kommer dette til å gå helt fint. Han tar henne med inn i avhørsrommet, hvor hun møter Malik som skal avhøres. Ole småprater først litt om «vær og vind». Amina blir litt usikker på hvordan hun skal forholde seg. Hun synes det er vanskelig å oversette småprat, for det er så mye av kommunikasjonen som ikke skjer via ord. Ole snakker fort, bruker uvante begreper og lange setninger. Amina må stadig avbryte for å klare å tolke alt som blir sagt. Ole kaller Malik for siktede, og Amina blir usikker på om hun ikke heller bør si du til Malik. Ole har ikke sagt noe om hva saken gjelder, så Amina kjenner hjertet slå litt hardere når det kommer frem at Malik er mistenkt for voldtekt. Han ble pågrepet hjemme tidligere i dag, og Malik oppgir at han er bosatt i samme gate som søsteren hennes. Tenk om hun plutselig skulle møte han der, eller på bussen? Byen er jo ikke så stor ... Amina forsøker å late som ingenting, men er redd det skal synes at hun er nervøs. Malik virker også utilpass med situasjonen, og hun hører han mumle noe om at han ikke stoler på kvinner. Amina spør om Ole vil at hun skal fortelle litt om sin rolle i avhøret. Ole svarer at han har brukt tolk mange ganger tidligere, men at hun gjerne kan forklare dette helt kort for Malik. Amina har lyst til å be Ole om en pause for å snakke litt om hvordan de kan få best mulig kvalitet på tolkingen, men er usikker på hvordan Ole vil reagere på det. Dersom han opplever at hun stiller for mange spørsmål eller forstyrrer avhøret, så vil hun kanskje ikke få flere tolkeoppdrag for politiet ...?

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Sammendrag.....	ii
Summary.....	iii
Prolog.....	iv
Kapittel 1 – Innledning.....	4
1.1 Introduksjon til oppgavens tema.....	4
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	6
1.3 Oppgavens avgrensning og oppbygning.....	8
Kapittel 2 – Teori og bakgrunnsinformasjon.....	9
2.1 Tidligere forskning og kunnskapsstatus.....	9
2.2 Om tolking og tolkeprosessen.....	14
2.3 Om etterforskning, politiavhør og avhørsmetodikk.....	20
2.4 Hvordan kan politietterforskeren samarbeide med tolken?.....	29
2.5 Eksisterende opplærings- og utdanningstilbud.....	33
2.6 Rutiner og retningslinjer for bestilling og bruk av tolketjenester i politiet.....	35
Kapittel 3 – Metode.....	37
3.1 Validitet, reliabilitet og generalisering.....	37
3.2 Bakgrunn for valg av metode.....	38
3.3 Tillatelser.....	39
3.4 Utarbeidelse av spørreskjema.....	39
3.5 Utvalg.....	42
3.6 Datainnsamling, svarprosent og representativitet.....	43
3.7 Analyse.....	45
3.8 Etske refleksjoner.....	46
Kapittel 4 – Resultater.....	49
4.1 Bakgrunnsinformasjon om respondentene.....	49
4.2 Hvordan forberedes, gjennomføres og evalueres tolkemedierte avhør?.....	53
4.3 Hvordan vurderer etterforskere egen kunnskap og kompetanse i bruk av tolk?.....	57
4.4 Hvilken opplæring har etterforskere i bruk av tolk?.....	60
4.5 I hvilken grad forekommer avbrudd og/eller innsigelser til tolkemedierte avhør?.....	63
4.6 Hva synes etterforskere er utfordrende, om noe, med å bruke tolk?.....	67
Kapittel 5 – Diskusjon.....	75
5.1 Hovedfunn.....	75
5.2 Bestillerkompetanse og bruk av kvalifisert tolk.....	76

5.3 Bestillingssystemer for tolketjenester i politiet.....	77
5.4 Samarbeid og gjensidig rolleforståelse.....	79
5.5 Bruk av tolk utfordrer avhørsmetodikken.....	81
5.6 Avbrytelser og innsigelser til tolkemedierte avhør	83
5.7 Opplæring i bruk av tolk.....	84
Kapittel 6 – Avslutning	86
6.1 Oppsummering og konklusjon.....	86
6.2 Forskningens bidrag til utvikling og forslag til tiltak.....	88
Vedlegg	89
Vedlegg 1 – Vurdering fra NSD.....	89
Vedlegg 2 – Søknad til Politidirektoratet	92
Vedlegg 3 – Vurdering fra Politidirektoratet.....	94
Vedlegg 4 – E-postinvitasjon til deltakerne	96
Vedlegg 5 – Utskrift av spørreskjema.....	97
Litteraturliste	101

Figurer

Figur 2.1 Retningslinjer for god tolkeskikk	18
Figur 2.2 Kategorier i Nasjonalt tolkeregister	19
Figur 2.3 Avhørets faser	25
Figur 2.4 Samarbeidsmodell for tolk og tolkebruker	30
Figur 4.1 Respondentenes kjønn	49
Figur 4.2 Når uteksaminert fra Politiskolen/Politihøgskolen	50
Figur 4.3 Politidistrikt, brutto- og nettoutvalg	51
Figur 4.4 Hvor ofte benyttes tolk	51
Figur 4.5 Samlet erfaring med bruk av tolk	52
Figur 4.6 Hvem bestiller tolk	53
Figur 4.7 Rutiner for bestilling av tolketjenester mv.	53
Figur 4.8 Forarbeid til tolkesituasjonen/avhøret	54
Figur 4.9 Gjennomføring av tolkemedierte avhør	55
Figur 4.10 Gjennomføring av ettersamtale med tolken	56
Figur 4.11 Bevissthet om bruk av tolk i politiet	57
Figur 4.12 Vurdering av tolkens og egen kompetanse	58
Figur 4.13 Kjennskap til tolkeetiske retningslinjer og kvalifikasjonskategorier	59
Figur 4.14 Opplæring i bruk av tolk	60
Figur 4.15 Vurdering av om egen opplæring er tilstrekkelig	62
Figur 4.16 Avbrudd og innsigelser til tolkemedierte avhør	63
Figur 4.17 Hva gikk innsigelsen ut på	64
Figur 4.18 Hvem hadde innsigelse	66
Figur 4.19 utfordringer med bruk av tolk i avhør	68

Kapittel 1 – Innledning

1.1 Introduksjon til oppgavens tema

Denne oppgaven handler om *tolkemedierte politiavhør*, det vil si avhør hvor samtalepartene kommuniserer via tolk. Prologen om tolken Amina og etterforskeren Ole er fiktiv, men er ment å illustrere noen av de mange utfordringer som kan oppstå i slike avhør. Nærmere bestemt undersøker oppgaven hvordan etterforskere ivaretar forhold som kan sikre at tolkingen holder god kvalitet. Ved å gjøre undersøkelser knyttet til *etterforskeres* praksis, kompetanse og opplæring har vi søkt etter svar på hvordan de som *tolkebrukere* legger til rette for tolking. Legges det fra politiets side til rette for best mulig kommunikasjon og tolking, eller eksisterer det et uutnyttet potensial i slike avhør?

Rettsikkerhet og likeverd er sentrale grunnprinsipper i en demokratisk rettsstat, hvor kommunikasjon er avgjørende for å sikre et velfungerende rettssystem. I avhør hvor det foreligger språkbarrierer må det derfor benyttes tolk (Riksadvokaten, 2016). Som ledd i etterforskning gjennomfører politiet hvert år titusener av avhør (Politidirektoratet, 2019). Det finnes ingen offentlig tilgjengelig statistikk på antall avhør som skjer via tolk, men samlet sett brukte politiet nesten 64 millioner kroner på innkjøp av tolketjenester i 2019.¹ Økt globalisering tilsier at behovet neppe vil avta i årene som kommer. Det bor i dag nærmere 800 000 innvandrere i Norge, noe som tilsvarer rundt 15 prosent av befolkningen (Steinkellner, 2020).² Antall innvandrere er doblet siden 2008, og tredoblet siden 2001 (IMDi, 2020a). Som følge av store inntektsforskjeller mellom land forventes fortsatt økt migrasjon, og også en høyere forekomst av grensekryssende kriminalitet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020).

Avhøret blir regnet for å være politiets viktigste og mest anvendte etterforskningsmetode, hvor formålet er å innhente mest mulig relevant, nøyaktig og pålitelig informasjon (Rachlew & Fahsing, 2015). Det er mange utfordringer knyttet til den informasjonsinnhenting som skjer i et avhør, og som potensielt bevis er avhøret sårbart for påvirkning. Avhørtes forklaring kan blant annet bli påvirket av måten avhøret blir gjennomført på, hvordan spørsmål blir stilt og formulert. I tolkemedierte avhør, hvor avhøreren og den avhørte mangler et felles språk, vil kvaliteten på informasjonsinnhenting bli ytterligere utfordret. Informasjonen som

---

¹ Opplyst i en e-post mottatt fra Politiets fellestjenester, 30. juni 2020. Omtrent 24 millioner av de samlede utgiftene var knyttet til tolketjenester ved oppmøte, og 23,5 millioner til tolketjenester over telefon.

² Som innvandrere regnes personer født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre (Steinkellner, 2020).

innhentes kan potensielt være avgjørende for utfallet av etterforskningen, hvor et «dårlig» avhør i verste fall kan resultere i en uriktig domfellelse (Riksadvokaten, 2016). I en av de største rettsskandalene i norsk historie, ble Fritz Moen uriktig dømt for å ha begått to seksualdrap i Trondheim på 1970-tallet. Moen, som var døv med manglende språkferdigheter, ble frikjent for drapene i 2004 og 2006. I den offentlige utredningen som fulgte ble kommunikasjonsutfordringer pekt på som medvirkende årsak til de uriktige domfellelsene. Det ble stilt spørsmål ved hva Moen egentlig hadde forstått og selv uttrykt, både med og uten tegnspråktolk, i forbindelse med avhørene og hovedforhandlingene i de to sakene (NOU 2007: 7). Det dukker også med ujevne mellomrom opp nyhetssaker hvor tolking i politiavhør eller under rettsforhandlinger i straffesaker blir problematisert. Det har blitt stilt spørsmål ved politiets og rettsvesenets innkjøp og manglende kvalitetssikring av tolketjenester, tolkers språkferdigheter og kvalifikasjoner mv. Direkte tolkefeil har blitt påvist, og det har blitt pekt på hvordan disse faktorene kan påvirke utfallet av sakene og true rettssikkerheten (se for eksempel Arntsen, Tobiassen, Widerøe & Nilsen, 2020; Hultgreen, 2016, 2017; Korsnes & Hole, 2020; Slettholm, 2016).

Apeland (2002, s. 2) beskriver tolking som «en mest mulig trofast overføring av budskap mellom mennesker som mangler et felles språk». Tolking er en krevende oppgave, hvor tolken «gjengir muntlig, og på et annet språk, en persons tale for andre lyttere på det tidspunktet ytringen blir gjort» (Ozolins, 1999, s. 31, gjengitt i Skaaden, 2013, s. 18). Kvaliteten på tolkingen avhenger selvsagt i stor grad av tolkens kvalifikasjoner, men samtidig løftes også tolkebrukerens opplæring og kompetanse frem som en viktig forutsetning for god tolking (Felberg & Saggi, 2019; Jakobsen, 2015; NOU 2014: 8). Tolkebrukers evne og kunnskap til å samarbeide godt med tolken blir av Jareg & Pettersen (2006) omtalt som *tolkebrukerferdigheter*. Dette handler om å ha tilstrekkelig kjennskap til tolkeprosessen, slik at det skapes best mulig arbeidsforhold både for tolk og tolkebruker. Cecilia Wadensjös doktorgradsarbeid om *tolking som interaksjon* har vært særlig viktig for det som etter hvert har etablert seg som det rådende teoretiske utgangspunktet for tolking (Brownlie, 2010). Wadensjö (1998) beskriver metaforisk tolking som «en dans for tre». I vårt tilfelle vil avhører, tolken og den avhørte utgjøre de tre dansepartnerne, som er gjensidig avhengige av hverandres dansetrinn for at dansen skal «flyte» best mulig. Vi som har skrevet denne oppgaven har begge lang erfaring fra politiet, etterforskning og avhør. Vi har gjennomført mange avhør med tolk, og har av den grunn gjort oss en del erfaringer og tanker om slike avhør. Hva vet vi egentlig om kvaliteten på tolkingen? Siden vi ikke kjenner språket det

kommuniseres på, hva gjør vi for å legge til rette for at kommunikasjonen og informasjonsinnhentingen i avhøret skjer på en mest mulig forsvarlig måte? Er vi gode tolkebrukere?

I norsk og internasjonal litteratur om tolking blir begrepet *tolkemediert* benyttet om ulike samtaler hvor det kommuniseres via tolk (Alexieva, 1997; Gallai, 2013; Goodman-Delahunty & Martschuk, 2017; Nakane, 2010; Nilsen & Hitching, 2011). Vi opplever at begrepet er med på å synliggjøre at samtaleformen er noe annet, og som kanskje krever andre ferdigheter, enn en enspråklig samtale. I denne oppgaven vil derfor avhør hvor kommunikasjonen skjer via tolk bli omtalt som *tolkemedierte avhør*. I slike avhør vil det alltid være minst to tolkebrukere, som begge har lik rett til tolkens ekspertise (Gentile, Ozolins & Vasilakakos, 2001, gjengitt i Jareg & Pettersen, 2006, s. 12). Dette uavhengig av hvem som bestiller eller betaler for tolken. For å skille samtalepartene fra hverandre vil vi i oppgaven omtale polititjenestepersonen som gjennomfører avhøret for *tolkebruker*, *etterforsker* og/eller *avhører*, mens vi omtaler den andre samtaleparten som den *minoritetsspråklige* eller den *avhørte*.

Vi har ikke funnet forskning direkte knyttet til etterforskeres tilrettelegging for tolking i Norge, og heller ikke internasjonalt synes det å være forsket mye på dette. Det er gjennomført noe forskning på mer spesifikke deler av tolkemedierte avhør, noe vi vil komme tilbake til i kapittel 2. I norsk offentlig sektor, herunder justissektoren, er det opp gjennom årene gjennomført flere utredninger og arbeider knyttet til tolking, som også vil bli omtalt i kapittel 2. Det er etablert kunnskap om at god kvalitet på tolking krever tilrettelegging fra den som skal kommunisere via tolk, helt fra tolken bestilles til samtalen er avsluttet og evaluert (Andenæs, Gotaas, Nilsen & Papendorf, 2000; Berg, Caspersen, Garvik, Paulsen & Svendsen, 2018; IMDi, 2009; Justis- og politidepartementet, 2005).

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Vi har en antakelse om at tolkemedierte avhør ikke har blitt viet tilstrekkelig oppmerksomhet i politiet, og at det derfor kan være liten bevissthet og kunnskap om hva etterforskere kan gjøre for å legge til rette for tolking. Vår antakelse er basert på egen erfaring og praksis, og siden det foreligger begrenset med forskningsbasert kunnskap om tolkebruk i politiet, så synes vi det er et interessant tema å undersøke nærmere. Vi ønsker gjennom oppgaven å belyse deler av norske etterforskeres praksis, samt se på hvilken opplæring, kunnskap og kompetanse de har i å gjennomføre slike avhør. Formålet er å kartlegge og innhente mer

kunnskap om nå-situasjonen, samt et håp om å bidra til økt bevissthet og forståelse av tolkingens plass i politiavhøret. En bedre innsikt i dagens praksis og utfordringer, vil kunne gi et bedre grunnlag for å vurdere eventuelle fremtidige behov og tiltak. Med det som utgangspunkt har vi formulert følgende problemstilling:

«Tolkemedierte politiavhør: Hvordan legges det til rette for tolking, og kan det ligge et uutnyttet potensial i slike avhør?»

Problemstillingen kan belyses fra ulike perspektiver, men i denne oppgaven ønsker vi å rette fokus mot *tolkebrukeren*, som i vårt tilfelle vil være etterforskeren som foretar avhøret. Det er følgelig *etterforskerens* rolle og tilnærming vi ønsker å vite mer om. Samtidig opererer ikke etterforskeren i et vakuum, men innenfor en gitt organisatorisk kontekst, hvor forhold som organisasjonskultur, ledelse, opplæring mv. vil virke inn på den enkeltes kompetanse og praksis. Problemstillingen kan derfor ikke forstås utelukkende på individnivå, men forhold på gruppe-, ledelse- og organisasjonsnivå vil også være av betydning. Problemstillingen er omfattende og kompleks, og det vil ikke være mulig med en inngående og uttømmende drøftelse av alt hva den rommer. For å konkretisere vår tilnærming til problemstillingen, har vi derfor utarbeidet fem forskningsspørsmål:

1. Hvordan forberedes, gjennomføres og evalueres tolkemedierte avhør?
2. Hvordan vurderer etterforskere egen kunnskap og kompetanse i bruk av tolk?
3. Hvilken opplæring har etterforskere i bruk av tolk?
4. I hvilken grad forekommer avbrytelser og/eller innsigelser til tolkemedierte avhør?
5. Hva opplever etterforskere som utfordrende, om noe, med å bruke tolk?

Med hjelp av spørsmål 1 ønsker vi å belyse etterforskeres praksis, sett opp mot hvordan avhør forberedes, gjennomføres og evalueres. Med evaluering menes i denne sammenheng om avhører gjennomfører en form for evaluering/tilbakemelding med tolken om hvordan tolkingen fungerte. Spørsmål 2 og 3 er ment å gi bedre innsikt i etterforskeres kunnskap, kompetanse og opplæring i bruk av tolk. Via spørsmål 4 ønsker vi å undersøke i hvilken grad det forekommer avbrytelser og/eller innsigelser til tolkemedierte avhør, da dette kan gi en indikasjon på graden av tilrettelegging for tolking. En høy forekomst av avbrytelser og innsigelser kan for eksempel tilsi at det foreligger et potensiale for forbedring, mens en lav forekomst kan tyde på det motsatte. Videre ønsker vi å vite mer om hva etterforskere opplever

som utfordrende med å bruke tolk. Ser de utfordringer, og hva består eventuelt disse utfordringene i? Dette kan gi en pekepinn om nå-situasjonen, hva som fungerer bra og hva som fungerer mindre bra. I likhet med problemstillingen, vil det heller ikke være mulig å besvare forskningsspørsmålene fullt ut. Samlet sett håper vi likevel at forskningsspørsmålene kan gi tilstrekkelig grunnlag for å besvare problemstillingen. Legges det til rette for tolking, eller avdekkes forhold som kan tilsi at det ligger et uutnyttet potensial i tolkemedierte avhør?

1.3 Oppgavens avgrensning og oppbygning

Oppgaven befatter seg med tolking som muntlig gjengivelse av ytring (Skaaden, 2013), og vil av den grunn ikke berøre tegnspråktolking eller skriftlige oversettelser av tekst (translatørtjenester). I møte med avhørte som ikke behersker norsk må det foretas en vurdering av om det er behov for tolk. At det faktisk blir brukt tolk når det er behov for tolk er selvfølgelig avgjørende for kvaliteten på avhøret. Rammene for oppgaven gjør imidlertid at vi vil rette fokus på hva som skjer når tolk er besluttet brukt.

Politiet bruker tolk i flere sammenhenger, for eksempel i forvaltningssaker eller bekymringssamtaler i forebyggende politiarbeid. Politiets etterforskningsmetoder, herunder avhør, er videre sentrale temaer i domstolens behandling av straffesaker. Denne oppgaven vil fokusere på politiavhør i straffesaker, det vil si som ledd i etterforskning. Oppgaven avgrenses følgelig mot politiets øvrige informasjonsbehandling.

Vi vil i kapittel 2 presentere det teoretiske rammeverket for oppgaven, herunder tidligere forskning og relevant bakgrunnsinformasjon. Vi har valgt en kvantitativ tilnærming til problemstillingen, hvor vi har gjennomført en spørreskjemaundersøkelse blant etterforskere som har erfaring med tolkemedierte avhør. Dette vil vi komme nærmere tilbake til i oppgavens kapittel 3, hvor metodikk og fremgangsmåte blir nærmere begrunnet og beskrevet. I kapittel 4 beskrives funn og resultater fra undersøkelsen med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. I oppgavens kapittel 5 diskuteres hovedfunn, før vi til slutt oppsummerer og besvarer problemstillingen i kapittel 6.

Kapittel 2 – Teori og bakgrunnsinformasjon

I dette kapittelet presenteres det teoretiske rammeverket og relevant bakgrunnsinformasjon for oppgaven. Kapittelet innledes med et tilbakeblikk på tidligere forskning og offentlige arbeider relatert til tolkemedierte politiavhør, fortrinnsvis i norsk kontekst, men relevant internasjonal forskning vil også bli omtalt. Dernest vil vi se nærmere på hva tolking er, samt belyse tolkens rolle og funksjon generelt, og i avhør spesielt. Vi vil se nærmere på politiavhørets plass i etterforskningen, herunder gi en kort beskrivelse av gjeldende avhørsmetodikk. Det er nødvendig for å få en mer helhetlig forståelse av den kontekst tolkemedierte politiavhør skjer i, og for å belyse noen av de utfordringer som kan oppstå i slike avhør. Videre vil vi se på momenter som kan bidra til å legge til rette for tolking, spesielt hvilken betydning samhandlingen mellom avhører og tolk kan ha. Avslutningsvis i kapittelet vil vi kort omtale eksisterende opplæring, samt rutiner for bruk og bestilling av tolketjenester i politiet.

2.1 Tidligere forskning og kunnskapsstatus

Det har opp gjennom årene blitt gjennomført flere undersøkelser og arbeider knyttet til bruk av tolk i norsk justissektor, og i offentlig sektor for øvrig. I det følgende vil enkelte deler av disse arbeidene bli beskrevet, og da først og fremst de delene som omhandler *tolkemedierte politiavhør*. For å få bedre innsikt i og forståelse for dagens situasjon, så er det viktig å se på hvilke utfordringer og løsningsforslag som tidligere har blitt løftet frem. Fremstillingen er gjort relativt kronologisk, slik at den også skal gi et visst historisk innblikk i utviklingen. Det redegjøres også kort for noe internasjonal forskning om slike avhør.

Av norsk forskning på tolkemedierte politiavhør publisert *før* år 2000, så fant Falck (1987) at det gjerne er sakens alvorlighetsgrad som er avgjørende for hvorvidt tolk benyttes, og at det ofte oppleves utfordrende å få tak i tolk ved behov. Han fant at tolken lett kan bli oppfattet som et hinder for utspørring og vanlige avhørsteknikker. Falck påpekte behov for økt kompetanse hos tolker, men at også politiet trenger opplæring i bruk av tolk. Giertsen (1989) fant at noen avhørte kan ha problemer med å stole på at tolken er nøytral og ikke en del av politiet, hvor noen også er usikre på om alt de sier i avhøret blir riktig oversatt. Motsatt kan også tolken bli sett på som en forsikring for at avhøret blir gjennomført på en ordentlig måte.

I 1998 nedsatte Kommunal- og regionaldepartement et tverrfaglig forskningsprosjekt; «*Likestilling i rettssystemet – om rettsikkerheten til personer som ikke behersker norsk.*»

Prosjektet avla sin sluttrapport i 2000, som bygger på observasjoner av rettsforhandlinger og politiavhør, samt intervjuer med involverte dommere, aktorer, forsvarere og tolker (Andenæs et al., 2000). I rapporten understekes at det empiriske materialet er begrenset, og at det derfor ikke kan generaliseres ut fra funnene. Sammenholdt med tidligere forskning og erfaring fant prosjektet likevel grunnlag for å peke på sentrale utfordringer, samt komme med forslag til tiltak og videre forskning. Oppsummert avdekket forskningsprosjektet store mangler i kommunikasjonen mellom aktører i politiavhør og rettsforhandlinger, hvor personer med mangelfulle norskkunnskaper er involvert. Manglene knyttes primært til at tolkene som benyttes ikke har nødvendige kvalifikasjoner, at de profesjonelle aktørene ikke er tilstrekkelig opplært i bruk av tolk, mangler kulturkunnskap og ikke setter av tilstrekkelig med tid når det er behov for tolk. Det pekes også på behov for å etablere bedre og mer enhetlige bestillingsrutiner for tolketjenester. Videre vises det til at mange etterforskere ikke er klar over hvordan de skal bruke tolk og ofte mangler kunnskap om tolkens rolle og yrkesutøvelse. Hvordan tolk skaffes og brukes i politiavhør fremheves derfor som særlig viktig å undersøke videre, ikke minst hvilke kriterier som legges til grunn ved valg av tolk (Gotaas, 2000). Gjøres det feil i forbindelse med avhør, så kan feilen lett forplante seg videre i rettssystemet og i verste fall true rettssikkerheten. Selv om etterforskeren kan være godt fornøyd med tolkingen i avhøret, så har ikke det nødvendigvis sammenheng med den objektive kvaliteten på tolkingen, som etterforskeren ofte ikke har mulighet til å vurdere.

I forbindelse med «*Lydopptaksprosjektet*», det vil si prøveordningen med opptak av politiavhør som pågikk i perioden 1998 til 2003, så var tolk til stede ved 50 av de nærmere 600 avhørene som inngikk i prosjektet (Rachlew, 2003a). Styringsgruppen for prosjektet anførte at det var blitt «avdekket alvorlige problemer knyttet til tolking av politiavhør» (Justisdepartementet, 2003). Dette ble særlig tydelig ved kvalitetssikring av et tolkemediert avhør av en fornærmet i en familievoldssak, som nevnes særskilt i rapporten. Da avhøret ble gjennomgått av ny tolk, så ble det gjort til sammen 118 rettelsener. Flere av rettelsene var av vesentlig betydning for innholdet. Fornærmede ble heller ikke gjort kjent med sine rettigheter og plikter etter straffeprosessloven³. Avhøret ble besluttet kontrollert fordi etterforskeren underveis i avhøret fikk «en følelse av at tolken ikke oversatte korrekt» (Rachlew, 2003a, s. 46–47). Hadde ikke avhøret blitt tatt opp på lyd, og hadde ikke etterforskeren fått en slik «følelse», så ville det ikke vært mulig å avdekke den mangelfulle tolkingen.

---

³ Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22.mai 1981 nr. 25.

Våren 2004 nedsatte Justis- og politidepartementet en arbeidsgruppe for å gjennomgå regelverk og praksis i relasjon til tolking i justissektoren. Arbeidsgruppen ble gitt et omfattende mandat med tanke på å foreslå nødvendige tiltak for å styrke, forbedre og effektivisere regelverk og praksis for bruk av tolk og oversettelse av dokumenter ved behandlingen av straffesaker, både under etterforskningen og i retten. Sentralt i arbeidet sto hvilke kvalitetskrav som må stilles til tolker, tolking og brukerne av tolketjenester, og hvordan slike krav best kan ivaretas for å sikre en riktig bruk av tolketjenester. Arbeidsgruppens arbeid resulterte i rapporten «*Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess*», avgitt 14. mars 2005. I rapporten pekes det på behov for kvalitetssikring av tolker og tolking, samt utfordringer forbundet med en slik kvalitetssikring. Det redegjøres for ulike tiltak som kan bidra til økt kvalitet. Blant annet fremheves at «fagpersoner og tjenestemenn som har behov for tolking i sitt arbeid bør få opplæring i kommunikasjon via tolk, og bevisstgjøres de muligheter og begrensninger som denne kommunikasjonsformen innebærer» (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 23). Det beskrives at mange tolkebrukere (les politietterforskere, vår merknad) ikke vet hvordan kommunikasjon via tolk skal foregå, eller at det av hensyn til kvaliteten på tolkingen er viktig at tolken får gode arbeidsforhold. Selv om det kan være lett å peke på tolken for å forklare dårlig tolking, så er ikke arbeidsgruppen i tvil om at manglende kunnskap om bruk av tolk også er av betydning. Ifølge de undersøkelsene arbeidsgruppen gjorde i 2004, så syntes politiets praksis knyttet til bruk av tolk i politiavhør å variere, ikke bare mellom tjenestestedene, men også fra person til person. I rapporten foreslås også en rekke endringer i relevant lov- og instruksverk, blant annet at bestemmelser om gjennomføringen av tolkemedierte avhør tas inn i påtaleinstruksen⁴. Dette for å tydeliggjøre avhørtes rettigheter, samt avhørers og tolkens ansvarsområder. Ingen av disse forslagene synes foreløpig å ha materialisert seg i form av konkrete lov- og instruksendringer.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet – IMDi – er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor. I 2009 gjennomførte IMDi en undersøkelse blant offentlig ansatte i straffesaksjeden. Formålet var å kartlegge tilstanden og øke bevisstheten om bruk av tolk i justissektoren, samt gi et faglig fundert utgangspunkt for iverksetting av tiltak. Det ble gjennomført spørreskjemaundersøkelse og fokusgruppeintervju, hvor utvalget besto av ansatte i politiet, påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen. Et sentralt funn var at de færreste har fått noen konkret opplæring i bruk av tolk, og det syntes derfor å være et uttalt

---

⁴ Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) av 28. juni 1985 nr. 1679.

behov for dette blant mange av dem som jobber i straffesakskjeden. Det ble også oppgitt å være vanskelig å skaffe tolk i akutt situasjoner. Undersøkelsen avdekket behov for klarere rutiner for bruk og bestilling av tolk, særlig med tanke på å sjekke tolkens kvalifikasjoner. Mange ga uttrykk for negative erfaringer knyttet til bruk av tolk, selv om få ga uttrykk for at tolken har gått utover sin rolle (IMDi, 2009).

Tolkeutvalget ble nedsatt i 2013 for å utrede og fremme forslag til effektiv og kvalitetssikret bruk av tolk i offentlig sektor. Utvalgets mandat tar utgangspunkt i at det offentlige bruker betydelige ressurser på tolketjenester, men at ressursbruken ikke alltid samsvarer med kvaliteten på tolkingen. Det finnes heller ikke enhetlige systemer eller rammevilkår for bruk og bestilling av tolketjenester i offentlig sektor, og mangelen på slike kvalitetskrav kan true likeverd og rettssikkerhet. I sin innstilling til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet foreslår Tolkeutvalget over 70 tiltak, som samlet sett er ment å bidra til bedre tjenester og en mer effektiv ressursutnyttelse (NOU 2014: 8). Utvalget er av den oppfatning at det er avgjørende at offentlige myndigheter anser tolking som en integrert del av oppgaveløsningen. Det må settes av tilstrekkelig med midler til at kommunikasjonen kan skje via kvalifisert tolk, og det må settes i verk tiltak for økt tilgang og bedre kvalitetssikring av tolkers kompetanse. Utvalget peker også på et behov for økt bestillerkompetanse og opplæring hos offentlig ansatte i bruk av tolk. Utvalget understreker at det er viktig at profesjonsutøvere i offentlig sektor må kunne kommunisere med sine brukere, og temaet bør derfor inngå i aktuelle yrkers utdanning og øvrige opplæring. Utvalget foreslår også en lovhjemlet plikt for offentlig sektor til å bruke kvalifisert tolk⁵, noe som har resultert i et lovforslag om offentlige organers ansvar for bruk av tolk; «Tolkeloven». Lovforslaget var ute på høring våren 2019 (Kunnskapsdepartementet, 2019). Det var per 1. november 2020 fortsatt til behandling hos departementet.

I forbindelse med videreutvikling av norsk politis avhørsutdanning gjennomførte Kristina Kepinska Jakobsen i 2012 en spørreskjemaundersøkelse blant etterforskere som har gjennomgått avhørskurset K.R.E.A.T.I.V.⁶ Undersøkelsen var ikke spesielt rettet mot politiets bruk av tolk, men mot å innhente kunnskap om praksis for utvikling av nye studier i avhør. På et åpent spørsmål i undersøkelsen ble respondentene spurt om det var avhørssituasjoner som de

---

⁵ Med kvalifisert tolk menes at tolken fyller minimumskravene til å stå oppført i Nasjonalt tolkeregister (NOU 2014: 8, s. 174).

⁶ K.R.E.A.T.I.V. er det første norske opplæringsprogrammet i avhørsmetodikk og ble utviklet rundt år 2000. Navnet er et akronym for **K**ommunikasjon, **R**ettssikkerhet, **E**tikk og empati, **A**ktiv bevisstgjøring, **T**illit gjennom åpenhet og **V**itenskapelig forankring (Rachlew & Fahsing, 2015, s. 233).

opplevde spesielt krevende. Et av de hyppigst nevnte svarene var avhør med tolk, eller avhør av personer som ikke behersker norsk. Etterforskere svarte at de fant det utfordrende å bruke tolk, hvor det særlig ble pekt på tolkens kvalifikasjoner og kulturelle faktorer. Respondentene fant det også utfordrende med kontaktetablering og å gjennomføre avhøret i tråd med ordinær avhørsmetodikk. Jakobsen (2015) antar at det kan være flere årsaker til at etterforskere finner tolkemedierte politiavhør ekstra krevende. Det kan blant annet skyldes bruk av ukvalifisert tolk, manglende opplæring og rolleavklaring mellom tolk og tolkebruker. Jakobsen stiller særlig spørsmål ved hvordan politiets avhørsmetodikk påvirkes i tolkemedierte avhør, og at dette krever økt bevissthet fra avhørers side om de problemstillingene slike avhør reiser.

2.1.1 Internasjonal forskning

Internasjonalt har det vært relativt lite forskning på tolking i politiavhør. Forskning på avhør har fortrinnsvis fokusert på enspråklige situasjoner, noe som står i kontrast til det multikulturelle samfunnet vi lever i (Gallai, 2013). I justissektoren har forskning på tolking vært sentrert om domstolene, noe som delvis kan forklares med at personvernproblematikk gjør det utfordrende å forske på reelle politiavhør.

Den forskningen som har vært utført har primært dreid seg om interaksjonen i avhøret. Gallai (2013) ønsket å utfordre myten om «tolking som bokstavelig oversettelse», hvor han i tråd med Wadensjö (1998) fant at tolken spiller en signifikant rolle som medkonstruktør av mening. Tilsvarende funn ble gjort av Goodman-Delahunty og Martschuk (2017), som fant at tolken endrer dynamikken i avhøret, for eksempel ved at nonverbal kommunikasjon vanskeliggjøres. Nakane (2007) undersøkte hvordan mistenkte ble gjort kjent med sine rettigheter i tolkemedierte avhør, og fant blant annet at avhørerne leste opp rettighetene i lange talesekvenser, uten å vise forståelse for hvor utfordrende dette kan være for tolken. Hun fant også at avhørerne manglet innsikt i utfordringene med å omsette skriftlig tekst til tale.

Gallai (2013), Goodman-Delahunty og Martschuk (2017) og Nakane (2007) peker i sin forskning også på mulige strategier for å motvirke de negative effektene tolking kan ha på interaksjonen i avhør. Forberedelse, mer samarbeid, utdanning av avhørere i bruk av tolk og generell tilrettelegging for tolking er nevnt som faktorer som kan bidra til økt kvalitet. Dette samsvarer godt med funn som er gjort i de foran beskrevne norske utredningene og rapportene, som også viser at god kvalitet på tolking krever tilrettelegging fra den som skal kommunisere via tolk (Andenæs et. al., 2000; IMDi, 2009; Justis- og politidepartementet,

2005; NOU 2014: 8). Det er altså ikke forsket direkte på norske etterforskeres tilrettelegging for tolking, men det er etablert kunnskap, både nasjonalt og internasjonalt, om at tolkingens kvalitet avhenger av tilrettelegging fra tolkebruker. Spørsmålet er imidlertid hvordan denne kunnskapen operasjonaliseres og gjenspeiles i dagens politiavhør, hvilket vi gjennom denne oppgaven vil forsøke å belyse nærmere.

2.2 Om tolking og tolkeprosessen

I dette delkapittelet vil vi se nærmere på hva tolking er, hvordan tolking foregår, samt hva som menes med tolking av god kvalitet. Videre vil de tolkeetiske retningslinjene og tolkens kvalifikasjoner bli omhandlet. Kunnskap om disse elementene er en viktig forutsetning for å kunne legge godt til rette for tolking i politiavhør.

2.2.1 Hva er tolking?

Tolking er ingen ny disiplin. Talmud, en jødisk skriftsamling fra år 500, omtaler tolkens funksjon i rettslig sammenheng og hvordan språkbarrierer kan påvirke juristers arbeid (Morris, 2008, gjengitt i Skaaden, 2013, s. 37). Frem til 1990-tallet hadde forskere et *monologisk* overføringsperspektiv på tolking (Nilsen, 2011). I et slikt syn blir tolken oppfattet som en «maskin», eller en «papegøye», som oversetter muntlige ytringer ord for ord (Wadensjö, 1998). Dette klassiske synet på tolking har etter hvert blitt erstattet av et *dialogisk* perspektiv, hvor man ser tolken som en av deltakerne i kommunikasjonsprosessen. Cecilie Wadensjøs doktorgradsarbeid om tolking som *interaksjon* har vært særlig førende for det teoretiske utgangspunktet som har etablert seg innen dialogtolking, og som forskere innen tolkefaget nå legger til grunn (Brownlie, 2010). Utgangspunktet er at erfaringene og forventningene til alle deltakerne i en tolkemediert samtale er med på å prege dialogen. Tolken tar del i det som Wadensjö (2018) omtaler som et gjensidig og sosialt samspill, hvor tolken er en av tre deltakere. I tråd med dette beskriver Apeland (2002, s. 2) tolking som «en mest mulig trofast overføring av budskapet mellom mennesker som mangler et felles språk».

Internasjonalt er det vanlig å skille mellom tolking på tre arenaer: på konferanser, i retten og i offentlig sektor (Skaaden, 2013). I offentlig sektor, som politiet er en del av, handler tolking om å «gjøre offentlige tjenesteytere og fagpersoner i stand til å informere, veilede og høre partene på tross av språkbarrierer» (NOU 2014: 8, s. 18). Mens konferansetolking initieres av et behov hos tilhøreren, er tolkebruk i offentlig sektor begrunnet i at det offentlige skal sørge for likeverdige tjenester til alle landets innbyggere. Konferansetolking skiller seg fra annen

tolking ved at den som regel gjennomføres *simultant*, det vil si som samtidig gjengivelse (Jareg & Pettersen, 2006). I offentlig sektor er det hovedsakelig samtaler som tolkes, og derfor skjer tolkingen som regel *konsekutivt*, eller etterfølgende. Det vil si at tolken gjengir talen når den som snakker tar en pause. Slik tolking kan skje ved at tolken er fysisk til stede, eller ved at tolkingen skjer via skjerm eller telefon, og blir omtalt som henholdsvis fremmøte- og fjerntolking (Skaaden, 2013). I offentlig sektor er fremmøtetolking mest vanlig (IMDi, 2018; NOU 2014: 8), men samtidig benyttes fjerntolking via skjerm eller telefon i stadig større grad (Skaaden, 2013). I tillegg til simultan og konsekutiv tolking, så er *prima-vista* en av de tre grunnleggende formene for tolking. Dette innebærer at tolken blir forelagt skrevet tekst på et språk, som umiddelbart skal oversettes muntlig til et annet språk (Mørk, 2019). Prima-vista kan bli brukt i politiavhør i forbindelse med gjennomgang av avhørsrapporter, noe vi vil komme tilbake til i delkapittel 2.3.4.

2.2.2 Hvordan foregår tolking?

Siden tolking handler om å overføre et budskap fra et språk til et annet, er språk tolkens viktigste verktøy (Skaaden, 2013). Fordi ulike språk har ulik oppbygning, kan ikke alle ord og uttrykk oversettes direkte. Å overføre et budskap handler derfor om mer enn ordene som sies. Det er budskapet, ikke ordene, som er tolkens utgangspunkt (Jareg & Pettersen, 2006). Særnorske ord som «kontantstøtte», metaforiske uttrykk som «eplet faller ikke langt fra stammen», banneord eller «slang» kan for eksempel ikke oversettes ordrett fra norsk til et annet språk. På samme måte kan man se for seg at ord som «vitneansvaret», «siktete» og andre begreper som kan forekomme i et politiavhør ikke kan oversettes direkte til alle språk. En tolk må derfor ha gode tospråklige ferdigheter, slik at han kan oversette innholdet i det språklige uttrykket (Skaaden, 2013). Samtidig handler tolking om mer enn bare språk. I tråd med synet på tolking som interaksjon handler tolking også om *samhandling* fordi talen må forstås i en kontekst (Nilsen, 2005). Tolken må håndtere ulike utfordringer underveis i samtalen, og Wadensjö (2018) omtaler dette som tolkens *koordinerende* rolle. En del av denne koordineringen er tolkens håndtering av *turtaking* (Skaaden, 2013). I enspråklige samtaler sørger ulike nonverbale tilbakemeldingssignaler for at deltakerne skifter på å ha ordet, det vil si at turtakingen skjer naturlig. I tolkemedierte samtaler er det tolken som må styre sekvenslengden og takten på turtakingen. Tolken må kanskje gi verbale eller nonverbale signaler for å slippe til med tolking, eller foreta en «overlapping» ved å begynne å snakke før taleren er ferdig. Lengden på ytringene vil derfor være av stor betydning for tolken. Håndtering av *feedback* er en annen del av tolkens koordinerende funksjon. I enspråklige

samtaler foregår dialogen verbalt og nonverbalt samtidig. Mens den ene snakker kan den andre komme med tilbakemeldingssignaler som for eksempel et «ja» (verbalt), et nikk (nonverbalt), eller et «hm» (paraspråk). Slik feedback er et viktig «lim» som bidrar til flyt i samtalen (Skaaden, 2013). Fordi disse signalene ikke har noen verdi for oversettelsen, vil tolker ofte ikke respondere på feedback eller aktiv lytting. Dermed kan tilbakemeldingssignalene miste den effekten de normalt vil ha i en samtale.

Når tolken koordinerer samtalen gjøres det for å ikke trekke fokus mot seg selv, eller komme i veien for samtalepartene. Noen ganger kan tolken koordinere eksplisitt, for eksempel ved å stille et oppfølgingsspørsmål dersom et ord er tvetydig eller noe er uklart. Andre ganger skjer koordineringen implisitt, ved at tolken koordinerer uten å gi uttrykk for det overfor samtalepartene (Skaaden, 2013). Dette kan for eksempel skje ved at avhøreren retter et spørsmål til den avhørte og omtaler denne som «han», mens tolken oversetter «han» til «du» for å opprettholde en direkte relasjon mellom samtalepartene.

Hvor og hvordan tolkingen skjer har betydning for tolkens arbeidsforhold (Skaaden, 2013). En tolk som ikke er fysisk til stede vil for eksempel bare ha mulighet til å forholde seg til de verbale ytringene i samtalen. Det vil begrense tolkens mulighet til å se kroppsspråk som en del av ytringen (Alexieva, 1997). Paradoksalt nok kan tolkebrukeren oppleve at tolken tar mindre plass i samtalen ved å være fysisk til stede, fordi samspillet kan skje smidigere når alle samtalepartene har tilgang til hverandres verbale og nonverbale språk (Wadensjö, 2009). Tolkens fysiske plassering, antall deltakere, hvor formell strukturen på samtalen er og om det tolkes simultant eller konsekutivt er andre forhold som vil virke inn på tolkens arbeidsforhold. Desto mer kompleks situasjonen er, desto mer krevende er arbeidsforholdene (Skaaden, 2013).

2.2.3 Hva er god kvalitet på tolking?

Vår målsetting om å undersøke om etterforskere legger til rette for tolking, forutsetter at det tas utgangspunkt i en standard som definerer hva «god tolking» er. Ifølge Skaaden (2013) er kvalitetsdebatten i tolkefaget særlig knyttet til om tolkens gjengivelse samsvarer med originalytringen. Dette uttrykkes også som *ekvivalens*, det vil si hvorvidt to ytringer er likeverdige. Innen konferansetolking, hvor tolking foregår bare en vei, er det ifølge Wadensjö (2018) nettopp nøyaktigheten i gjengivelsen som har vært utgangspunktet for en kvalitetsvurdering av tolkingen. Ved dialogtolking, som ved politiavhør, foregår derimot ytringene i et samspill mellom alle deltakerne. I slike tolkesituasjoner må tolken i større grad

bruke sitt skjønn og ta plass i samtalen, for eksempel dersom tolken oppdager misforståelser eller ikke rekker å tolke grunnet talehastigheten. Ifølge Skaaden (2013, s. 203) kan man derfor også se tolkingens kvalitet «som et resultat av tolkens skjønnsetøvelse i det gitte tilfellet». Kvaliteten på tolkingen vil også bestemmes av de tre faktorene *kognisjon*, *konvensjon* og *kontekst*. I kognisjon ligger tolkens språklige ferdigheter og kapasitet. Konvensjon handler om forhold ved språkernes normer, som avgjør hvor lett det er å oversette fra det ene språket til det andre. Den tredje faktoren, kontekst, utgjøres av situasjonen tolkingen foregår i, for eksempel om det er en dialog, og om det er tilrettelagt for tolking (Skaaden, 2013). Det er følgelig vanskelig å konkludere med hva «god tolking» er, annet enn at det er strengt knyttet til nøyaktighet. Samtidig avhenger god kvalitet av en rekke faktorer, hvor det må ses hen til forhold ved tolken og tolkens skjønnsetøvelse, forhold ved språket som skal tolkes og tilrettelegging av tolkesituasjonen. Hvordan det kan legges til rette for tolking i politiavhør vil bli nærmere omhandlet i delkapittel 2.4.

2.2.4 Retningslinjer for god tolkeskikk

Tolkers yrkesetikk defineres i «Retningslinjer for god tolkeskikk», og utgjør en norm for hvordan tolken skal opptre og utføre sitt arbeid. Retningslinjene ble utarbeidet i forbindelse med opprettelsen av statsautorisasjonsordningen i 1997, og er i samsvar med lignende retningslinjer i en rekke andre land (NOU 2014: 8). Bestemmelsene gjelder for alle tolker som er oppført i Nasjonalt tolkeregister, og en statsautorisert tolk kan miste sin bevilling dersom vedkommende ikke overholder retningslinjene (forskrift om statsautoriserte tolker, 1997). Hovedpunktene i retningslinjene er gjengitt i figur 2.1.

Nøyaktighetsprinsippet og *nøytralitetsprinsippet* står særlig sentralt i retningslinjene, og utgjør kjernen i tolkens ansvarsområde (Skaaden, 2013). Siden ulike språk organiserer mening på ulike måter, så er det *innholdet* i ytringen som skal søkes gjengitt så nøyaktig som mulig. I tolkesituasjonen skal tolken opptre upartisk, og unngå å gi uttrykk for egne meninger, følelser og reaksjoner. Med utgangspunkt i nøytralitetsprinsippet understreker Skaaden at en tolk alltid vil ha minst to klienter, som begge har like stor rett på tolkens oppmerksomhet og kompetanse i samtalen.

Figur 2.1 Retningslinjer for god tolkeskikk (IMDi, 2020c).

- § 1 Tolken skal ikke påta seg oppdrag uten å ha de nødvendige kvalifikasjoner
- § 2 Tolken skal ikke påta seg oppdrag hvor han/hun er inhabil.
- § 3 Tolken skal være upartisk og ikke tillate at egne holdninger eller meninger påvirker arbeidet.
- § 4 Tolken skal tolke innholdet i alt som sies, intet fortie, intet tillegge, intet endre.
- § 5 Tolken har taushetsplikt.
- § 6 Tolken må ikke i vinnings eller annen hensikt misbruke informasjon som han/hun har fått kjennskap til gjennom tolking.
- § 7 Tolken skal ikke utføre andre oppgaver enn å tolke under tolkeoppdraget.
- § 8 Tolken skal si fra når tolking ikke kan skje på en forsvarlig måte.
- § 9 En statsautorisert tolk som utfører skriftlige oversettelser har ikke adgang til å bruke betegnelsen i forbindelse med bekreftelse av riktigheten av en oversettelse av et dokument, verken på selve oversettelsen eller i et dokument med referanse til oversettelsen.

Jareg og Pettersen (2006) argumenterer for at det er avgjørende at tolkebrukere har kjennskap til retningslinjene, noe de mener vil gi økt kvalitet på tolkingen. En felles forståelse for hva som ligger innenfor og utenfor hverandres ansvarsområde er helt grunnleggende for å samarbeide godt. På den måten blir det også enklere for tolken å etterleve yrkesetikken. Ved å kjenne til retningslinjene vet også tolkebruker hva som kan forventes av tolken, og motsatt dersom tolken går utover sin rolle eller opptrer i strid med retningslinjene.

2.2.5 Hva menes med kvalifisert tolk?

Tolk er ikke en beskyttet yrkestittel i Norge, slik at hvem som helst kan kalle seg tolk (Nilsen, 2011). Wadensjö (1998, s. xivxiv) omtaler tolken som «den fattige fetteren» til translatøren. Både tolken og translatøren jobber med oversetting av språk, men i motsetning til tolken har translatøren en veldokumentert og lang profesjonell historie. Også konferansetolking har blitt ansett for å ha en mer profesjonell karakter enn øvrig tolking, hvor konferansetolker ofte har solide utdannelser, er fagorganiserte og godt betalte (Jareg & Pettersen, 2006). Tolker som jobber i offentlig sektor har derimot blitt sett mer som håndverkere, hvis funksjon først i nyere tid har blitt viet forskningsmessig oppmerksomhet (Wadensjö, 2018). Tolking er derfor i en

tidlig fase i profesjonaliseringsprosessen. Skaaden (2013) argumenterer for at en mulig årsak til tolkingens manglende profesjonalisering kan være at det offentlige ikke i tilstrekkelig grad har innsett behovet for å sikre tolketjenester av høy kvalitet. Dette viser seg blant annet ved at offentlige institusjoner benytter ufaglærte tolker, og ved at fagpersoner som bruker tolk har for liten innsikt i hvordan man kommuniserer via tolk. Mange tolkebrukere ser på tolking som noe som er til for den minoritetsspråklige, og innser derfor ikke hvilket ansvar de selv har for å legge til rette for god kommunikasjon.

Til tross for at tittelen *tolk* ikke kan knyttes til en bestemt kompetanse eller bakgrunn, så har begrepet *kvalifisert tolk* vært benyttet siden 2005. Nasjonalt tolkeregister ble opprettet i 2005, og har som hovedformål å gi oversikt over kvalifiserte tolker og deres kompetanse (NOU 2014: 8). Drifts- og fagansvaret for registeret ligger hos Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). I registeret er tolkene plassert i fem kategorier fra A til E, alt etter hvilken formalkompetanse de innehar, slik som vist i figur 2.2.

Figur 2.2 Kategorier i nasjonalt tolkeregister IMDi (2020b).

Kategorier i nasjonalt tolkeregister

Kategoriene

- A: De høyest kvalifiserte tolkene med både bachelor og statsautorisasjon
- B: Svært høyt kvalifiserte tolker med bachelor *eller* statsautorisasjon og grunnemne (minimum 30 studiepoeng i tolking i offentlig sektor)
- C: Høyt kvalifiserte tolker med statsautorisasjon
- D: Godt kvalifiserte tolker med grunnemne (minimum 30 studiepoeng i tolking i offentlig sektor)
- E: Kvalifiserte tolker med tredagerskurs i tolkens ansvarsområde (TAO) og enten bestått tospråktest eller statsautorisert translatør/fagoversetter

Ulike kvalifiseringer

Statsautorisasjon: Tolken har bestått autorisasjonsprøven. Autorisasjonsprøven krever svært gode tolkeferdigheter innen alle samfunnsområder.

Bachelorgrad: Tolken har en bachelorgrad i tolking i offentlig sektor (180 studiepoeng).

Grunnemne: Tolken har gjennomført et offentlig godkjente tredagerskurs om tolkens ansvarsområde.

Tospråktesten: Tolken har gjennomført en muntlig prøve mellom norsk og et tolkespråk.

Statsautorisert translatør/fagoversetter: Tolken er høyt kvalifisert innen skriftlig oversettelse.

Per oktober 2020 er 1701 tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister, fordelt på 70 språk. 65 prosent av tolkene har gjennomført tolkeutdanning og/eller er statsautoriserte (J. Bjotveit, Nytt nasjonalt tolkeregister, personlig kommunikasjon, 24. oktober 2020).⁷

Minimumskompetansen for oppføring i Nasjonalt tolkeregister er bestått tospråktest, samt et tredagers kurs i tolkens ansvarsområde. Tospråktesten er en muntlig prøve på cirka 30 minutter som krever gode språkferdigheter i begge språk. Testen er også en del av opptaksprøvene til henholdsvis grunnet og bachelorstudiet i tolking (OsloMet, 2019a, 2019b). For å bli *statsautorisert tolk* må man bestå en omfattende prøve i praktisk tolking, hvor det kreves svært gode språklige og tolketekniske ferdigheter. Bestått autorisasjonsprøve gir rett til å søke IMDi om bevilling som statsautorisert tolk. I perioden fra 1997 til 2019 har 262 personer bestått prøven, fordelt på 39 språk (OsloMet, 2019c).

Til tross for mangelfullt utdanningstilbud for tolker, så har tilbudet blitt vesentlig styrket de senere årene, særlig ved opprettelsen av bachelorutdanningen i 2017. Studentproduksjonen og innvilgningene av statsautorisasjoner imøtekommer imidlertid ikke samfunnets behov for tolking. Det er derfor et stort behov for flere kvalifiserte tolker i Norge (NOU 2014: 8). I 2018 ble seks av ti oppdrag i offentlig sektor gjennomført av ikke-kvalifiserte tolker (IMDi, 2019b). 60 prosent av praktiserende tolker var følgelig ikke registrert i Nasjonalt tolkeregister. Hvilke kvalifikasjoner disse tolkene faktisk innehar finnes det ingen oversikt over. Som det fremgår av figur 2.2, så er det også stor forskjell på formalkompetansen til kvalifiserte tolker. For en tolkebruker er det viktig å kjenne til hva som menes med kvalifisert tolk, og hva som ligger i de ulike kvalifikasjonskategoriene i Nasjonalt tolkeregister. Dette har betydning for hva etterforskeren kan forvente av tolken som møter, og hvilke kvalifikasjoner vedkommende innehar (Jareg & Pettersen, 2006). Bruk av kvalifisert tolk, det vil si tolk som fyller kravene til å stå oppført i Nasjonal tolkeregister, er derfor et viktig verktøy for å sikre økt kvalitet på tolkingen (NOU 2014: 8).

2.3 Om etterforskning, politiavhør og avhørsmetodikk

I dette delkapittelet vil vi se nærmere på hva etterforskning er, avhørets rolle som bevis i straffesaker og gjeldende norsk avhørsmetodikk. Hensikten er å belyse den kontekst som

---

⁷ Antall tolker per kategori: A (13), B (196), C (41), D (734) og E (600).

tolkemedierte avhør skjer i, samt noen av de utfordringene som kan oppstå i slike avhør. De rettslige rammene for når tolk skal benyttes vil også bli kort berørt.

2.3.1 Hva er etterforskning?

Politets mål og oppgaver fremgår av politiloven⁸, hvor det i lovens kapittel 1 er angitt at *etterforskning* utgjør en vesentlig del av politiets samlede samfunnsoppdrag. Etterforskning kan besluttes iverksatt når det er rimelig grunn til å undersøke om det har skjedd en straffbar handling. Etterforskningens formål fremgår av straffeprosesslovens § 226: «Formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for avgjørelsen av spørsmålet om tiltale, og å tjene som forberedelse til sakens behandling ved retten.» Svært forenklet skal etterforskningen søke å gi svar på *hva, hvor, hvordan, hvorfor og når* en handling har skjedd, samt *hvem* som har deltatt (Bjerknes & Fahsing, 2018).

En etterforskning består av en rekke arbeidsoppgaver hvor politiet søker etter informasjon som kan belyse det forholdet som etterforskes. Arbeidsoppgavene, eller etterforskningsskrittene, kan for eksempel bestå i å innhente kriminaltekniske eller digitale spor, forklaringer fra personer som kan ha relevant informasjon mv. For å ivareta enkeltindividets rettssikkerhet og hindre justisfeil⁹ er det avgjørende at bevisinnhentingene skjer på en prosessuelt riktig måte, i tråd med gjeldende lov og regelverk, hvor det i utførelsen stilles strenge krav til objektivitet, upartiskhet og etisk refleksjon hos den enkelte tjenesteperson (Riksadvokaten, 2018). Justisfeil kan i verste fall resultere i en uriktig domfellelse, ved at en uskyldig blir dømt for noe vedkommende ikke har gjort. I så fall kan den skyldige gå fri, eller saken forbli uoppklart.

2.3.2 Politiavhørets rolle i etterforskning og i retten

Politiavhøret regnes for å være politiets mest anvendte og viktigste etterforskningsmetode (Bjerknes & Fahsing, 2018). Avhøret har en sentral rolle i etterforskning, hvor formålet er å innhente mest mulig relevant, pålitelig og nøyaktig informasjon (Riksadvokaten, 2016). Som potensielt bevis i saken er imidlertid avhøret sårbart for en rekke påvirkningsfaktorer og feilkilder. Slike faktorer kan blant annet knyttes til avhørtes vilje eller evne, både bevisst og ubevisst, til å avgi pålitelig informasjon (Rachlew & Fahsing, 2015). En mistenkt kan for eksempel ønske å skjule eller nedtone sin egen rolle i saken. Det kan også ha gått lang tid siden hendelsen fant sted, noe som kan gjøre det vanskelig for avhørte å huske eller gjengi

---

⁸ Lov om politiet (politiloven) av 4. august 1995 nr. 53.

⁹ Justisfeil beskrives av Rachlew (2009, s. 4) som «ethvert avvik fra sakens optimale utfall».

detaljer fra hendelsen. Det er derfor viktig at det legges til rette for at informasjonen som innhentes er så korrekt og komplett som mulig (Christianson & Holmberg, 2008). *Måten* politiet gjennomfører sine avhør på er av stor betydning for påliteligheten av den informasjonen som blir innhentet. Det er derfor viktig at informasjonsinnhenting skjer uten at den avhørte blir unødig påvirket (Riksadvokaten, 2016). Kunnskap om feilkilder, mulige mottiltak, samt en vitenskapelig forankret avhørsmetodikk er nødvendig, og kan få avgjørende betydning for rettssikkerheten (Rachlew, 2009).

Når saken er ferdig etterforsket skal den vurderes av påtalemyndigheten, hvor det tas stilling til hvilket utfall den skal få (Fredriksen, 2018). Innholdet og kvaliteten på informasjonen som er innhentet ligger til grunn for vurderingen. Mulige utfall er for eksempel at saken henlegges fordi man ikke kan bevise at noen er skyldig i et straffbart forhold, eller at det tas ut tiltale og saken oversendes til domstolen for rettslig behandling. Under en hovedforhandling legges saken frem for retten i tråd med prinsippene om bevisumiddelbarhet og muntlighet (Øyen, 2016). Det vil si at som et utgangspunkt skal alle bevis, deriblant forklaringer fra vitner og tiltalte, føres direkte og muntlig for rettens medlemmer. Noen ganger kan det likevel være behov for å lese opp/spille av hele eller deler av forklaringer gitt til politiet under etterforskningen, og på den måten kan politiavhøret bli brukt som bevis i retten. Dersom avhøret, eller andre bevis som legges frem, er innhentet på en ulovlig eller kritikkverdig måte kan beviset bli avskåret eller tillagt mindre vekt (Riksadvokaten, 2016).

2.3.3 Når skal tolk benyttes?

Vi har i dag ingen konkrete lovbestemmelser som regulerer bruk av tolk i politiavhør. Politiets ansvar for å sørge for nødvendig tolking i avhør av siktede kan imidlertid utledes fra Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen – EMK (1950), som er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven av 1999¹⁰. I EMK artikkel 6 fastslås retten til rettferdig rettergang, herunder at siktede skal gis mulighet til å ivareta sitt eget forsvar. I konvensjonens artikkel 6(3)(a) og (e) fremgår at enhver som er siktet for en straffbar handling straks skal bli underrettet, på et språk han forstår, om innholdet av og grunnen til siktelsen mot han. Tolkebistanden skal være kostnadsfri. Retten til tolk for andre personer enn siktede faller i utgangspunktet utenfor konvensjonens område, men kan utledes av kravet om en rettferdig

---

¹⁰ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30.

rettergang i artikkel 6(1) og retten til å utspørre vitner, artikkel 6(3)(d) (Justis- og politidepartementet, 2005).

Riksadvokaten (2016, s. 6) har gitt følgende retningslinjer om bruk av tolk i politiavhør:

Tolk (herunder tale- og tegnspråktolk) er en sentral rettssikkerhetsgaranti ved avhør av personer med manglende språklig eller verbal kompetanse, og skal benyttes i situasjoner hvor den som skal avhøres ikke behersker språket eller har nedsatte kommunikative evner. Tolk i øverste tilgjengelige kvalifikasjonskategori skal forsøkes benyttet. Dersom det av hensyn til etterforskningen ikke er tid eller vil medføre uforholdsmessig ulempe eller utgift å tilkalle tolk, eller tolkingen skjer over telefon eller via videooverføring, skal årsaken til dette protokolleres. Barn skal aldri benyttes som tolk.¹¹

Det kan også kort nevnes at utkast til ny straffeprosesslov inneholder et forslag til alminnelige regler om gjennomføring av avhør, herunder en bestemmelse om at «Enhver som ikke har tilstrekkelige ferdigheter i norsk, har rett til at det kommuniseres på et språk vedkommende behersker, om nødvendig med tolk» (NOU 2016: 24, s. 41).

En persons språkkunnskaper kan imidlertid være vanskelig å vurdere, og det kan være stor forskjell på en persons aktive og passive ordforråd¹². Hvorvidt tolk skal tilkalles beror derfor ofte på en skjønnsmessig vurdering, hvor blant annet sakens kompleksitet vil være av betydning, særlig sett opp mot de begreper som forventes å komme frem underveis i avhøret. Det bør derfor stilles relativt høye krav til avhørtes språkferdigheter før det unnlates å tilkalle tolk (Justis- og politidepartementet, 2005). Det kan også tenkes tilfeller hvor den avhørte motsetter seg bruk av tolk. Dette kan ha flere årsaker, men kan blant annet være knyttet til avhørtes vurdering av egne språkferdigheter, manglende tiltro til tolkens habilitet og taushetsplikt mv. I et avhør er det imidlertid fagpersonen, det vil si avhører, som har ansvar for å legge til rette for god og sikker kommunikasjon (Skaaden, 2013). Selv om den avhørte ikke opplever å ha behov for tolk, så må avhører likevel vurdere dette behovet på selvstendig grunnlag (Bjerknes & Fahsing, 2018).

---

¹¹ I Norge ble det i 2016 innført et forbud mot bruk av barn som tolk. Forbudet er nedfelt i forvaltningsloven § 11c.

¹² Det aktive ordforrådet til er de ordene personen selv bruker. Det passive ordforrådet er de ordene vedkommende forstår, men vanligvis ikke bruker selv (Store norske leksikon, 2020a).

I dag skal alle politiavhør så vidt mulig sikres ved lydopptak. I tillegg skal avhør i sedelighetssaker, alvorlige voldssaker og familievoldssaker tas opp på lyd og bilde. Det samme gjelder avhør av «sårbare personer»¹³ (Riksadvokaten, 2016). Kravene til opptak gjelder uavhengig av om tolk er til stede eller ikke. Slike opptak blir ansett for å være en viktig rettssikkerhetsgaranti. I fall det blir stilt spørsmål ved tolkingen av avhøret, så muliggjør opptaket en senere kvalitetssikring av tolkingen, for eksempel ved at opptaket gjennomgås med ny tolk.

2.3.4 Politiavhøret som arena for tolking

Norsk avhørsmetodikk har siden slutten av 1990-tallet beveget seg fra erfaringsbaserte og manipulative avhørsteknikker til vitenskapelig forankret metodikk som skal sikre best mulig informasjonsinnhenting. Metodikken er inspirert av den britiske PEACE-modellen¹⁴, og bygger på prinsipper og verdier som kommunikasjon, rettssikkerhet, tillit og etikk for å sikre best mulig informasjonsinnhenting (Rachlew & Fahsing, 2015). Prinsippene er inntatt i ulike opplæringsprogrammer¹⁵, men siden modellene har tilnærmet lik grunnmur vil vi presentere den modellen som dagens politistudenter introduseres for ved Politihøgskolens grunnutdanning (Bjerknes & Fahsing, 2018). I det følgende vil vi gi en kort beskrivelse av de ulike fasene som avhørsmodellen bygger på, samt en del særtrekk ved tolkemedierte avhør. Fasene er også illustrert i figur 2.3.

For å sikre best mulig kommunikasjon og bevisinnhenting under avhøret, er det avgjørende med gode forberedelser. Den første fasen består av saksrelaterte, praktiske og mentale forberedelser. Slike forberedelser vil avhenge av sakens art og alvorlighet, hvem som skal avhøres og hvilke omstendigheter avhøret skal skje under (Rachlew & Fahsing, 2015). Avhører må lage en plan for avhøret, som bør omfatte hvilken informasjon som må gis og hvilke temaer som skal berøres. Videre må alle praktiske detaljer avklares, herunder om det er behov for tolk, hvor også tolken må forberedes på eventuelle «vanskelige» tema, fagspesifikke ord og uttrykk mv. (Bjerknes & Fahsing, 2018).

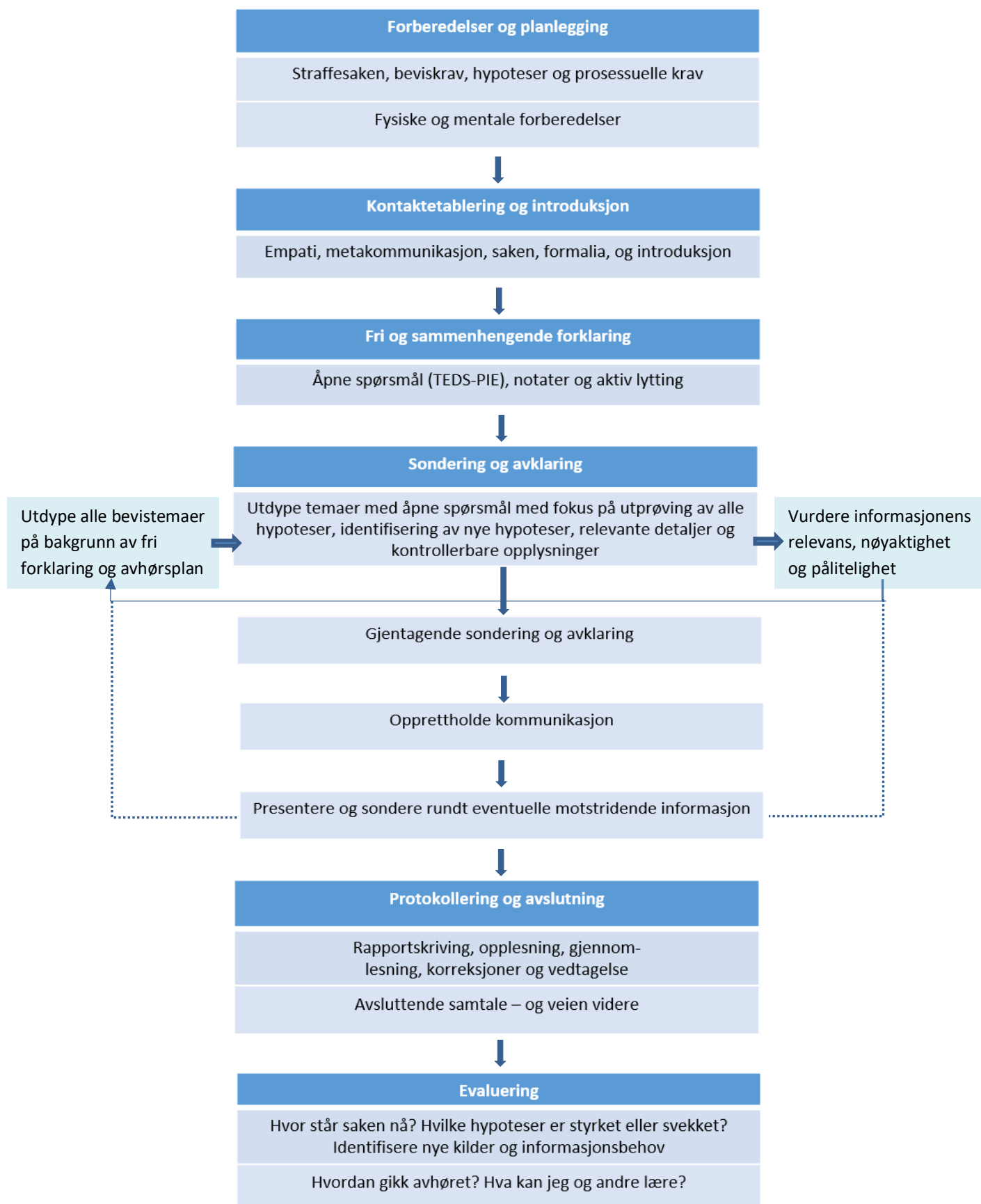
¹³ Barn, psykisk utviklingshemmede og personer med tilsvarende funksjonsnedsettelse er særlig sårbare (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015, s. 5).

¹⁴ Avhørskurset PEACE ble utviklet av britisk politi og innført som nasjonal obligatorisk opplæring i 1993.

PEACE er et akronym for avhørets faser: **P**lanning, **E**ngage, **A**ccount, **C**losure og **E**valuation (Rachlew, 2003b).

¹⁵ Se Avhørsmodell ved PHS (Bjerknes & Johansen, 2010, s. 165), Den dialogiske samtalemotoden (Gamst & Langballe, 2004) og K.R.E.A.T.I.V.-modellen (Rachlew & Fahsing, 2015).

Figur 2.3 Avhørets faser. (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 195.)

Neste fase dreier seg om *kontaktetablering*. Målet med denne fasen er å etablere profesjonell tillit og et klima for god kommunikasjon. Det er også i denne fasen at avhører og/eller tolken kan gi informasjon om tolkens rolle og funksjon i avhøret, samt avklare om avhørte og tolken forstår hverandre. Politiavhør preges ofte av en asymmetrisk maktbalanse som skyldes at det er institusjonens rammer som definerer strukturen og innholdet i samtalen (Skaaden, 2013). Dette er et typisk trekk ved såkalte institusjonelle samtaler, og gir fagpersonen kontroll over situasjonen og en dominerende posisjon. Kontaktetableringsfasens vektlegging av relasjonsbygging, uformelt språk og overføring av initiativ til den avhørte kan bidra til å jevne ut asymmetrien (Öhrn, 2014; Riis-Johansen, 2004). Samtidig kan denne delen av avhøret skape utfordringer for en tolk fordi samtaletema ofte er fritt, preget av småprat og metaforiske uttrykk som det er vanskelig å oversette (Skaaden, 2013). I denne fasen gjøres også avhørets formelle rammer, rettigheter og plikter kjent for den avhørte (Rachlew & Fahsing, 2015). Hensikten med å informere om rammer og formaliteter er å skape en mest mulig forutsigbar og trygg situasjon. Dette kan bidra til at avhørte blir mer avslappet, noe som normalt gjør at vedkommende husker bedre (Christianson & Holmberg, 2008). Hvilke formaliteter som skal gjøres kjent er regulert i lov, og vil avhenge av avhørtes rettslige status i saken, det vil si om vedkommende er fornærmet, vitne, mistenkt eller siktet i saken. En mistenkt i en straffesak har for eksempel ingen plikt til å forklare seg for politiet, og vedkommende har rett til å la seg bistå av en forsvarer på ethvert trinn av saken. Siden avhør kan bli brukt for å belyse skyld eller uskyld i en straffesak er det av avgjørende betydning at avhørte forstår de formelle rammene for avhøret. Ifølge Mulayim, Lai og Norma (2015) fremstår ofte denne delen av avhøret som svært formell og styrt. Avhøreren benytter ofte «politispråk» og juridiske begreper, og opptrer mindre som seg selv og mer som en «høytaler» for politiet som etat. Samlet preges kontaktetableringen av en blanding av hverdagsspråk og juridisk terminologi, noe som gjør at tolken må evne å veksle mellom ulike språklige registre (Skaaden, 2013).

Etter kontaktetableringsfasen overføres initiativet til å fortelle til den avhørte, og det er i de påfølgende fasene politiets informasjonsinnsamling hovedsakelig skjer. Små nyanser og detaljer kan være avgjørende for utfallet av etterforskningen, og det er derfor helt sentralt at politiet innhenter mest mulig detaljert informasjon om relevante temaer. Derfor er det viktig å være bevisst på språklige nyanser, og nøyaktigheten i oversettelse må behandles ekstra varsomt i politiavhør. Hva som har vært *sagt* og hva som har vært *ment* kan bli gjenstand for diskusjoner på et senere tidspunkt i straffesaken, og i ytterste konsekvens kan betydningen av

et enkelt ord være helt avgjørende for om noe er straffbart¹⁶ (Mulayim et al., 2015). Et sentralt prinsipp videre i avhøret er at den avhørte skal gis mulighet til å avgi en fri forklaring om det forholdet som saken gjelder. Forskning har vist at dette gir mer komplett og utfyllende informasjon (Christianson & Holmberg, 2008). Dette står i motsetning til en forklaring som består av mange spørsmål, som gjerne gir korte og mindre detaljerte svar (Nyberg, 2010). Mens den avhørte forteller er avhørers oppgave å lytte aktivt, uten å avbryte, for på den måten å oppmuntre den avhørte til å fortelle mer. For en tolk kan den aktive lyttingen være utfordrende å håndtere. Som beskrevet i delkapittel 2.2.2 så overser tolker ofte slik «feedback» og fokuserer heller på neste ytring. Det kan blant annet medføre at den avhørte blir avbrutt mer enn nødvendig. Stillhet kan også brukes bevisst, blant annet for å stimulere avhørtes minne. At den avhørte er stille kan for eksempel både bety at han er konsentrert og tenker, men det kan også bety at han ikke har forstått spørsmålet. Tolkens håndtering av stillhet kan påvirke forklaringen dersom han tolker stillheten på feil måte, for eksempel ved å avbryte den avhørtes tankerekke (Nakane, 2010).

Når den avhørte har fortalt fritt, starter den delen av avhøret hvor avhøreren stiller oppklarende og utdypende spørsmål. Spørsmålene stilles fortrinnsvis som åpne spørsmål for å innby til utfyllende svar og for å unngå å påvirke den avhørtes forklaring. Det er derfor svært viktig at tolken ivaretar denne bevisste bruken av *spørsmålsform* (Hale, 2007). Ledende spørsmål kan påvirke den avhørtes forklaring, og det kan dermed få betydning for kvaliteten på avhøret dersom tolken omformulerer et åpent spørsmål til et ledende spørsmål. Utspørringen gir også denne delen av avhøret en spesiell form for turtaking hvor talesekvensene er preget av korte turtakinger fra avhøreren, mens den avhørte normalt snakker lengre (Mulayim et al., 2015). Måten tolkede samtaler er organisert på, som spørsmål – tolking – svar – tolking, kan ifølge Komter (2005) påvirke interaksjonen i avhøret negativt. Tolkens kan blant annet gå glipp av ytringer fordi han retter sitt fokus mot en av samtalepartene av gangen.

I noen avhør må avhøreren foreholde den avhørte at forklaringen som er avgitt ikke stemmer med den øvrige informasjon i saken. Dette gjelder særlig i avhør av mistenkte personer, hvor den mistenkte etter at andre mulige forklaringer er eliminert skal presenteres for potensielle

---

¹⁶ I april 2012 måtte en dommer i London beordre ny rettssak fordi det ble oppdaget at tolken hadde oversatt et enkelt utsagn i tiltales forklaring feil. Tiltalte brukte ordet «beaten», noe tolken oversatte til «bitten» (BBC News, 2012).

bevis. Dette kalles *strategisk bevispresentasjon*, og utgjør en sentral del av avhørsmetodikken (Rachlew & Fahsing, 2015). Avhøreren må i forberedelsene til avhøret planlegge når og hvordan potensielle bevis skal legges frem, slik at både beviset og den mistenktes rett til å «gjendrive de grunnene mistanken beror på» (straffeprosessloven § 232, jf. § 92) blir ivaretatt. Spørsmålsstillinger og formuleringer kan i denne sammenheng ha særlig avgjørende betydning, hvor avhøreren gjerne har et ønske om at tolken skal oversette «ordrett» alt som blir sagt. Siden språk har forskjellig oppbygning vil det ofte ikke være mulig å oversette «ord for ord» fra et språk til et annet, noe som gjør at oversettelsen ikke nødvendigvis blir like presis som det opprinnelige spørsmålet (Jakobsen, 2015). I tillegg tar det tid å oversette, slik at avhørtes umiddelbare reaksjoner og nonverbale signaler på et konkret spørsmål kan bli vanskeligere å oppfatte. I denne delen av avhøret kan også sjansen øke for at det oppstår brudd i kommunikasjon, blant annet fordi avhørte kan bli stilt kritiske spørsmål og oppleve å ikke bli trodd. Dette kan også være ekstra utfordrende å håndtere i et tolkemedierte avhør, hvor det i slike situasjoner lett kan oppstå tvil om tolkingen, det vil si hva som er sagt og hva som er ment.

I den avsluttende fasen av avhøret er det viktig å svare ut eventuelle spørsmål den avhørte sitter med, samt sørge for at vedkommende føler seg godt ivaretatt. Denne delen kan også inneholde ytterligere rettslige formaliteter som avhørte skal ta stilling til. I henhold til påtaleinstruksen § 8-14 skal innholdet i politiavhør alltid nedtegnes i en rapport, og denne skal leses opp for den avhørte til vedtakelse. Dersom avhørte ønsker det, kan gjennomlesning tre i stedet for opplesning. Ved bruk av tolk nedtegnes forklaringen på norsk, og så skjer opplesningen enten ved prima-vista tolking, eller ved at avhøreren leser opp forklaringen mens den tolkes (Justis- og politidepartementet, 2005). Havnen (2019) argumenterer for at prima-vista er en spesialisert metode innen tolking, som innebærer særskilte utfordringer både for tolken og den som får teksten lest opp for seg. Siden tale og skriftspråk «oppfører» seg ulikt, så er det krevende for tolken å transformere tekst til tale. Også for lytteren vil det være kognitivt annerledes å følge opplesningen av avhøret auditivt, enn dersom vedkommende selv hadde lest avhørsrapporten visuelt.

Det er følgelig mange utfordringer knyttet til den informasjonsinnhentingen som skjer i et avhør. I tolkemedierte avhør, hvor avhører og den avhørte mangler et felles språk, vil informasjonsinnhentingen kunne bli ytterligere utfordret. I neste delkapittel vil vi se nærmere

på forhold som kan bidra til å legge til rette for tolking, slik at avhørsmetodikken og kommunikasjonen i avhøret kan bli best mulig ivaretatt.

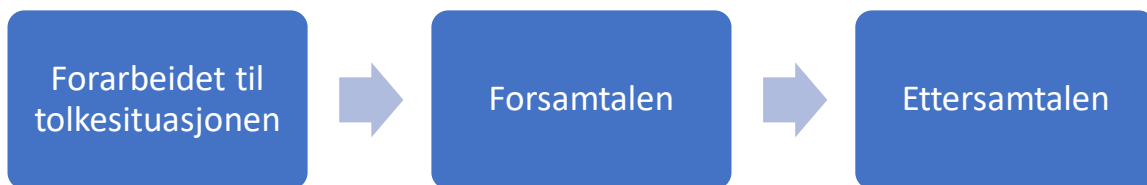
2.4 Hvordan kan politietterforskeren samarbeide med tolken?

Wadensjö (1998) beskriver tolking som «en dans for tre», hvor alle dansepartnerne må danse samme dans og kjenne til hverandres dansetrinn for at dansen skal flyte over gulvet. I tråd med Wadensjös teoretiske utgangspunkt om tolking som interaksjon, argumenterer forskere og fagpersoner for at tolk og tolkebruker trenger *kunnskap* om hverandres rolle og arbeidsmetodikk (Felberg & Sagli, 2019; Goodman-Delahunty & Martschuk, 2017; Jakobsen, 2015; Mulayim et al., 2015; Skaaden, 2013). En kan lett se for seg situasjoner underveis i et avhør hvor det kan oppstå misforståelser eller kryssende behov mellom tolk og tolkebruker. Manglende turtaking kan for eksempel gjøre at tolken må avbryte partene i avhøret, rett og slett for å få mulighet til å tolke. Det kan også være at tolken trenger pause på et tidspunkt som ikke passer for avhører, for eksempel fordi man er ved et «kritisk» punkt i avhørtes forklaring. Gallai (2013) påpeker at politiet kan ha for store forventninger til tolken, og at tolken ofte kan bli sett som en «maskin» som skal oversette ordrett alt som blir sagt i avhøret. Tolkens rolle som deltaker og medkonstruktør av mening bør derfor integreres i politiets praksis og avhørsmetodikk, slik at det i større grad legges til rette for forhold som fremmer god kommunikasjon.

Wadensjö (2018) viser til at noen tolkebrukere, herunder politiet, kan oppfatte tolken som et forstyrrende element, uten å reflektere over hvordan deres egen væremåte kan påvirke hvordan tolken/tolkingen fungerer. Dersom situasjonen og arbeidsforholdene ikke er tilrettelagt for tolking, så vil det bli vanskelig å oppnå kvalitet i tolkingen (Skaaden, 2013). Jareg og Pettersen (2006) peker på at en dyktig tolk og en dyktig tolkebruker ikke automatisk gir god kvalitet på samtalen. En rekke forskere argumenterer for at god tilrettelegging for tolking også krever *samarbeid* mellom tolk og tolkebruker (Felberg & Sagli, 2019; Goodman-Delahunty & Martschuk, 2017; Jareg & Pettersen, 2006; Nakane, 2007; Røkenes, 1992; Skaaden, 2013; Vargas-Urpi, 2012; Wadensjö, 1998). Jareg og Pettersen har, etter mange års praktisk prøving og feiling, utviklet en samarbeidsmodell for tolk og tolkebruker. Modellen bygger på «gjensidig faglig tillit og respekt for hverandres arbeidsform og arbeidsetikk», med mål om at kvaliteten på det tolkede sluttproduktet skal bli best mulig (Jareg & Pettersen, 2006, s. 68).

Vi vil i det følgende beskrive hovedelementene i samarbeidsmodellen, som består av tre deler. Med støtte i annen relevant litteratur har vi forsøkt å relatere beskrivelsen til tolkemedierte politiavhør.

Figur 2.4 Samarbeidsmodell for tolk og tolkebruker. Vår illustrasjon, basert på Jareg og Pettersen (2006, s. 68–79).

2.4.1 Forarbeid

For å sikre at tolken har de nødvendige kvalifikasjoner og ikke er inhabil må tolkesituasjonen *forberedes* (Jareg & Pettersen, 2006). Det vil være tjenesteyteren, i vårt tilfelle politiet, som har ansvaret for at tolken har de nødvendige kvalifikasjoner og at tolkingen skjer på et språk som avhørte forstår (NOU 2014: 8). En viktig del av forarbeidet består derfor i å bestille kvalifisert tolk på riktig språk/dialekt. Ved politiavhør skal «tolk i høyest tilgjengelige kvalifikasjonskategori forsøkes benyttet» (Riksadvokaten, 2016). Tolken trenger også informasjon om hvor tolkingen skal skje, hva tema er (type sak), hvor mange som skal delta, antatt varighet mv. Tolken bør også på forhånd vite om det forventes at det skal tolkes konsekutivt eller simultant, og om det er spesielle dokumenter som skal refereres til (Skaaden, 2013). Fagterminologi, lovbestemmelser og begreper som mangler ekvivalenter i det andre språket er ytterligere faktorer tolken må være forberedt på å møte i avhøret (Justis- og politidepartementet, 2005). Tolkebruker må på sin side være bevisst på hvordan han/hun formulerer seg, og være klar over at fagspesifikke ord og termer kan innebære en særskilt utfordring for tolken. Nakane (2014) fremhever viktigheten av at tolken har kunnskap om avhøret som mulig bevis i retten, samt politiets avhørsmetodikk. Uten slik kunnskap vil ikke tolken forstå formålet med fri forklaring, åpne spørsmålsstillinger osv.

Informasjon og forberedelser som beskrevet vil gi tolken en mulighet til å vurdere egen kompetanse og kapasitet i forkant av avhøret. Ved å gjøre et godt forarbeid kan tolkebrukeren dermed unngå å møte en tolk som ikke er kvalifisert for oppdraget (Jareg & Pettersen, 2006). Som hos alle andre, påvirkes også tolkens minnekapasitet av stress og emosjonelle

påkjenninger, herunder manglende informasjon om oppdraget. Ved å gi tolken mulighet til å forberede seg mentalt, kan slike utfordringer reduseres (Skaaden, 2013).

2.4.2 Forsamtalen

Tolkebruker bør ta initiativ til en *forsamtale* med tolken for å foreta en gjensidig forventningsavklaring, samt avklare hvilke rammer de skal ha for samarbeidet. Selv om tolken bare skal tolke én gang, argumenterer Jareg og Pettersen (2006) for at det bør brukes noen minutter på en slik samtale, som eventuelt også kan tas på telefon. Forsamtalen bidrar også til å avklare om tolken og avhører forstår hverandre, rent språklig sett. Praktiske forhold som plassering i rommet og håndtering av pauser bør også avklares, særlig med tanke på at tolken ikke bør være alene med den avhørte. Det kan da lett oppstå en situasjon hvor avhørte for eksempel spør tolken om råd og veiledning, eller oppgir saksrelevant informasjon til tolken utenfor avhøret. Tolking er en mentalt krevende aktivitet, og tolken må derfor også gis mulighet til å ta regelmessige pauser.

En sentral del av forsamtalen er å drøfte mulige utfordringer som kan oppstå, samt hvordan disse best kan håndteres. Jareg og Pettersen (2006, s. 72–79) trekker frem noen slike utfordringer:

- Hva gjør tolken hvis han oppdager at partene ikke oppfatter budskapet? Fagpersoner og forskere strides om hvordan potensielle misforståelser bør håndteres. Derfor må tolk og tolkebruker avklare på forhånd om tolken overhodet skal ha noe ansvar for å oppklare misforståelser, eller om det skal overlates til tolkebruker.
- Hvordan skal tolken forholde seg til kulturealterte spørsmål? Tolken kan på den ene siden oppklare misforståelser ved å støtte seg til egen kulturkunnskap, men samtidig er tolken et subjekt som forstår kulturen innenfor sin egen referanseramme. De tolkeetiske retningslinjene definerer tydelig at tolken ikke skal være en kulturinformant, men det kan like fullt dukke opp slike spørsmål eller utfordringer underveis i samtalen, som må håndteres.
- Håndtering av turtaking bør avklares før samtalen. Hvis avhørte for eksempel snakker lenge og uavbrutt, må tolken slippe til med tolking. I de fleste tilfeller vil det være naturlig at tolken, og ikke avhører, avbryter slike lange sekvenser, siden tolken kjenner språket og hører når det passer best å avbryte.

- Tolken kan møte ukjente eller vanskelige ord og begreper på begge språk. Dersom man på forhånd avklarer hvordan det håndteres, kan tolken føle seg trygg nok til å være ærlig på at det er ord eller begreper som er vanskelige, eller som ikke lar seg oversette fra et språk til et annet.

Dersom disse forholdene ikke blir tilstrekkelig avklart på forhånd, kan tolken måtte gå utover sin rolle i avhøret, eller bli tillagt oppgaver utenfor sitt arbeidsområde. Slike forhold kan ikke avklares uten kommunikasjon. Samtidig eksisterer det forhold som kan utfordre kommunikasjonen mellom tolk og tolkebruker. Felberg og Sagli (2019) beskriver funn fra undersøkelser i offentlig sektor som kan tyde på at mange tolkebrukere tenker at tolking er til for den minoritetsspråklige, og ikke for dem selv. Et slikt syn på hvem tolken er til for kan sette tolkens integritet i fare (Skaaden, 2013). I tillegg eksisterer det ofte et asymmetrisk maktforhold i møtet mellom tolk og fagperson, noe som kan medføre at mange tolker finner det vanskelig å si fra om utfordrende forhold underveis i tolkingen. Jareg og Pettersen (2006) argumenterer for at slike utfordringer kan imøtegås dersom tolk og tolkebruker snakker sammen før tolkingen. Ifølge Skaaden (2013) kan det være nødvendig å justere egne arbeidsmetoder når en samtale skal tolkes, da metoder som fungerer godt i enspråklige situasjoner ikke nødvendigvis gjør det når kommunikasjonen skal tolkes.

2.4.3 Ettersamtalen

For å bedre samhandlingen bør tolk og tolkebruker også snakke om samarbeidsformen etter tolkesituasjonen (Jareg & Pettersen, 2006). I samtalen kan de gi hverandre tilbakemelding på hva som fungerte bra, og hva som eventuelt kan gjøres annerledes eller bedre. Dersom det oppsto spesielle situasjoner og/eller utfordringer underveis, kan også det tas opp i en slik ettersamtale. Tolken bør også gis mulighet til å «luften» eventuelle emosjonelle påkjenninger som oppsto, men uten at tolkebruker skal innta noen «behandlerrolle» overfor tolken. På den måten kan tolken lettere «nullstille» seg etter oppdraget.

Enkelte har påpekt at for- og ettersamtaler kan bidra til svekket tillit hos den minoritetsspråklige, eller for tette bånd mellom de to fagpersonene i tolkesituasjonen (se for eksempel Lidberg, 2001). Jareg og Pettersen (2006) argumenterer for at man kan motvirke svekket tillit ved å informere om samarbeidsmodellen, slik at den minoritetsspråklige forstår at det er arbeidsrelasjonen mellom tolk og tolkebruker som diskuteres. Skaaden (2013) peker på at slike samtaler, brukt med varsomhet, bidrar til å avklare praktiske og relasjonelle

spørsmål. Dette vil igjen gi tolk og tolkebruker mulighet til å orientere seg om hverandres arbeidsmetodikk, slik at de sammen kan optimalisere kvaliteten på kommunikasjonen og tolkingen.

2.5 Eksisterende opplærings- og utdanningstilbud

Tidligere i oppgaven har vi vist til forskning og offentlige rapporter, hvor opplæring og kunnskap hos tolkebruker blir fremhevet som en viktig forutsetning for å legge til rette for tolking. Politianalysen fastslår at «politiet må kunne bygge tillit og kommunisere effektivt med hele landets befolkning» (NOU 2013: 9, s. 67). Gjennom rekruttering og opplæring må ansatte i politiet settes i stand til å håndtere utfordringer knyttet til språk og kulturforståelse. Slike utfordringer er selvfølgelig ikke utelukkende knyttet til tolkemedierte avhør, men vi ønsker i det følgende å se på hvilken formell opplæring som tilbys i bruk av tolk i politiet.

2.5.1 Politiets grunnutdanning

For å bli politi i Norge må man gjennomføre en 3-årig bachelorutdanning, som er ment å gi et bredt teoretisk og praktisk grunnlag for å arbeide innen politiet. Utdanningen, som er nærmere beskrevet i Politihøgskolens rammeplan, programplan (fagplan) og pensumlister, er bygget på prinsippet om at nyutdannede polititjenestepersoner skal være generalister¹⁷ (Justis- og beredskapsdepartementet, 2018). I gjeldende rammeplan er 65 av de 180 studiepoengene utdanningen består av viet etterforskning, hvor avhørsutdanning inngår som en del av dette.

Frem til 1997 var avhør som tema viet lite oppmerksomhet ved Politihøgskolen (Rachlew, 2003b). Studentene fikk hovedsakelig en innføring i prosessuelle regler knyttet til avhør, og pensumlitteraturen besto av opplæringshefter skrevet med utgangspunkt i erfaring. I 1997 ble avhørsprosessen satt på timeplanen for første gang, og opplæringsheftene ble erstattet av mer vitenskapelig forankret pensumlitteratur. Rundt år 2001 ble utdanningsprogrammet K.R.E.A.T.I.V. utviklet ved Oslo politidistrikt, og avhørsopplæringen ved Politihøgskolens grunnutdanning har siden den gang basert seg på de samme prinsippene som K.R.E.A.T.I.V. bygger på (Riksadvokaten, 2013).

---

¹⁷ En generalist er en polititjenesteperson som besitter grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i politiets forebyggende, kriminalitetsbekjempende og trygghetsskapende arbeid (Justis- og beredskapsdepartementet, 2018, s. 3).

Tolk er ikke spesifikt nevnt som læringsmål i Politihøgskolens programplan for grunnutdanningen, men vi vet med bakgrunn i egen erfaring fra undervisning ved Politihøgskolen, at temaet inngår som et av læringsmålene for avhør. Bruk av tolk i avhør er også omtalt i pensumlitteraturen, hvor læreboken «Etterforskning – metoder, prinsipper og verktøy» gir en kort innføring i emnet (se Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 209–211). I boken understrekes blant annet at det er avhører som har ansvar for å legge til rette for best mulig kommunikasjon i avhøret, at det er viktig å forberede tolken før avhøret, hvilke momenter som bør gjøres kjent for avhørte og tolken innledningsvis i avhøret mv. I undervisningen blir tolk berørt i første studieår, men da kun som en kort, teoretisk sekvens, hvor det i større grad blir fokusert på grunnleggende avhørsferdigheter, enn på praktisk bruk av tolk. Enkelte studenter kan likevel ha fått praktisk øvelse i å gjennomføre tolkemedierte politiavhør i løpet av sitt andre studieår, som gjennomføres ute i politidistriktene, men uten at dette utgjør et obligatorisk element. Utover gjennomført og bestått bachelorgrad, så stilles det i utgangspunktet ingen ytterligere krav til polititjenestepersoner som skal gjennomføre avhør med eller uten tolk. Unntakene er avhør av barn og sårbare personer, såkalte tilrettelagte og sekvensielle avhør, hvor avhører skal ha gjennomgått særskilt tilleggsopplæring (forskrift om tilrettelagte avhør, 2015).

2.5.2 Etter- og videreutdanninger ved Politihøgskolen

Politihøgskolen tilbyr over 100 etter- og videreutdanninger, hvor flere er rettet mot etterforskning generelt eller avhør spesielt. Videreutdanningene gir studiepoeng, mens etterutdanningene, som ofte er kurs, ikke gir studiepoeng (Politihøgskolen, u.å.-a). Vi har gjennomgått kurs- og studieplanene for Politihøgskolens etter- og videreutdanninger for avhør, og fant at tolk i avhør er konkret nevnt i læringsmålene for to av utdanningene. Dette gjelder «Avhør av voksne» (Politihøgskolen, 2019b) og «Tilrettelagte avhør av barn» (Politihøgskolen, 2019a). Omfanget av nevnte studier er henholdsvis 10 og 15 studiepoeng. Studiene utlyses normalt en gang i året, med 15 til 25 studenter per opptak. I tillegg tilbys andre studier hvor kommunikasjon i en flerkulturell kontekst står sentralt, blant annet «Kulturforståelse og mangfold» (Politihøgskolen, 2012a) og «Konflikthåndtering i et flerkulturelt samfunn» (Politihøgskolen, 2012b). Sistnevnte studier er imidlertid ikke konkret rettet mot avhør. Selv om avhør ved bruk av tolk blir berørt i avhørsutdanninger, så er det et av mange emner som skal gjennomgås. Ifølge Jakobsen (2015) vil det derfor gjerne dreie seg mer om en orientering, fremfor faktisk undervisning, i hvordan man best kan gjennomføre avhør med tolk.

I en artikkel fra 2015 omtaler Kristina Kepinska Jakobsen, som er høgskolelektor og fagansvarlig for avhørsutdanninger ved Politihøgskolens avdeling for etter- og videreutdanning, planer om å utvikle egne studier for avhør hvor tolk benyttes, samt et mulig samarbeid mellom Politihøgskolen og Høgskolen i Oslo og Akershus¹⁸ (Jakobsen, 2015). På forespørsel fra oss om status på disse planene, opplyste Jakobsen i en e-post at det foreløpig ikke har vært rom for å planlegge et slikt studietilbud eller innlede et samarbeid som nevnt. Hun påpekte samtidig at temaet stadig er aktuelt og at man vil ha tankene med seg inn i planlegging og revidering av nye og gamle studier (K.K. Jakobsen, personlig kommunikasjon, 4. august 2020).

2.6 Rutiner og retningslinjer for bestilling og bruk av tolketjenester i politiet

Ved behov for tolk i offentlig sektor er det den offentlige parten som har ansvar for å skaffe kvalifisert tolk på riktig språk/dialekt (NOU 2014: 8). I juni 2020 inngikk politiet rammeavtaler for hvert enkelt politidistrikt for bestilling av tolk, i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser (NHO Service og Handel, 2020). Før den tid har det ikke eksistert enhetlige rutiner for bestilling av tolketjenester i politiet, hvor løsningene har variert fra distrikt til distrikt (Mørk, 2019). Rammeavtalene som nå er inngått har en estimert totalverdi på 140 millioner kroner (Doffin, 2020a, 2020b). Anskaffelsen innebærer at leverandøren det er inngått avtale med alltid skal kontaktes først, og skal om mulig formidle kvalifisert tolk til ønsket tid og sted. Anskaffelsen har imidlertid blitt kritisert fra tolkehold, hvor det stilles spørsmål ved om anskaffelsen faktisk vil bidra til å sikre politiet tolketjenester av best mulig kvalitet.¹⁹ Mørk (2019) viser til at politiet i større grad bør ta ansvar for å kvalitetssikre sine egne tolker. Det har også blitt problematisert hvorvidt regelverket for offentlige anskaffelser må gjelde for innkjøp av tolketjenester i politiet. Dette ble ytterligere aktualisert da to politidistrikter tidligere i år, og i forkant av PFT sin anskaffelse, ble ilagt høye overtredelsesgebyr for ulovlig direkte anskaffelse av tolketjenester (KOFA, 2020b).²⁰

---

¹⁸ I 2018 fikk Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) universitetsstatus og endret navn til OsloMet – storbyuniversitetet (Store norske leksikon, 2020b).

¹⁹ Det har blant annet blitt lansert en underskriftskampanje, stilet til justisministeren, hvor det argumenteres for at rettsikkerheten settes i fare mv. når staten legger ut tolketjenester på anbud. Se https://www.opprop.net/nei_til_anbud_av_tolketjenester_hos_politiet

²⁰ Politiet har brakt vedtakene inn for domstolene til endelig prøving (Kolsrud, 2020). Hovedforhandling ble avholdt Oslo tingrett 26. oktober 2020 (KOFA, 2020a). Dom var ikke avsagt da denne oppgaven gikk i trykken.

Politiets fagportal, KO:DE²¹, inneholder informasjon om fag og arbeidsmetoder som gjør det mulig å dele kunnskap og erfaringer på tvers i politiet (NOU 2013: 9). I fagportalen finnes noen lenker til relevant faglitteratur, lovverk og en sjekklister for bruk av tolk, utarbeidet i 2009. Det er også lenker til henholdsvis nasjonalt tolkeregister og tolkeetiske retningslinjer. Informasjonen på KO:DE er unntatt offentlighet, og beskrives derfor ikke nærmere her. Det foreligger ikke overordnede, nasjonale retningslinjer for *hvordan* bruke tolk i politiet. Det finnes imidlertid relevant informasjon og litteratur om bruk av tolk utgitt av andre i offentlig sektor. For eksempel finnes mye informasjon på IMDi sine nettsider om tolking i offentlig sektor, herunder råd og veiledning om hvordan en tolket samtale kan forberedes og gjennomføres (IMDi, u.å.). Utlendingsdirektoratets rundskriv for bruk av tolk i utlendingssaker, som er ment å sikre forsvarlig kommunikasjon ved bruk av tolk i utlendingsforvaltningen, er et annet eksempel (Utlendingsdirektoratet, 2011).

---

²¹ KO:DE er tilgjengelig via politiets intranett, for ansatte i politiet. Informasjonen på KO:DE er unntatt offentlighet.

Kapittel 3 – Metode

For å besvare forskningsspørsmålene har vi gjennomført en kvantitativ spørreundersøkelse blant etterforskere i seks politidistrikter. 339 respondenter besvarte undersøkelsen, noe som ga en svarrespons på 28 prosent. I dette kapittelet vil vi gjøre rede for forskningsdesign og datainnsamling. Innhenting av nødvendige tillatelser, utforming og utsendelse av spørreskjema, herunder utvalgsstrategi, vil stå sentralt i fremstillingen. Vi vil forsøke å belyse noen av de mange valg og vurderinger som ble gjort underveis, hvilke utfordringer vi møtte på og hvordan vi søkte å løse disse for å sikre en best mulig kvalitet på forskningen vår.

3.1 Validitet, reliabilitet og generalisering

For å sikre god kvalitet i forskning er det sentralt å være bevisst at kvaliteten kan påvirkes i alle faser av prosjektet. I den videre fremstillingen av metodisk fremgangsmåte og resultater vil vi derfor redegjøre for å begrunne de valgene vi har tatt, samt reflektere rundt mulige svakheter ved undersøkelsen. Ved en vurdering av kvaliteten på en undersøkelse er det særlig begrepene validitet, reliabilitet og generalisering som gjør seg gjeldende Tjora (2017), og vi vil derfor innlede med å forklare kort hva som ligger i disse kvalitetskriteriene.

Validitet, eller gyldighet, handler om hvorvidt vi måler det vi har tenkt å måle, det vil si om undersøkelsen er relevant for problemstillingen (Thrane, 2018). Gyldigheten kan styrkes ved at man redegjør for hvordan man har gått frem for å undersøke problemstillingen og ved å begrunne de valg som er tatt underveis i prosessen. *Reliabilitet*, eller pålitelighet, handler om hvor nøyaktig undersøkelsen er, og et sentralt mål på dette er om andre vil være i stand til å gjenskape undersøkelsen (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016). For å styrke undersøkelsens reliabilitet bør forskeren redegjøre for sin egen posisjon og forforståelse i forskningsfeltet, slik at objektivitet kan vurderes. Videre bør forskningsprosessen beskrives nøyaktig. Reliabilitet er dermed nært knyttet til *transparens*, som innebærer at undersøkelsens gjennomføring og analyse er detaljert beskrevet. Det tredje kvalitetskriteriet, *generalisering*, handler om hvorvidt forskningen er relevant for andre enn de som er involvert i undersøkelsen (Johannessen et al., 2016). I en kvantitativ undersøkelse som vår er det særlig forhold knyttet til utvelgelse av respondenter, samt svarrespons som er avgjørende for om man kan generalisere funnene fra utvalget til hele populasjonen.

3.2 Bakgrunn for valg av metode

Oppgavens formål og problemstilling må styre valg av metode (Bukve, 2016). Man må først bestemme seg for *hva* man ønsker å undersøke, for deretter å bestemme *hvordan*.

Utgangspunktet for vårt prosjekt var å få kunnskap om hvordan etterforskere legger til rette for tolking i avhør, og for å få svar på problemstillingen hadde vi dermed et behov for å innhente egen empiri. Observasjon av etterforskernes forberedelser, gjennomføring og etterarbeid ved reelle politiavhør kunne gi høy validitet og reliabilitet. Samtidig ville ikke slike data ha gitt kunnskap om etterforskernes holdninger og opplevelser, med mindre vi kombinerte observasjonene med kvalitative dybdeintervjuer. Observasjon av et tilstrekkelig antall reelle avhør ville ha krevd veldig mye tid og ressurser, samt bydd på utfordringer knyttet til taushetsbelagt informasjon, språkforståelse, innhenting av samtykker mv. En slik tilnærming ville derfor ha blitt for krevende å gjennomføre innenfor rammene av masteroppgaven.

Valget sto dermed mellom spørreundersøkelse og intervju. Svært forenklet kan man si at kvantitativ forskningsmetodikk fremhever oversikt og søker forklaring, mens kvalitativ metodikk fremhever innsikt og søker forståelse (Tjora, 2017). Vi ønsket å kartlegge etterforskernes tilrettelegging for tolking, og landet derfor på datainnsamling ved hjelp av spørreskjema som best egnet til å belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene våre. På bakgrunn av undersøkelsen ønsket vi å si noe om populasjonen norske etterforskere. Via en kvantitativ tilnærming kunne vi nå ut til mange i løpet av relativt kort tid, noe som kan gjøre det enklere å generalisere ut fra funnene i undersøkelsen (Fekjær, 2017). Vi ønsket opprinnelig å kombinere spørreskjemaundersøkelsen med kvalitative dybdeintervjuer, en såkalt «mixed methods»-design (Skilbrei, 2019). På den måten kunne vi for eksempel ha undersøkt om våre funn ble bekreftet av intervjuobjektene, eller fått hjelp til å utdype svarene. Av hensyn til oppgavens omfang innså vi underveis at en slik kombinasjon ville bli for omfattende, men holdt likevel muligheten åpen frem til vi hadde gjennomført spørreskjemaundersøkelsen. Etter å ha mottatt og vurdert data fra undersøkelsen, så mente vi å ha samlet inn en tilstrekkelig mengde data for å kunne belyse problemstillingen. I samråd med våre veiledere valgte vi derfor å ikke gjennomføre dybdeintervjuer i tillegg.

3.3 Tillatelser

Vi ønsket å gjennomføre en elektronisk spørreundersøkelse via utsending av e-postinvitasjon til en undersøkelse i Questback²². Siden slike undersøkelser gir Questback tilgang til respondentenes e-postadresser, var prosjektet meldepliktig til Norsk Senter for forskningsdata (NSD). Dette gjelder uavhengig av om vi fikk tilsendt data i anonymisert form fra Questback, det vil si uten e-postadresser.

Prosjektet ble forhåndsgodkjent av NSD, forutsatt at det også ble søkt til Politidirektoratet (POD).²³ Det skyldtes fortrinnsvis forholdet til eventuell taushetsbelagt informasjon, men var også begrunnet ut fra ressursbruk i politiet.²⁴ Vi sendte derfor søknad til POD, hvor prosjektet, dets formål og plan for datainnsamling ble beskrevet.²⁵ POD ga sin tilslutning til at vi kunne gjennomføre prosjektet slik vi ønsket, siden prosjektet ikke hadde til hensikt å omhandle taushetsbelagt informasjon.²⁶

3.4 Utarbeidelse av spørreskjema

I motsetning til kvalitative undersøkelser, som for eksempel dybdeintervju, er det ved spørreundersøkelser få eller ingen muligheter til å foreta endringer eller tilpasninger underveis. Når undersøkelsen først er publisert, så må man leve med eventuelle feil og mangler (Johannessen et al., 2016). Videre vil svarene man får først og fremst avhenge av hvordan man utformer spørsmålene (Fekjær, 2017). Vi brukte derfor mye tid på å tenke over hvilke spørsmål vi ville stille, hvilke vi ville utelate – og ikke minst hvordan spørsmålene skulle formuleres. Før vi kunne ferdigstille skjemaet gjorde vi oss kjent med relevant teori og tidligere forskning, både i forhold til oppgavens tema og den forskningsmetoden vi ønsket å benytte. Dette ga oss kunnskap og inspirasjon knyttet til valg av type spørsmål, gruppering av spørsmål og i hvilken rekkefølge spørsmålene burde stilles. Vi hadde også en fordel av å være to, slik at vi sammen kunne diskutere og reflektere rundt mulige spørsmål og svaralternativer.

Vi valgte et *semistrukturert* spørreskjema for vår undersøkelse, det vil si et skjema som består av både prekodete og åpne svaralternativer. Prekoding innebærer at respondenten velger

---

²² Questback er tjenesteleverandør/databehandler for spørreundersøkelser på nett.

²³ Se vedlegg 1 – NSD sin vurdering.

²⁴ På det tidspunktet vi søkte (september 2019), var NSD av den oppfatning at all forskning som gjaldt politiet måtte meldes POD. Regelverket har siden blitt presisert. Dersom vi i dag hadde søkt om å gjennomføre tilsvarende prosjekt, så er det ikke sikkert at slik søknad ville ha vært påkrevd.

²⁵ Se vedlegg 2 – Søknad til Politidirektoratet av 2. oktober 2019.

²⁶ Se vedlegg 3 – Vurdering fra Politidirektoratet av 11. oktober 2019.

mellom forhåndsdefinerte svaralternativer, mens respondenten selv formulerer svaret på de åpne spørsmålene. Ved å velge en slik kombinasjon ønsket vi å utnytte styrker og redusere svakheter ved begge formene for strukturering, som beskrevet av Johannessen et al. (2016). Prekoding vil normalt gjøre det raskere og enklere for respondenten å besvare spørsmålene. Ulempen er at slike spørsmål ikke gir rom for å fange opp informasjon utover de angitte svaralternativene, for eksempel dersom noen skulle ønske å utdype svaret sitt. Motsatt vil åpne spørsmål være egnet til utdyping, men samtidig kreve mer av respondenten. Åpne spørsmål vil også gjøre undersøkelsen mer tidkrevende å besvare, noe som kan føre til at respondenten vegrer seg for å delta, eller ikke fullfører undersøkelsen. Data fra mange åpne spørsmål kan også gjøre den etterfølgende analysen mer komplisert enn ved prekodede svaralternativer. Vi valgte derfor å ha en klar overvekt av spørsmål med prekodede svaralternativer. Totalt besto spørreskjemaet av 31 spørsmål, hvor 28 av dem hadde forhåndsdefinerte svaralternativer og resten var åpne.²⁷ Johannessen et al. (2016) beskriver at ved ca. 30 spørsmål kan analysen begynne å bli omfattende, og potensielt vanskelig å håndtere. Vi ønsket derfor ikke å gjøre spørreskjemaet mer omfattende.

Ved en spørreundersøkelse er det vesentlig at respondentene forstår spørsmålene, vet hvilke opplysninger de skal hente frem og hvilken målestokk de skal bruke når de svarer (Haraldsen, 1999). Spørsmål og svaralternativer må derfor være relevante, enkelt formulert og entydige (Johannessen et al., 2016). Respondentene ble bedt om å ta stilling til ulike påstander knyttet til kompetanse og opplæring, og angi hvor enige eller uenige de er i disse påstandene. «Jeg opplever å ha tilstrekkelig kompetanse i å gjennomføre avhør med tolk» er et eksempel på en slik påstand. Svaralternativene var fordelt på en femdelt skala, fra «helt enig» til «helt uenig». For å undersøke hvordan de forbereder, gjennomfører og evaluerer tolkemedierte avhør ble de spurt om hvor ofte de gjør bestemte handlinger i tilknytning til slike avhør. De ble bedt om å angi hyppigheten på en femdelt skala fra «alltid» til «aldri», for eksempel hvor ofte de forsikrer seg om at tolken og avhørte forstår hverandre. Vi valgte skalaer med oddetall fremfor liketall, samt tekst fremfor tall, da dette blir regnet for å høyne datakvaliteten (Krosnick & Presser, 2010, gjengitt i Johannessen et al., 2016, s. 274). Forskning viser at man skal være tilbakeholden med å inkludere «vet ikke» som svaralternativ, men at det likevel bør gjøres der det er naturlig (Sturgis, Roberts & Smith, 2014). For å unngå at respondentene ikke

---

²⁷ Spørreskjemaet er vedlagt oppgaven i sin helhet. Se vedlegg 5 – Utskrift av spørreskjema. Merk at kun «hovedspørsmål» er nummert i vedlegget, men at undersøkelsen samlet sett består av 31 unike spørsmål.

skulle finne et svaralternativ som de opplevde passet, valgte vi derfor å inkludere «vet ikke» som svaralternativ på noen av spørsmålene. Noen av de forhåndsdefinerte svaralternativene kan fremstå som mer «riktige» enn andre, noe som er en ulempe med denne type spørsmål. Når vi for eksempel spør om hvor ofte avhører gjør undersøkelser rundt tolkens habilitet, så er det kanskje lettere å svare at man gjør det «ofte» enn «aldri». Ved en selvadministrert spørreundersøkelse som vår kan det derfor være vanskelig å vite om man får ærlige svar, om respondentene tar undersøkelsen på alvor eller om det er andre faktorer som påvirker deres evne eller vilje til å svare.

For å undersøke hva respondentene opplever som utfordrende ved tolkemedierte avhør valgte vi å stille dem et åpent spørsmål²⁸, samt at vi åpnet opp for generelle kommentarer til temaet eller undersøkelsen som et siste åpent spørsmål.²⁹ I tillegg hadde vi et spørsmål om innsigelser hvor respondentene ble gitt mulighet til å utdype svaret sitt, så fremt de svarte ja på hovedspørsmålet om at de har opplevd at det har kommet innsigelser til avhør hvor de har benyttet tolk.³⁰ Samlet sett tenkte vi at dette ville bidra til at respondentene fikk gitt uttrykk for sine tanker og synspunkter, både i forhold til bruk av tolk i politiavhør og til undersøkelsen som sådan. I håp om at respondentene ikke skulle «gå lei» og avbryte undersøkelsen, så ble de åpne spørsmålene bevisst satt til slutt. Ingen av de åpne spørsmålene ble gjort obligatoriske å besvare. Samtidig tenkte vi det var viktig at respondentene først hadde svart på de øvrige spørsmålene, da disse i seg selv kunne «trigge» refleksjon og engasjement rundt temaet.

Det kan være lett å se seg blind på eget arbeid. I forkant av utsendelsen av spørreskjemaet valgte vi derfor å gjennomføre en *prestudie*. Til sammen ba vi seks personer om å teste skjemaet. Fire av testpersonene hadde samme egenskaper som undersøkelsens målgruppe, det vil si at de har erfaring med å foreta tolkemedierte politiavhør. De andre to hadde tolkefaglig kompetanse. Vi ba om innspill til hvordan testpersonene opplevde informasjonen de fikk i forkant, hvordan spørsmål og svaralternativ fungerte, om det var noe de savnet i undersøkelsen mv. Vi spurte også om hvor lang tid de brukte på å besvare spørsmålene, slik at

---

²⁸ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 17: «Er det noe du synes er utfordrende ved å bruke tolk i avhør, eventuelt hva?»

²⁹ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 18: «Helt til slutt, har du andre kommentarer til temaet eller til spørsmålene du har svar på?»

³⁰ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 16: «Dersom det har kommet innsigelser til avhør hvor du har brukt tolk, hva gikk disse innsigelsene ut på? Det er ikke obligatorisk å besvare spørsmålet. Vi ber om at du ikke gjengir informasjon som er egnet til å identifisere personer og/eller sak.»

vi senere kunne opplyse utvalget om hvor lang tid det anslagsvis ville ta å gjennomføre undersøkelsen. Vi rådførte oss også flere ganger med våre veiledere underveis i prosessen. Samlet sett bidro dette til at vi fikk mange nyttige råd og innspill til hvordan vi kunne gjøre spørreskjemaet mest mulig relevant, og vi foretok derfor flere endringer underveis i prosessen. Ved presentasjonen av resultatene i kapittel 4 vil vi komme nærmere tilbake til hvilke spørsmål spørreskjemaet inneholdt, hvor vi også mer spesifikt vil kommentere svakheter ved enkelte av spørsmålene.

3.5 Utvalg

For å få kunnskap om hvordan etterforskere legger til rette for tolking i avhør, ønsket vi å rette vår undersøkelse mot de som har erfaring med å gjennomføre slike avhør. Selv om andre grupper som tolker og minoritetspråklige også kunne ha bidratt til å belyse problemstillingen, så er denne undersøkelsen designet og avgrenset til å gjelde etterforskere. Videre ville vi fokusere på avhør som skjer i tilknytning til den «ordinære» straffesaksbehandlingen i politidistriktene. Særorgan som Kripes, PST og PU ble derfor ikke involvert i undersøkelsen. Det er svært få etterforskere som har avhør som sin eneste oppgave, og det finnes heller ingen oversikter over hvem som har foretatt avhør med tolk, for eksempel det siste året. Målgruppen, eller populasjonen, for vår undersøkelse er derfor ikke fullt ut identifiserbar. Potensielt kan alle polititjenestepersoner ha gjennomført et eller flere tolkemedierte avhør i løpet av sin yrkeskarriere. Det hadde imidlertid vært lite hensiktsmessig å sende ut spørreskjemaet til alle ansatte i politiet, og vi valgte derfor å gjennomføre en *utvalgsundersøkelse*.

Siden vi har et mål om å si noe om tilretteleggingen for tolking i avhør generelt var det viktig at utvalget var representativt og at utvelgelsen var basert på tilfeldighet, slik som beskrevet av Johannessen et al. (2016). Vi ønsket derfor å rekruttere respondenter fra flere og tilfeldige enheter, og fra flere politidistrikter. For å nå ut til flest mulig etterforskere som har avhør som en av sine arbeidsoppgaver, valgte vi derfor å ta utgangspunkt i personer som gjennomfører obligatorisk årlig opplæring (OÅO) i etterforskning. Siden høsten 2017 er politiansatte som jobber innen etterforskning pålagt å gjennomføre et årlig opplæringsprogram (Politidirektoratet, 2016). Hvert politidistrikt har også en fag- og opplæringsansvarlig (FOA), som vi antok ville ha oversikt over hvem som gjennomfører slik opplæring i sitt distrikt. Til sammen henvendte vi oss skriftlig til FOA i seks politidistrikter, det vil si halvparten av landets i alt tolv distrikter. Distriktene ble valgt ut fra geografisk beliggenhet, slik at «alle» deler av Norge er representert. Politidistriktene består av et antall driftsenheter som innehar

ulike funksjoner og er spredt geografisk, hvor for eksempel ledelse, organisasjonskultur og praksis mv. kan variere. Tjenestepersonene kan også ha vært ansatt i andre politidistrikter eller særorgan tidligere, noe som kan ha innvirkning på deres praksis. Det kan også være andre forskjeller mellom distriktene som vi ikke er klar over, men samlet sett vurderer vi utvalget på seks politidistrikter til å være representativt. Det var heller ikke noe mål for vår undersøkelse å sammenligne praksis, kompetanse og opplæring i de ulike politidistriktene, men heller å se disse under ett.

Alle FOA som vi henvendte oss til oversendte lister med e-postadresser til personer som gjennomfører OÅO i sitt distrikt. Fra noen distrikter mottok vi e-postadresser til samtlige som gjennomfører opplæringen, mens vi i andre distrikter mottok deler. Blant de som gjennomfører OÅO i etterforskning finnes også tjenestepersoner som ikke har avhør som en av sine arbeidsoppgaver, for eksempel påtalejurister, etterforskningsledere, kriminalteknikere og analytikere. Selv om det er viktig å legge til rette for at bortfallet blir minst mulig (Johannessen et al., 2016), så satte vi ikke krav til at de listene vi fikk tilsendt var «vasket» for slike funksjoner. Dette fordi vi ønsket å påføre politidistriktene minst mulig jobb. For oss var det viktig å få tilgang til polititjenestepersoner som *potensielt* befant seg i målgruppen, selv om vi innså at dette kunne gå på bekostning av svarprosenten. Til sammen mottok vi **1222** unike e-postadresser til personer som potensielt befant seg i undersøkelsens målgruppe, og som følgelig utgjør undersøkelsen bruttoutvalg. For å sikre at de som besvarte spørreskjemaet *faktisk* var i målgruppen, så la vi inn følgende inngangsspørsmål: «Har du erfaring med bruk av tolk i avhør?» Dersom respondenten svarte nei på spørsmålet, så ble undersøkelsen avsluttet. Videre stilte vi spørsmål om når vedkommende gikk ut av Politiskolen/Politihøgskolen, slik at vi sikret at det var ansatte med politiutdanning som besvarte undersøkelsen.

3.6 Datainnsamling, svarprosent og representativitet

Spørreundersøkelsen ble utformet elektronisk ved bruk av programmet Questback.

I det alt vesentlige er våre erfaringer med Questback positive, men vi støtte også på noen utfordringer underveis. Blant annet ønsket vi å gjøre det mulig for respondentene å gå frem og tilbake i undersøkelsen. Dette viste seg imidlertid ikke å fungere tilfredsstillende. Vi måtte derfor fjerne denne muligheten, og heller råde respondentene til å gjennomføre hele undersøkelsen i en omgang. Videre ønsket vi å tilpasse noe av forhåndsdefinerte teksten i Questback, men dessverre lot ikke all tekst seg redigere og måtte derfor beholdes slik den var.

Spørreskjemaet ble formidlet til respondentene på e-post med en lenke som de kunne følge for å åpne undersøkelsen, også kalt Computer Aided Web Interviewing (CAWI). I e-posten presenterte vi hvem vi var og formålet med undersøkelsen, at den var vurdert av NSD mv. Respondentene ble informert om at undersøkelsen var anonym og at det var frivillig å delta.³¹

Undersøkelsen ble publisert tirsdag 3. mars 2020 om morgenen. Påminnelse med samme informasjon ble sendt ut en uke senere til de som så langt ikke hadde besvart undersøkelsen. Idet vi underveis fikk tilbakemelding om at flere hadde erfart tekniske problemer med å få åpnet lenken til spørreskjemaet i sin nettleser, valgte vi å sende ut ytterligere en påminnelse torsdag 12. mars, med informasjon om hvordan dette kunne løses. Undersøkelsen ble avsluttet tirsdag 24. mars, det vil si at den til sammen var tilgjengelig for utvalget i tre uker. Det er mulig vi kunne ha fått flere svar ved å la undersøkelsen være åpen i ytterligere noe tid. Vi så derimot en klar tendens til at flest svar kom inn tett opp mot tidspunktene for publisering og påminnelser, og anså det derfor lite sannsynlig at lengre tilgjengelighet ville påvirke svarprosenten i nevneverdig grad. En ytterligere påminnelse kunne muligens ha gitt flere svar, men samtidig kunne dette ha blitt oppfattet som unødig mas og press, noe vi ønsket å unngå.

Spørreskjemaet ble sendt ut til **1222** personer, hvorav **345** fullførte undersøkelsen. Det gir en svarrespons på **28 prosent**. Seks respondenter svarte nei på inngangsspørsmålet om de noen gang har benyttet tolk i avhør, slik at nettoutvalget i undersøkelsen utgjør **339** respondenter (N=339). 18 respondenter påbegynte undersøkelsen uten å fullføre den, og inngår følgelig ikke i nettoutvalget.

Svarrespons vil ha direkte betydning for muligheten til å generalisere ut fra resultatene. En lav svarprosent vil svekke muligheten for å generalisere fra utvalg til populasjon (Johannessen et al., 2016). Svarresponsen for spørreskjemaundersøkelser har de siste årene vært fallende, hvor det er vanlig at rundt 30–40 prosent av bruttoutvalget svarer. Dersom mer enn halvparten svarer, så blir det normalt regnet for å være en bra svarrespons (Johannessen et al., 2016). Det kan være mange årsaker til at personer ikke deltar, for eksempel at de ikke har tid eller lyst, at temaet ikke oppleves interessant, en generell «overload» på undersøkelser osv. Dette og andre faktorer kan ha virket inn på svarresponsen i vår undersøkelse. Som nevnt i delkapittel 3.5

---

³¹ E-posten som ble sendt ut til respondentene er vedlagt oppgaven. Se vedlegg 4.

(utvalg), så var vi på forhånd klar over at det i bruttoutvalget inngikk personer som ikke tar avhør, for eksempel påtalejurister, analytikere, kriminalteknikere mv. Dette fikk vi også bekreftet ved at flere sendte oss en e-post etter å ha blitt invitert til undersøkelsen, hvor de forklarte at de ikke anså seg for å være i målgruppen, siden avhør ikke er en del av deres arbeidsoppgaver. Videre var det kun seks personer som svarte «nei» på inngangsspørsmålet til undersøkelsen³², noe som kan synes svært lavt. Dette kan mulig skyldes at personer som ikke identifiserte seg med målgruppen for undersøkelsen, heller ikke «åpnet» den. I ettertid har vi derfor tenkt at vi kanskje i større grad burde ha oppfordret alle mottakerne av e-posten til å åpne undersøkelsen og svare nei på inngangsspørsmålet, uavhengig av om de anså seg for å være i målgruppen for undersøkelsen eller ikke. Dersom kun personer i målgruppen hadde vært inkludert i bruttoutvalget, er det derfor ikke usannsynlig at vi samlet sett kunne ha oppnådd en høyere svarrespons.

Et sentralt spørsmål er også om bortfallet er tilfeldig, eller om det er systematisk. Siden vi har begrenset med informasjon om hvordan populasjonen (alle norske politiavhørere) fordeler seg på sentrale variabler, så blir det vanskelig å sammenligne fordelingen i populasjon og utvalg. Vi har imidlertid ikke funnet holdepunkter for et systematisk bortfall, noe vi vil gjøre nærmere rede for i delkapittel 4.1 (bakgrunnsinformasjon om respondentene). Selv om utvalget anses å være representativt for populasjonen, så vil vi være forsiktige med å generalisere ut fra funnene. Til tross for lav svarprosent, så mener vi likevel at funnene gir en pekepinn om status på politiets bruk av tolk i avhør. Samlet sett har 339 av landets politiavhørere, fra 6 ulike distrikter, gitt uttrykk for hva de tenker, mener og gjør i tilknytning til tolkemedierte politiavhør. Det er ifølge Johannessen et al. (2016) sjelden nøyaktig sammenfall mellom utvalg og populasjon, hvor risikoen for skjevheter øker med små utvalg og blir mindre jo større utvalg man har.

3.7 Analyse

Etter at undersøkelsen var gjennomført ble de innsamlede data lastet ned fra Questback for videre bearbeiding og analyse. Siden vi benyttet et semistrukturert spørreskjema med både lukkede og åpne spørsmål, så ble det generert en mengde kvantitative data, men også en stor mengde data i form av tekst fra de åpne spørsmålene. Materialet vi mottok fra Questback viste hvordan svarene fordelte seg på spørsmålene med prekodete svaralternativer. Siden

---

³² Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 1: «Har du noen gang brukt tolk i avhør?»

oppgavens problemstilling i stor grad er deskriptiv, har vi fortrinnsvis gjennomført univariate analyser av de kvantitative dataene. Statistiske analyser som ble gjennomført vil bli presentert og omtalt i kapittel 4 (resultater), primært i form av ulike grafiske figurer, basert på de data som undersøkelsen genererte.

For å analysere respondentens svar på de åpne spørsmålene, valgte vi å ta utgangspunkt i stegvis-deduktiv induktiv metode – SDI, utarbeidet av Tjora (2017). Metoden, som nok er mest benyttet ved analyse av kvalitative dybdeintervjuer, synes også godt egnet til analyse av kvalitative data generert av åpne spørsmål i et spørreskjema. Dette fordi data fra åpne spørsmål ligner mer på kvalitative data, og slike data taler mindre for seg selv enn det kvantitative data gjør (Johannessen et al., 2016). Vi la først svarene på de åpne spørsmålene inn i et regneark (Microsoft Excel), hvor neste steg var koding. SDI vektlegger såkalt empirinær koding for å gi en mer åpen tilnærming til datamaterialet. Dette innebærer at man ikke definerer koder på forhånd, men tar utgangspunkt i hva respondentene faktisk svarer og lager koder ut fra det (Tjora, 2017).

De tre åpne spørsmålene genererte til sammen **390** unike svar, og mange av svarene omhandler mer enn ett tema. Vi startet med å dele hvert enkelt svar inn i en eller flere korte koder som beskrev innholdet. Totalt ble de 390 svarene inndelt i **762** unike koder. Vi grupperte deretter kodene ut fra hva de handlet om, og ga hver kodegruppe/kategori et eget navn. I regnearket la vi samme farge på koder som tilhørte samme kategori. Vi benyttet deretter verktøy i Excel til å sortere og telle opp antall koder i hver kategori. Samlet sett ga fremgangsmåten oss oversikt og innsikt i svarene, samtidig som vi begrenset vår egen påvirkning ved analysen av datamaterialet. Vi utførte dette arbeidet hver for oss, for deretter å sammenligne hva vi hadde kommet frem til. Jevnt over hadde vi plassert kodene i samme kategori. Der hvor vi hadde ulik kategorisering, eller var usikre på hvilken kategori utsagnet hørte hjemme i, diskuterte vi oss frem til hvilken vi skulle velge. Dette gjorde at vi til slutt endte opp med et gitt antall kodegrupper/kategorier. Disse vil bli nærmere beskrevet og omtalt i resultatkapittelet, og vi går derfor ikke mer i detalj på dette her.

3.8 Ethiske refleksjoner

Forskningsprosessen styres av en rekke normer og verdier, hvor det stilles strenge krav til åpenhet, redelighet og etterprøvbarehet. Dette ansvaret kommer blant annet til uttrykk i etiske retningslinjer vedtatt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og

humaniora (NESH, 2016). For å sikre at forskningen gjennomføres på en måte som inngir tillit til forskningen må etisk refleksjon være en integrert del av forskningsprosessen (Skilbrei, 2019).

Vårt prosjekt ble som nevnt i delkapittel 3.3 forhåndsmeldt til NSD og POD, som ga sin tilslutning til at vi kunne gjennomføre prosjektet slik som vi ønsket, forutsatt at vi forholdt oss som vi hadde skissert overfor dem. Vi har gjennom hele prosjektet vært påpasselige med å holde oss innenfor disse rammene. Særlig viktig var det å utarbeide spørreskjemaet på en slik måte at vi unngikk å samle inn taushetsbelagt informasjon. I e-postinvitasjonen ble utvalget gjort oppmerksom på at spørsmålene ikke berører taushetsbelagt informasjon. Ved et av spørsmålene i undersøkelsen gjorde vi i tillegg særskilt oppmerksom på at svaret måtte formuleres på en slik måte at det ikke var egnet til å identifisere personer og/eller saker.³³ Vi mottok ikke slik informasjon, men skulle det ha skjedd, så ville det ha vært vårt ansvar å behandle informasjonen som taushetsbelagt.

Det foreligger en særlig forpliktelse til å respektere retten til autonomi, integritet og frihet overfor dem som deltar i forskningen. De skal derfor gis tilstrekkelig informasjon om forskningens formål, hvordan resultatene er tenkt brukt mv. (NESH, 2016).

I e-postinvitasjonen som ble sendt til utvalget ble det informert om at det er frivillig å delta. Deltakerne kunne når som helst trekke seg fra undersøkelsen, uten å oppgi noen grunn. Lignende informasjon ble gjentatt etter at respondentene åpnet lenken til spørreskjemaet, og det ble også gitt mer utfyllende informasjon om personvern/GDPR³⁴. Vi oppga også vår kontaktinformasjon, slik at det ved behov skulle være enkelt å nå oss.

En sentral utfordring som berører forskningsetikken er hvorvidt prosjektet samler inn personopplysninger (Johannessen et al., 2016). Med personopplysning menes enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar enkeltperson (Datatilsynet, 2020). Vi fikk som over nevnt tilsendt data i anonymisert form fra Questback, det vil si uten IP- eller e-postadresser. Vi hadde også anonymisering i tankene da vi utformet bakgrunnsspørsmålene i

---

³³ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 16: «Dersom det har kommet innsigelser til avhør hvor du har brukt tolk, hva gikk disse innsigelsene ut på? Det er ikke obligatorisk å besvare spørsmålet. Vi ber om at du ikke gjengir informasjon som er egnet til å identifisere personer og/eller sak.»

³⁴ Personvernforordningen er en lov vedtatt av EU, som er ment å styrke og harmonisere personvernet ved behandling av personopplysninger. Den blir også kalt GDPR, som står for General Data Protection Regulation. Forordningen er innlemmet i personopplysningsloven av 20. juli 2018.

undersøkelsen, da slike opplysninger samlet sett kan være egnet til å identifisere enkeltpersoner. Respondentene ble av den grunn ikke bedt om å oppgi alder. De ble heller ikke bedt om å oppgi hvilket år de ble uteksaminert fra Politihøgskolen. I stedet delte vi inn i intervaller på fem år. Hensynet til anonymitet gjør seg også gjeldende ved presentasjonen av resultatene fra undersøkelsen. Vi har valgt å tolke dette strengt, også med tanke på tredjeperson. Blant annet ga noen respondenter uttrykk for sine erfaringer med navngitte tolkefirma, både positive og negative. Av hensyn til tredjeperson, så har vi konsekvent valgt å utelate denne type informasjon i oppgaven. Det ville ha vært uheldig om vi hadde presentert slik informasjon, uten at den/de som blir omtalt har mulighet til å utdype eller kommentere opplysningene.

Siden vi begge har lang erfaring fra politietterforskning, og selv har gjennomført tolkemedierte avhør, så er det ikke minst viktig at vi er bevisste på hvordan vår egen forforståelse og holdninger kan virke inn på de ulike fasene i forskningsprosessen. Som påpekt av Rachlew (2010) kan det være både fordeler og ulemper med «å forske på sine egne», men det er nødvendig å skape en tilstrekkelig distanse til hva og hvem man skal forske på. Han anfører også at det er av mindre betydning om forskningen er kvalitativt eller kvantitativt innrettet, da utarbeidelse av et spørreskjema vil være like farget av forskerens forforståelse som for eksempel et strukturert intervju. Selv om vi gjennom forskningsprosessen forsøkte å være bevisste på dette, så vil det være naivt å tro at vår kjennskap til temaet ikke har preget oss. I et erfaringsbasert masterstudium, hvor opptakskrav tilsier at studentene skal ha kjennskap til etterforskning og et ansettelsesforhold i politiet, så er det heller ikke til å unngå at man tar med seg en viss «bagasje» inn i studiet. Som forskere har vi ansvar for å analysere og presentere innsamlede data på en slik måte at de gir et mest mulig riktig bilde av situasjonen, og slik at den ikke preges av vår forforståelse og oppfatninger. Dersom vi på forhånd har gjort oss opp en mening, så kan det være lett å overse eller forsøke å bortforklare resultater som avviker fra våre antakelser. Vi må også vokte oss vel mot å generalisere ut fra funnene eller trekke for vidtrekkende konklusjoner, uten at forskningsmaterialet gir grunnlag for det.

Kapittel 4 – Resultater

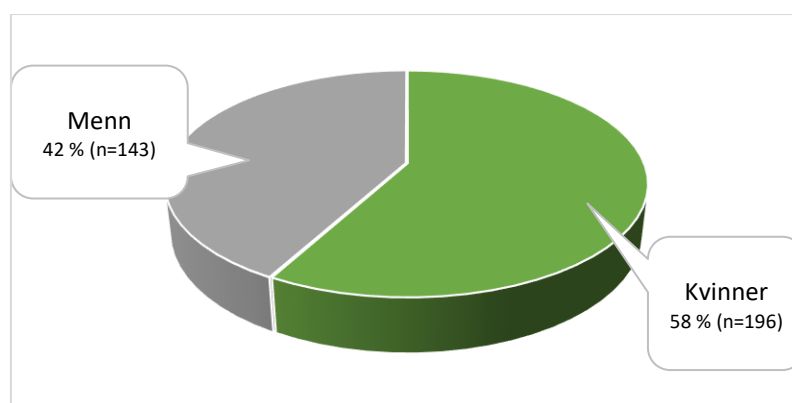
I dette kapitlet vil vi presentere resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen. De vil bli presentert i form av tekst og figurer. Vi vil også gjengi tekstsitater fra respondentenes svar på de åpne spørsmålene. Resultatene er primært ordnet etter hvilket forskningsspørsmål de er ment å belyse, hvor det blir foretatt en kort oppsummering for hvert forskningsspørsmål. Der det er naturlig vil vi knytte noen enkle kommentarer og mulige tolkninger til resultatene, men i all hovedsak vil resultatene bli diskutert i neste kapittel.

Av hensyn til lesbarheten er prosentandelen rundet opp eller ned til nærmeste hele tall. Summen av prosentandeler kan derfor noen ganger bli 99 eller 101. Stor N angir hvor mange respondenter som totalt sett har svart på spørsmålet, mens liten n angir hvor mange respondenter som har valgt det bestemte svaralternativet. Sitater fra respondentenes svar på de åpne spørsmålene er gjengitt med anførselstegn i løpende tekst, eller med innrykk i et eget avsnitt. Merk også at aksene er forkortet på noen av figurene.

4.1 Bakgrunnsinformasjon om respondentene

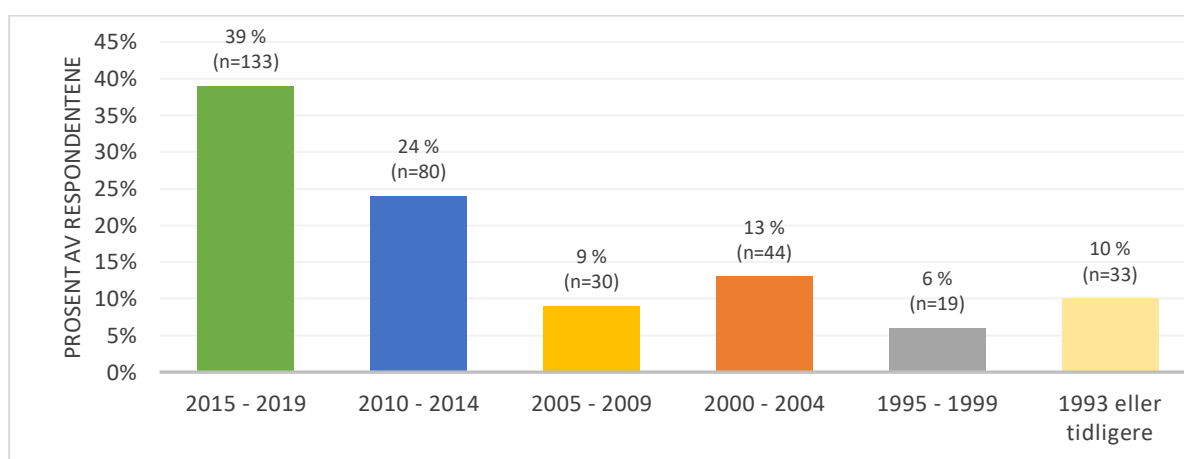
Vi vil i det følgende gi en kort presentasjon av respondentene som har deltatt i undersøkelsen. Som nevnt i kapittel 3, så er ikke populasjonen norske politiavhørere fullt ut identifiserbar. Siden vi har begrenset med informasjon om hvordan populasjonen fordeler seg på sentrale variabler som kjønn, alder, erfaring osv., er det vanskelig å sammenligne fordelingen i populasjonen og vårt utvalg. Det vil av den grunn ikke være mulig å foreta en ordinær bortfallsanalyse. For likevel å få et inntrykk av om det foreligger åpenbare skjevheter i utvalget, vil vi i presentasjonen knytte enkelte tolkninger og kommentarer til de nevnte bakgrunnsvariablene.

Figur 4.1 Kjønn. ($N=339$)

Figur 4.1 viser den kjønnsmessige fordelingen blant respondentene. Som det fremgår av figuren, så er det flere kvinner enn menn som har besvart undersøkelsen. I bruttoutvalget for undersøkelsen er kvinner og menn tilnærmet likt fordelt. Svarprosenten per kjønn kan dermed tyde på at kvinner har vært mer tilbøyelige til å svare. Det foreligger ingen offentlig tilgjengelig statistikk som viser kjønnsfordelingen blant etterforskere i Norge, men samlet sett er det flere menn enn kvinner ansatt i politiet.³⁵ Samtidig har kvinneandelen ved Politihøgskolens grunnutdanning steget jevnt de siste tiårene, fra cirka 27 prosent i 1997 til cirka 53 prosent i 2019 (Politihøgskolen, u.å.-b). Flere kilder viser også til at det er flere kvinner enn menn som jobber med tradisjonell etterforskning (Fekjær, 2012; Nordberg, 2018). Figur 4.2 viser at flertallet av respondentene er fra «yngre» årskull. Samlet sett kan nevnte momenter indikere at kvinneandelen i vår målgruppe er noe høyere enn i politiet totalt sett.

Figur 4.2 Når uteksaminert fra Politiskolen / Politihøgskolen. (N=339)

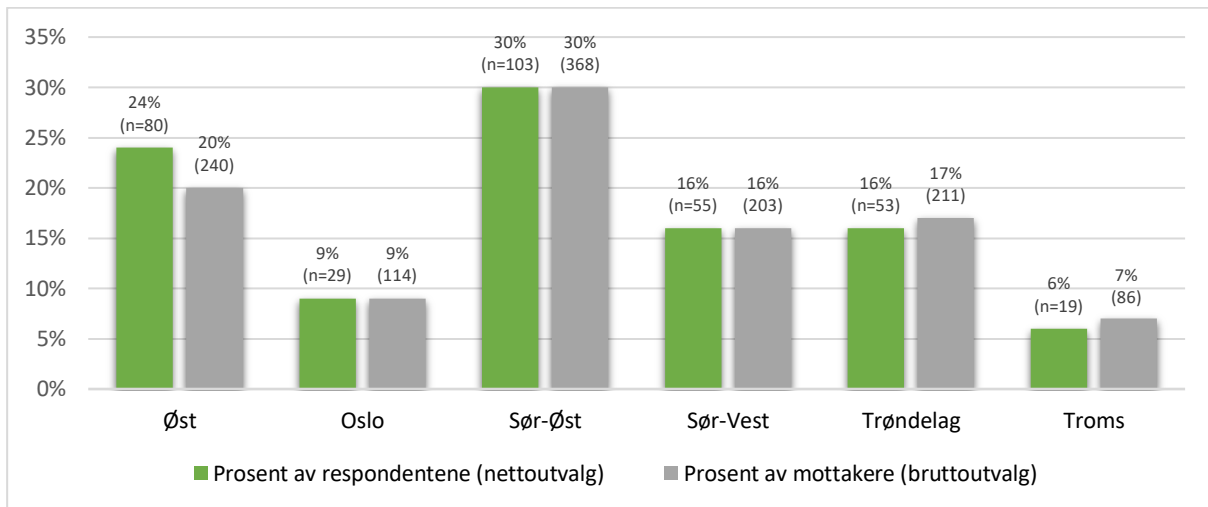

Flertallet av respondentene har blitt uteksaminert fra Politihøgskolen i løpet av de siste ti årene, det vil si i perioden 2010–2019. Disse utgjør 63 prosent (n=213) av nettoutvalget. Alle aldersgrupper er imidlertid representert i utvalget. Det er færrest respondenter fra årskullene 1995–1999. Vi vet ikke hvordan de ulike årskull fordeler seg i populasjonen, men antar at det også her vil være en overvekt av etterforskere fra «yngre» årskull. Det begrunnes blant annet i at studentkullene som ble tatt opp ved Politihøgskolen i årene 2009–2016 har vært større enn tidligere, med et snitt på 700 studenter per år mot rundt 300 i årene 1995–2008 (Politihøgskolen, u.å.-b). Etter hvert som man blir eldre i tjenesten vil også enkelte gå over i leder- eller spesialiststillinger, eller søke seg til andre fagområder innen politiet.

³⁵ Per 31.12.2019 var det 33 prosent kvinnelige ansatte med politiutdanning. Dersom man inkluderer jurister og sivilt ansatte, så var 46 prosent av medarbeiderne i politi- og lensmannsetaten kvinner (Politidirektoratet, 2020).

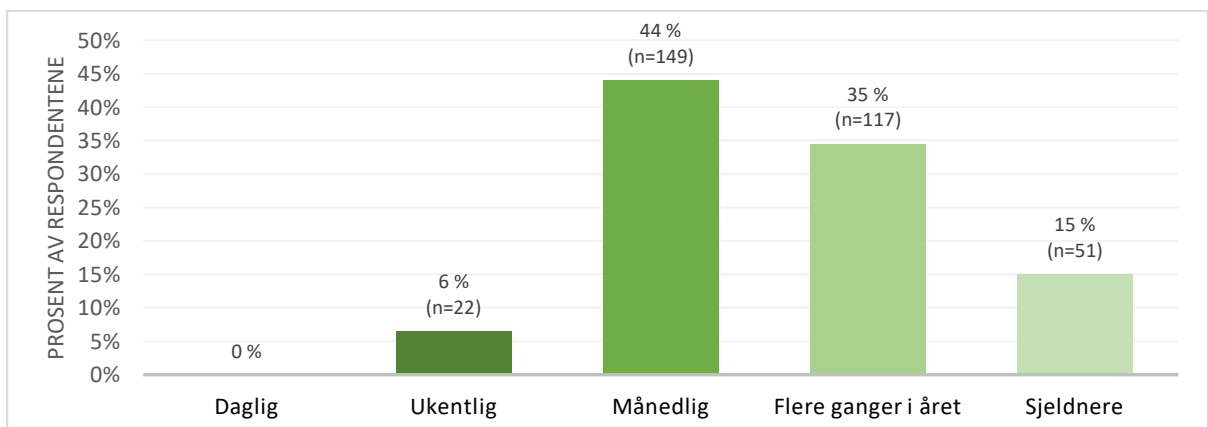

Figur 4.3 Politidistrikt. Inkludert sammenligning av prosentvis fordeling av netto- og bruttoutvalg. (N=339. Antall mottakere totalt=1222)

Figur 4.3 viser hvordan respondentene fordeler seg på de seks politidistriktene som deltok i undersøkelsene (N=339). Siden antallet e-postinvitasjoner som ble sendt til det enkelte distrikt varierte fra 86 til 368, sammenlignet vi svarprosenten for de seks politidistriktene. Dette ble gjort ved å ta utgangspunkt i antall e-postinvitasjoner som ble sendt til hvert distrikt, for deretter å se på hvor stor andel av mottakerne som responderte. Totalt ble det sendt ut 1222 e-postinvitasjoner. Som vist i figur 4.3 er den prosentvise fordelingen relativt lik, slik at ingen politidistrikter har en gjennomgående høyere eller lavere svarprosent enn andre. De grå søylene viser hvordan mottakerne av e-postinvitasjonene fordeler seg på det enkelte distrikt, mens de grønne viser antall respondenter fra distriktet.

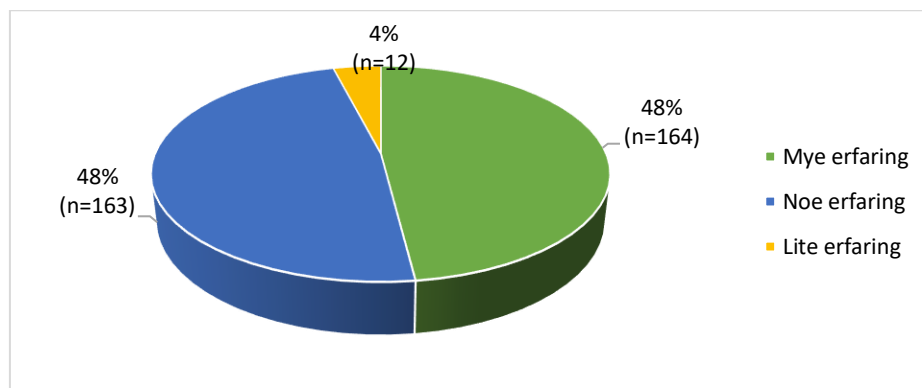
Figur 4.4 «Omtrent hvor ofte har du benyttet tolk i avhør det siste året?» (N=339)

For å få et inntrykk av respondentens erfaring med bruk av tolk i avhør, ble de stilt to spørsmål knyttet til dette. Figur 4.4 viser at 85 prosent (n=288) svarte at de har brukt tolk flere

ganger det siste året, eller oftere, mens de resterende svarte at de har brukt tolk sjeldnere. Det kan være vanskelig å anslå hvor ofte man benytter tolk. Vår egen erfaring tilsier at det vil avhenge av hvilke saker man til enhver tid jobber med, samt hvilke oppgaver og rolle man har i saken. Det kan derfor være stor variasjon i hvor ofte den enkelte etterforsker benytter tolk. I enkelte perioder kan det være ofte, i andre lite eller ingenting. Svarene må derfor sies å anslå hvor ofte respondentene bruker tolk i avhør, uten at det er mulig å gi en eksakt tallfestelse.

Figur 4.5 «Hvordan vil du beskrive din samlede erfaring med å gjennomføre avhør ved bruk av tolk?» (N=339)

Figur 4.5 illustrerer hvordan respondentene beskriver sin samlede erfaring med å gjennomføre avhør ved bruk av tolk. Det var omtrent like mange som svarte at de har *mye* som *noe* erfaring med å bruke tolk. Mindre enn 4 prosent (n=12) svarte at de har *lite* erfaring. Det kan være høyst subjektivt hvordan respondentene beskriver sin egen erfaring, og hva de anser for å være henholdsvis *mye*, *noe* og *lite* erfaring. En må likevel kunne gå ut fra at de har valgt det svaralternativet som de opplever passer best. Det er også viktig å merke seg at en respondent som ikke har benyttet tolk det siste året ifølge figur 4.4, likevel kan ha mye erfaring med å bruke tolk.

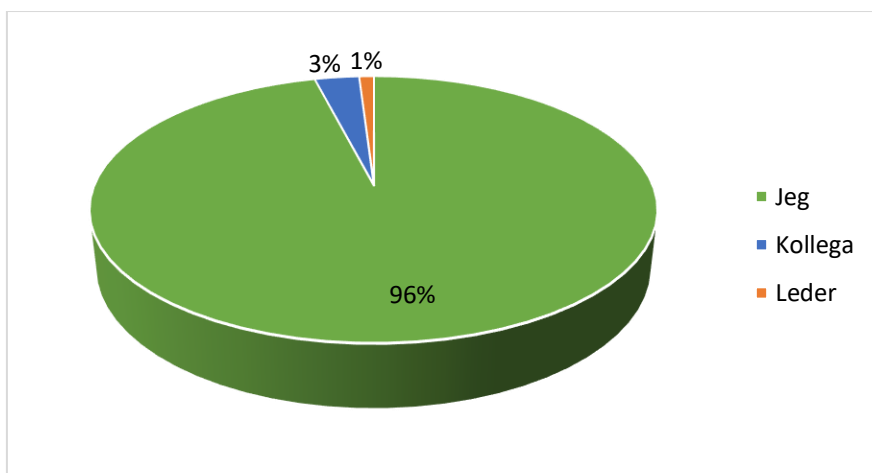
4.1.1 Oppsummering – Bakgrunnsinformasjon

Respondentene i undersøkelsen er ansatt i seks av landets tolv politidistrikter. De fleste har blitt uteksaminert fra Politihøgskolen i løpet av de siste ti årene, men alle aldersgrupper er representert i utvalget. Kjønnfordelingen blant respondentene viser en høyere andel kvinner enn menn. Flertallet av respondentene oppga å bruke tolk flere ganger i året. De har samlet sett mye eller noe erfaring med tolkemedierte avhør. Selv om det ikke er mulig å foreta en ordinær bortfallsanalyse, så har vi ikke funnet indikasjoner på at det foreligger åpenbare skjevheter i utvalget. Samlet sett mener vi derfor at utvalget er representativt for populasjonen, det vil si alle norske avhørere.

4.2 Hvordan forberedes, gjennomføres og evalueres tolkemedierte avhør?

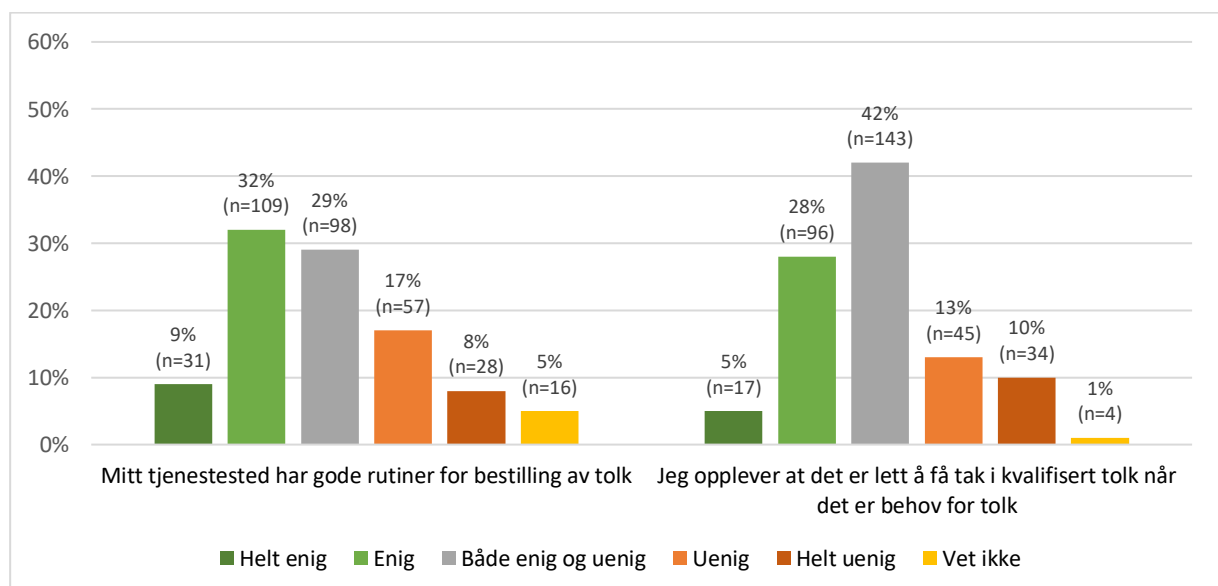
I dette delkapittelet vil vi presentere hva respondentene svarte på spørsmål knyttet til egen praksis. For å få et inntrykk av hvordan tolkemedierte avhør forberedes, gjennomføres og evalueres, ble respondentene bedt om å ta stilling til ulike påstander. Påstandene ble valgt med utgangspunkt i anbefalt praksis som beskrevet i kapittel 2, herunder samarbeidsmodellen for tolk og tolkebruker, utviklet av Jareg og Pettersen (2006). Siden det å skaffe tolk vil inngå som en viktig del av forberedelsene til et avhør, så ønsket vi også å kartlegge forhold ved bestillingen.

Figur 4.6 «Når det er behov for tolk i avhør, hvem er det som vanligvis bestiller tolk?» (N=339)

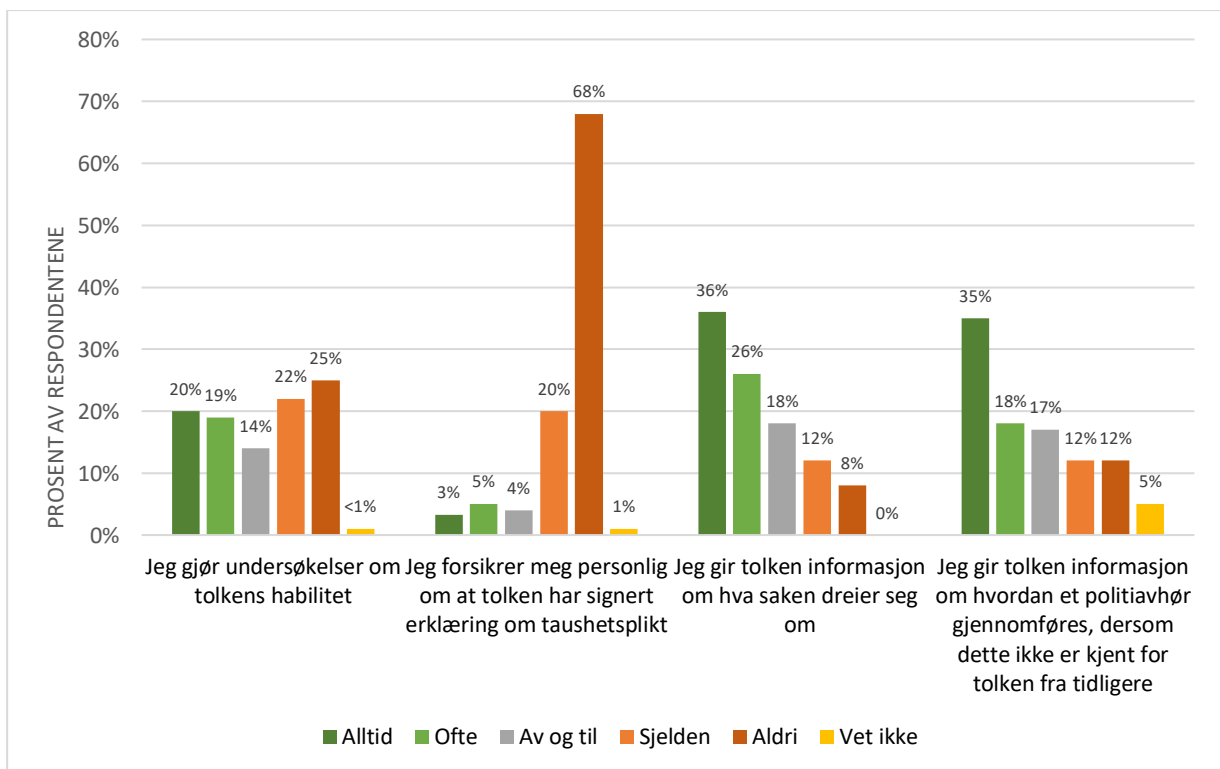
Som illustrert i figur 4.6, svarte 96 prosent (n=326) av respondentene at det vanligvis er de selv som bestiller tolk til avhør. Bare noen få oppga at tolken blir bestilt av andre.

Figur 4.7 Bestilling av tolk. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander ...» (N=339)

41 prosent (n=140) er enige i at deres tjenestested har gode rutiner for bestilling av tolk, mens 33 prosent (n=113) er enige i at det er lett å få tak i kvalifisert tolk ved behov. En stor andel av respondentene er både enige og uenige i de to påstandene, hvilket *kan* skyldes at de har erfaringer som trekker i begge retninger. Det var også flere (n=16), som svarte *vet ikke* på påstanden om rutiner for bestilling, noe som *kan* indikere manglende kjennskap til eventuelle rutiner. Spørsmålet må også ses i sammenheng med delkapittel 4.6.1 (organisatoriske forhold), hvor en stor andel av respondentene oppgir manglende bestillingsrutiner og vansker med å få tak i kvalifisert som utfordrende.

Figur 4.8 «Hvor ofte gjør du følgende i forkant av avhør hvor du bruker tolk, det vil si før du starter avhøret?» (N=339)

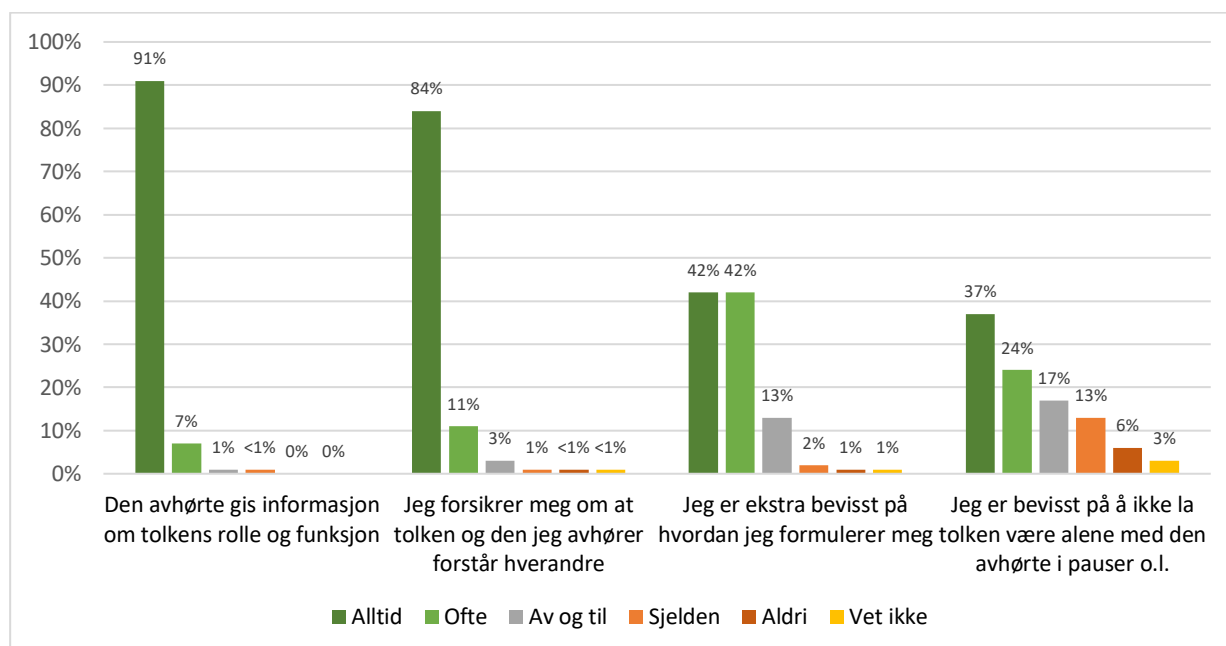
39 prosent (n=132) av respondentene svarte at de alltid eller ofte gjør undersøkelser knyttet til tolkens habilitet. 14 prosent (n=46) gjør det av og til, mens 47 prosent (n=160) gjør sjelden eller aldri undersøkelser om tolkens habilitet.

68 prosent (n=229) av respondentene svarte at de aldri forsikrer seg personlig om at tolken har signert erklæring om taushetsplikt, mens 20 prosent (n=66) gjør det sjelden. 12 prosent (n=42) av respondentene forsikrer seg om dette av og til, ofte eller alltid.

62 prosent (n=211) av respondentene gir tolken alltid eller ofte informasjon om hva saken dreier seg om i forkant av avhøret. 18 prosent (n=61) svarte at de gjør det av og til, mens til sammen 20 prosent (n=67) sjelden eller aldri gir slik informasjon til tolken.

53 prosent (n=181) av respondentene gir alltid eller ofte tolken informasjon om hvordan et politiavhør gjennomføres, dersom dette ikke er kjent for tolken fra tidligere. Nær en tredel av respondentene svarte at de gjør dette av og til, sjelden eller aldri.

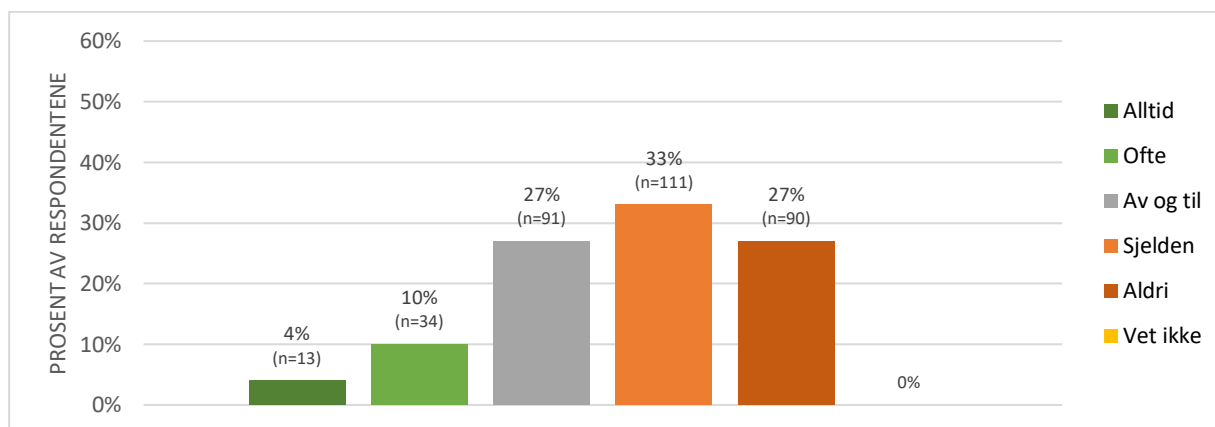
Figur 4.9 «Hvor ofte gjøres følgende i forbindelse med avhør hvor du bruker tolk?» (N=339)

91 prosent (n=309) av respondentene svarte at den avhørte alltid gis informasjon om tolkens rolle og funksjon, og 7 prosent (n=25) svarte at det gjøres ofte. På spørsmål om hvem som gir slik informasjon, så svarte 61 prosent (n=207) *både tolken og jeg*, 30 prosent (n=101) svarte *tolken* og de resterende at det fortrinnsvis er avhører som gir slik informasjon.

Nesten alle respondentene svarte at de alltid eller ofte forsikrer seg om at tolken og den avhørte forstår hverandre. De fleste svarte at de også er ekstra bevisste på hvordan de formulerer seg, samtidig som 16 prosent (n=54) svarte at de av og til, sjelden eller aldri er bevisste på det. 61 prosent (n=206) av respondentene er også alltid eller ofte bevisste på å ikke la tolken være alene med den avhørte i pauser og lignende, mens 36 prosent (n=122) av og til, sjelden eller aldri er bevisste på det.

Figur 4.10 «Hvor ofte snakker du med tolken etter avhøret om hvordan tolkingen fungerte, det vil si at du gjennomfører en form for tilbakemelding/evaluering?» (N=339)

Formålet med spørsmålet belyst i figur 4.10 var å finne ut om det legges til rette for en form for gjensidig tilbakemelding/evaluering etter tolkemedierte avhør. Vi ser imidlertid at spørsmålet også kan forstås som at det bare er tolken som skal evalueres og gis tilbakemelding. Uavhengig av hvordan spørsmålet ble oppfattet, så trekker svarene klart i retning av at dette gjøres i svært liten grad. Selv om 14 prosent (n=47) av respondentene svarte at de alltid eller ofte snakker med tolken om hvordan tolkingen fungerte, så plasserte de fleste seg i kategorien *sjelden*. 27 prosent (n=90) av respondentene gjennomfører aldri en form for tilbakemelding.

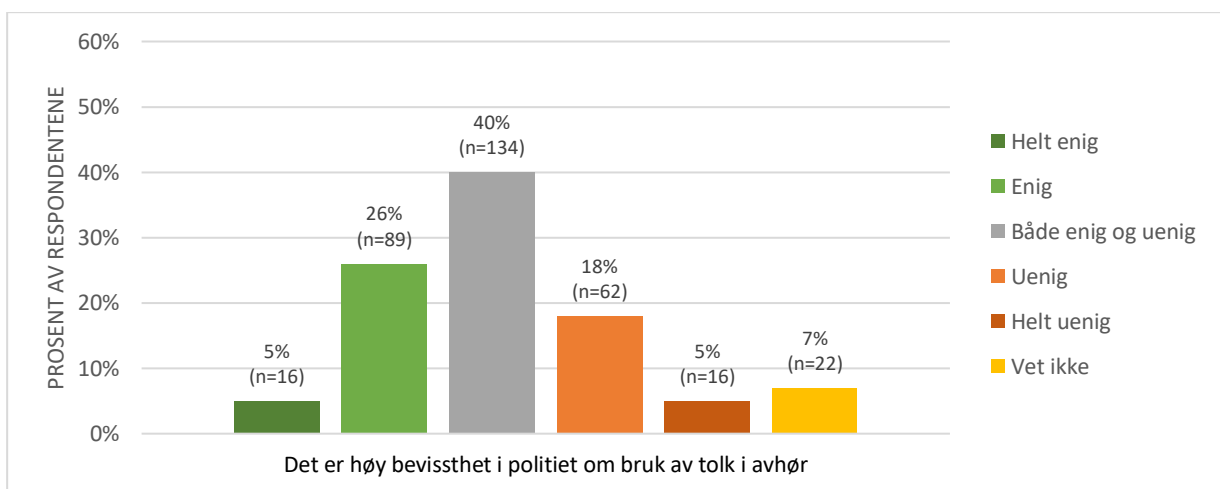
4.2.1 Oppsummering – Praksis

Ved behov for tolk i avhør, så står nær samtlige respondenter for bestillingen selv. Mange respondenter oppga at de gjennomfører en rekke relevante gjøremål før, under og etter tolkemedierte avhør. Samtidig var det også mange som rapporterte det motsatte, slik at det er stor variasjon i praksis for hvert enkelt gjøremål. Mange respondenter oppga at de ikke gjør undersøkelser knyttet til tolkers habilitet eller taushetsplikt i forkant av avhør. Det var også flere som oppga at de sjelden eller aldri gir tolken informasjon hva saken dreier seg om, eller hvordan et politiavhør normalt gjennomføres. Det er også svært få som gjennomfører en form for ettersamtale/tilbakemelding med tolken. Samlet sett peker svarene mot at det er til dels store variasjoner i hvordan tolkemedierte politiavhør forberedes, gjennomføres og evalueres.

4.3 Hvordan vurderer etterforskere egen kunnskap og kompetanse i bruk av tolk?

Tolkebrukerens kompetanse har betydning for kvaliteten på tolkingen. Respondentene ble derfor bedt om å angi hvor enige eller uenige de er i ulike påstander knyttet til egen kompetanse i bruk av tolk. Dette for å belyse hvilken bevissthet og forståelse det er om tolkemedierte avhør blant politietterforskere, samt hvordan de vurderer egen kunnskap og kompetanse knyttet til slike avhør. Respondentene ble også spurt om hvordan de vurderer bevisstheten i politiet generelt, det vil si på organisasjonsnivå.

Figur 4.11 «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk i avhør.» (N=339)

31 prosent (n=105) av respondentene er enige i påstanden om at det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk i avhør. 7 prosent (n=22) svarte *vet ikke*. 69 prosent (n=234) av respondentene er følgelig ikke uforbeholdent enige i at det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk i avhør. Dette understøttes av svarene på de åpne spørsmålene, hvor flere respondenter ga uttrykk for at tolkemedierte avhør ikke vies tilstrekkelig oppmerksomhet i politiet, noe de mener kan gå på bekostning av rettssikkerheten. En respondent ga følgende beskrivelse:

(...) Det er på høy tid at staten tar sitt ansvar på alvor, og sørger for at politiet får jevn tilgang av tilstrekkelig kvalifiserte tolker. Slik dagens ordning fungerer er jeg ikke i tvil om at vi går på akkord med rettssikkerheten for sakens parter - dersom vi hadde vært like slumsete med gjøremål regulert i straffeprosessloven ville det blitt ramaskrik.

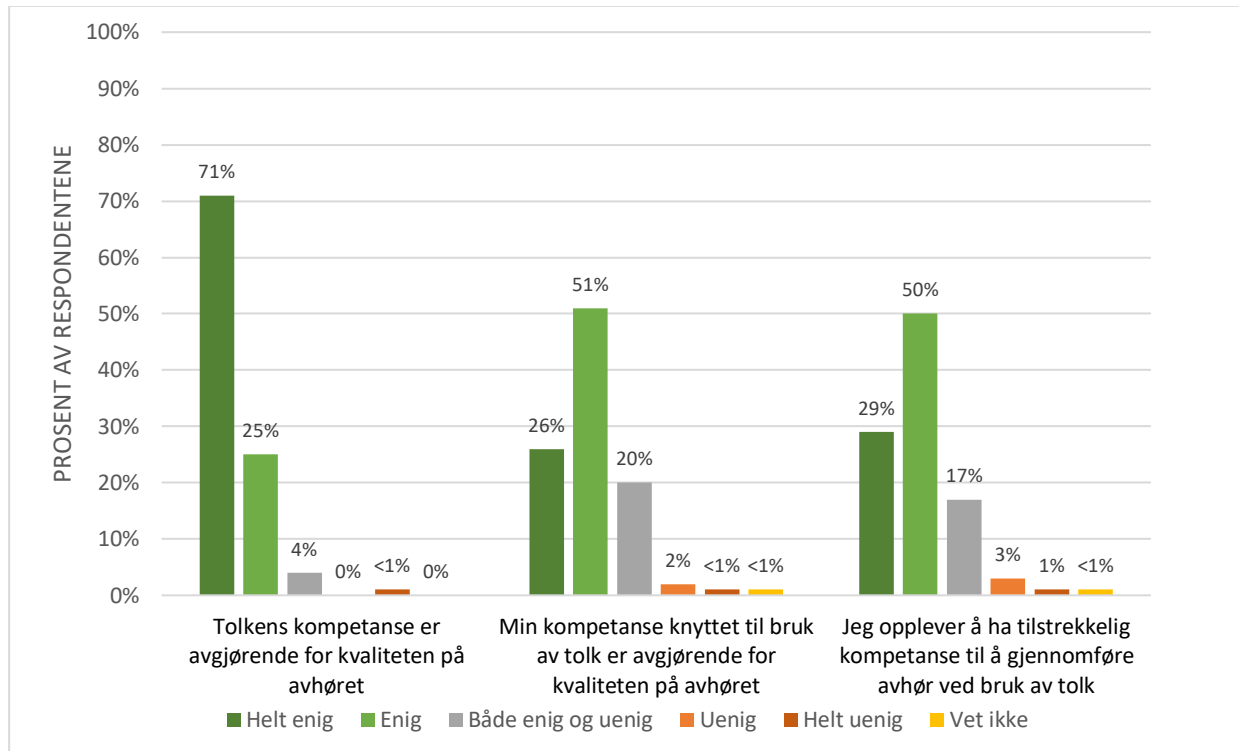
Noen respondenter ga uttrykk for at spørreundersøkelsen har bidratt til å øke deres egen bevissthet rundt temaet, og at de håper den kan bidra til økt fokus i politiet:

Tenkte innledningsvis i spørreundersøkelsen at jeg hadde tilstrekkelig og god opplæring i bruk av tolk. Ser etter hvert at det er flere ting som etterspørres som jeg ikke pleier å gjøre (...)

Spørsmålene var oppklarende og en blir bevisst på gjøremål under avhør når en benytter tolk.

(...) Bra tema som trenger å bli mer opplyst.

Figur 4.12 Vurdering av tolkens og egen kompetanse. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander ...» (N=339)

I det alt vesentlige er respondentene enige i at *tolkens* kompetanse er avgjørende for kvaliteten på avhøret. Et klart flertall gir også uttrykk for at *egen* kompetanse i bruk av tolk er avgjørende. 20 prosent (n=67) er både enige og uenige i at egen kompetanse er avgjørende for kvaliteten på avhøret, mens et fåtall av respondentene er uenige eller helt uenige i påstanden.

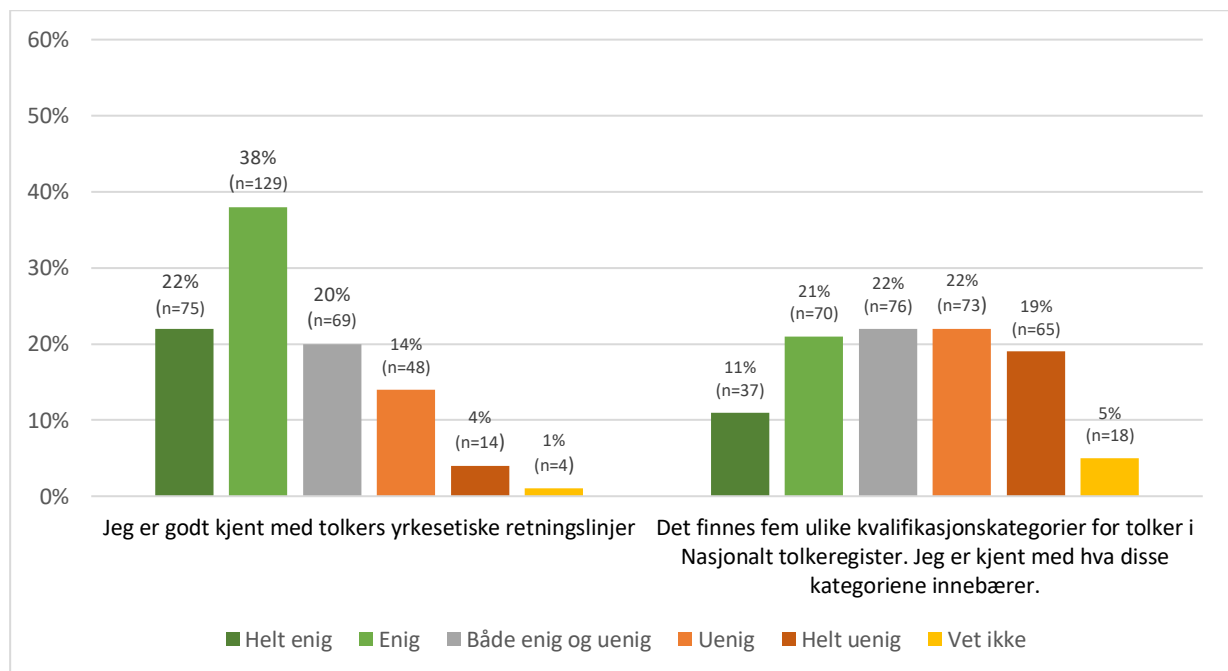
Nærmere 80 prosent (n=268) av respondentene er helt enige eller enige i at de opplever å ha tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre avhør med bruk av tolk. De aller fleste mener følgelig at deres egen kompetanse knyttet til bruk av tolk er avgjørende for kvaliteten på avhøret, samt at de har tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre tolkemedierte avhør.

4.3.1 Tolkeetiske retningslinjer og kvalifikasjonskategorier i Nasjonalt tolkeregister

Når det er behov for tolk i politiavhør, så skal tolk i øverste tilgjengelige kvalifikasjonskategori benyttes (Riksadvokaten, 2016). Som tolkebruker bør etterforskere derfor ha kjennskap til kvalifikasjonskategoriene. De bør også ha kunnskap om tolkens rolle og ansvarsområde, som dels fremgår av de tolkeetiske retningslinjene. Respondentene ble derfor bedt om å ta stilling til påstander om sin kjennskap til kvalifikasjonskategoriene og retningslinjene.

Figur 4.13 Kjennskap til tolkeetiske retningslinjer og kvalifikasjonskategorier i Nasjonalt tolkeregister. «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander ...» (N=339)

Figur 4.13 viser at 60 prosent (n=204) av respondentene er enige i at de er godt kjent med de yrkesetiske retningslinjene, mens 32 prosent (n=107) er enige i at de er kjent med hva kvalifikasjonskategoriene innebærer. Flere skrev også om egen kompetanse på de åpne spørsmålene, hvor de blant annet ga uttrykk for behov for økt kunnskap om kvalifikasjonskategoriene:

Opplæring ute i distriktene vedrørende bruk av tolk er for dårlig. Har selv opplevd å få beskjed om å «bare ringe til en tolk, samme hvor» ifm. avhør, og kjente da ikke til rangering av tolker og betydning av dette. (...)

Burde vært en bedre bevisstgjøring over hvilke ulike nivå tolkene har, og en nedre grense for hva som er lov til å benytte.

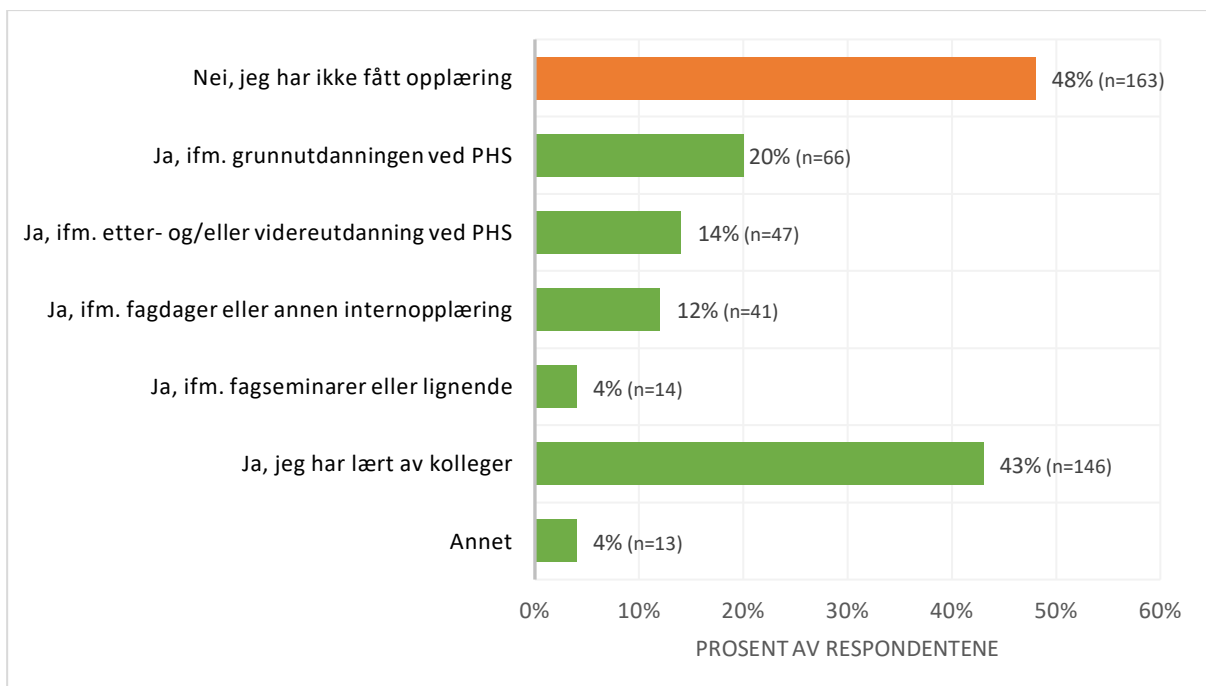
4.3.2 Oppsummering – Vurdering av egen kunnskap og kompetanse

Under en tredel av respondentene var uforbeholdent enige i at det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk. De fleste respondentene svarte at både tolkens og egen kompetanse er avgjørende for kvaliteten på tolkingen. Et klart flertall av respondentene oppga å ha tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre tolkemedierte avhør. 60 prosent oppga at de er godt kjent med tolkers yrkesetiske retningslinjer, mens en tredel oppga at de er godt kjent med hva kvalifikasjonskategoriene i Nasjonalt tolkeregister innebærer. Samlet sett rapporterte derfor mange om manglende kunnskap til både tolkeetiske retningslinjer og kvalifikasjonskategoriene, samtidig som de aller fleste mente å ha tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre tolkemedierte avhør.

4.4 Hvilken opplæring har etterforskere i bruk av tolk?

Som nevnt i delkapittel 2.5 kan adekvat opplæring i bruk av tolk bidra til økt kvalitet på tolkingen. Respondentene ble derfor spurt om de har fått opplæring, i hvilken forbindelse og om de i så fall opplevde opplæringen som tilstrekkelig. I svaralternativene inkluderte vi både formell og uformell opplæring.

Figur 4.14 «Har du fått opplæring knyttet til bruk av tolk i avhør?» I spørsmålet var det mulig å velge flere alternativer. (N=339)

48 prosent av respondentene (n=163) svarte at de *ikke* har fått opplæring i bruk av tolk.

Siden man kan ha mottatt flere typer opplæring, så var det mulig å velge flere svaralternativer med tanke på hvilken opplæring man eventuelt har fått. Det vil derfor være flere svar enn respondenter. En svakhet ved dette spørsmålet er at selv om respondentene svarte nei på spørsmålet om de har fått opplæring, så kunne de likevel krysse av for de andre svaralternativene. 29 prosent (n=47) av dem som svarte *nei* oppga samtidig et annet alternativ, hvorav 87 prosent (n=41) av disse oppga å ha lært av kollega.

30 prosent (n=102) oppga å ha fått opplæring ved Politihøgskolen. Andelen er noe lavere enn figuren viser fordi noen av respondentene oppga å ha fått opplæring både i forbindelse med grunnutdanningen og via etter- og/eller videreutdanning.

Dersom respondenten svarte *annet* på spørsmålet om opplæring, så ble vedkommende bedt om å oppgi hva. Under 4 prosent (n=13) valgte svaralternativet *annet*. Gjennomgangen av svarene viser at ingen av dem konkretiserte type opplæring. Et par nevnte forsvaret, erfaring fra helsevesenet eller PU³⁶. Det er imidlertid vanskelig å tolke svarene når det gjelder å vite om det dreier seg om formell opplæring, eller om det er mer knyttet til erfaring i bruk av tolk. Det var også noen som oppga at de har tilegnet seg kunnskap om emnet selv.

Svarene illustrerer også at det kan være individuelle forskjeller på hva den enkelte legger i begrepet opplæring, og om man for eksempel inkluderer både formell og uformell opplæring. Husker man bare at temaet er blitt berørt i pensum eller undervisning, eller har man mottatt en mer målrettet opplæring i bruk av tolk? Det var også noen som eksplisitt ga uttrykk for at de ikke husket eller var usikre på om de har mottatt opplæring i bruk av tolk:

Det er mulig at jeg har fått opplæring i bruk av tolk i avhør på grunnutdanningen, men det husker jeg i så fall ikke.

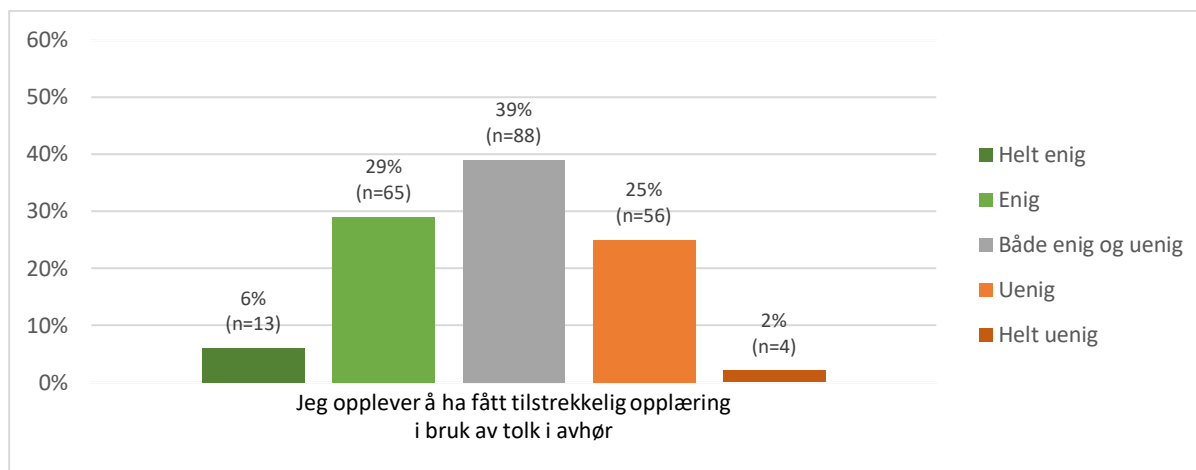
Er usikker på hvilken opplæring jeg har fått. Mener at jeg hadde om det på PHS, men husker det ikke. Det samme med etterutdanning og internopplæring ... Men klarer ikke å huske dette helt ... 21 år ...

De respondentene som svarte at de har fått opplæring i bruk av tolk, ble spurt om de opplever å ha fått tilstrekkelig opplæring.

---

³⁶ Politiets utlendingsenhet

Figur 4.15 «Jeg opplever å ha fått tilstrekkelig opplæring i bruk av tolk i avhør». (N=226)

Av dem som oppga å ha fått opplæring er 35 prosent (n=78) enige i at de har fått tilstrekkelig opplæring i bruk av tolk i avhør. 65 prosent (n=148) av respondentene er følgelig ikke ubetinget enige i at de har mottatt tilstrekkelig opplæring.

På de åpne spørsmålene i undersøkelsen ga flere respondenter uttrykk for at de gjerne skulle hatt opplæring i bruk av tolk, og at det er en generell mangel på slik opplæring i politiet. Noen oppga at de må prøve og feile selv, eller lære av kollega som kanskje heller ikke alltid har tilstrekkelig kompetanse:

Jeg har aldri mottatt noen opplæring eller veiledning i forbindelse med bruk av tolk. Dette har heller ikke mange av mine kollegaer. Dette har flere ganger blitt tatt opp med arbeidsgiver, uten resultat. Det har heller ikke vært noe enhetlig føringer på hvilke tolker som skal brukes og fremgangsmåten for dette.

Skulle gjerne hatt opplæring i bruk av tolk.

Det er generelt for liten opplæring i bruk av tolk.

(...) Også den manglende opplæringen ved bruk av tolk har gjort at jeg har måttet funnet ut ting ved å lære selv, og erfaring (på godt og vondt).

(...) Opplæringen ved bruk av tolk og bevisstgjøringen av best practise og fallgruver er for dårlig slik jeg er kjent med systemet. Det blir litt opp til den enkelte og man lærer tilfeldig noen tips fra kollegaer som mener de kan noe om det. Det stemmer ikke nødvendigvis alltid.

(...) Opplæringen i politiet er også altfor dårlig. Mange vet ikke hvordan man skal bruke tolken.

Det bør bli obligatorisk å få opplæring i avhør med tolk.

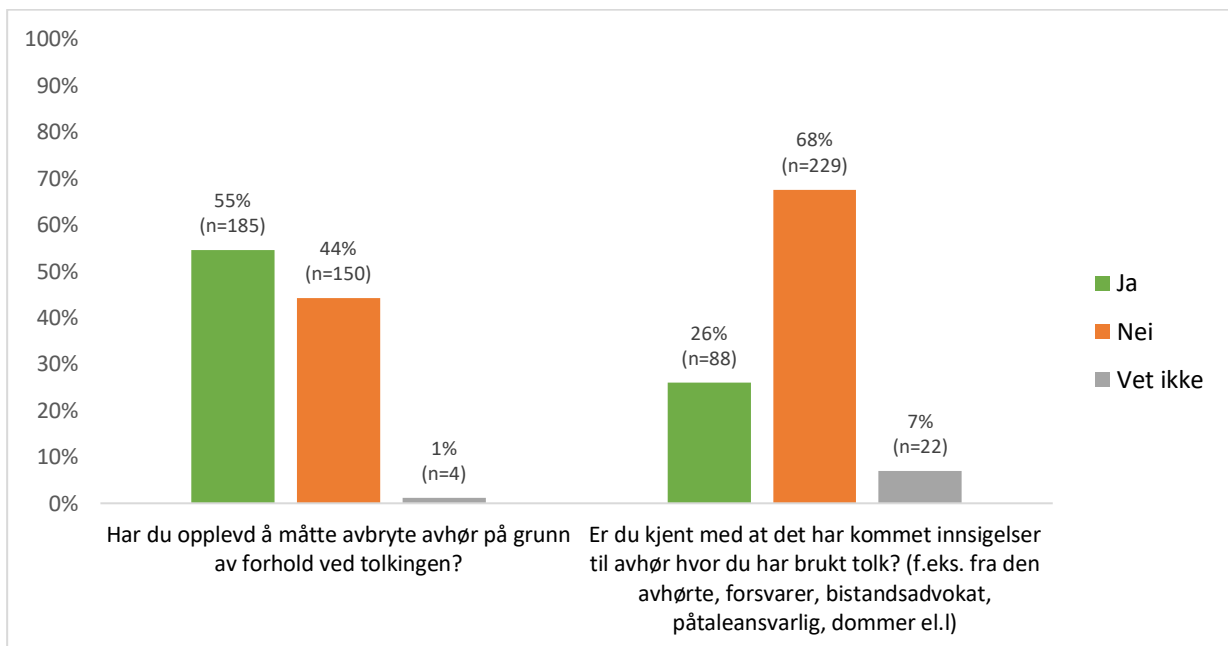
4.4.1 Oppsummering – Opplæring

Nesten halvparten av respondentene oppga at de ikke har mottatt opplæring i bruk av tolk. Av de som oppga å ha fått opplæring, så var det en relativt liten andel som oppga formell opplæring ved Politihøgskolen. Dersom de har fått opplæring, så har det primært skjedd ved at de har lært av kollega(er). Av de respondentene som svarte at de har fått opplæring, så opplever bare en tredel at de har fått tilstrekkelig opplæring. Flere respondenter ga eksplisitt uttrykk for at de ønsker mer opplæring i bruk av tolk i avhør, og beskrev en generell mangel på slik opplæring i politiet.

4.5 I hvilken grad forekommer avbrudd og/eller innsigelser til tolkemedierte avhør?

Vi ønsket å undersøke om det forekommer avbrudd og/eller innsigelser til tolkemedierte avhør, da dette kan bidra til å gi en indikasjon på graden av tilrettelegging for tolking.

Figur 4.16 Avbrudd og innsigelser til tolkemedierte avhør. (N=339)

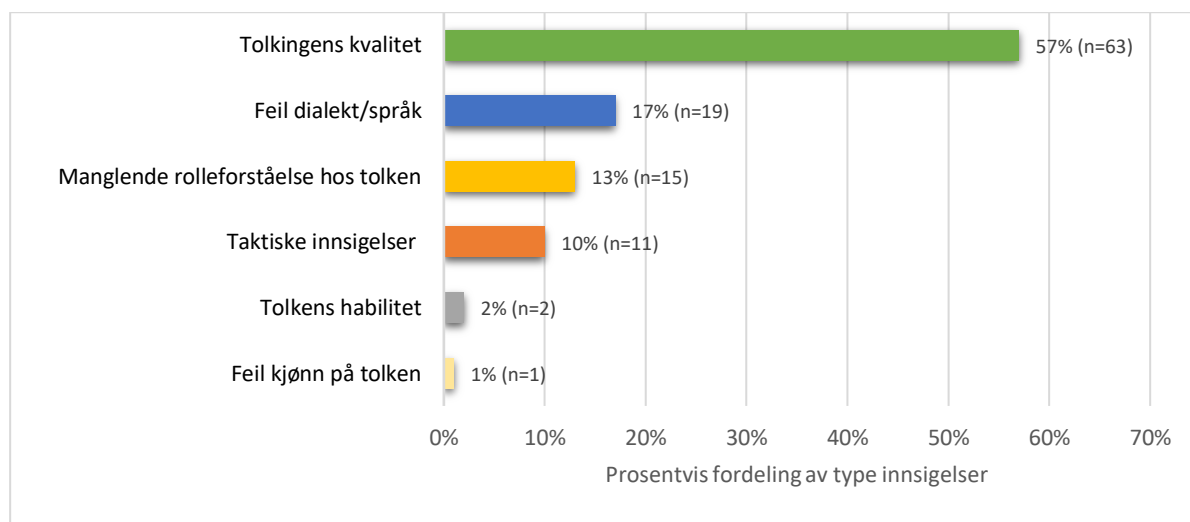
Som vist i figur 4.16 oppga 55 prosent (n=185) av respondentene at de har opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen. 26 prosent (n=88) er kjent med at det har kommet innsigelser til avhør hvor de har brukt tolk. Tallene sier ikke noe om den enkelte respondent har opplevd avbrytelser og/eller innsigelser mer enn én gang. Andelen som svarte *vet ikke* er høyest på spørsmålet om innsigelser. Det kan synes naturlig, siden innsigelser kan komme i etterkant av avhøret og ikke nødvendigvis være rettet til avhører.

4.5.1 Hva gikk innsigelsen ut på?

De respondentene som oppga å ha opplevd innsigelser ble rutet videre til et åpent oppfølgingsspørsmål hvor de ble bedt om å utdype hva innsigelsen(e) gikk ut på. Spørsmålet var ikke obligatorisk å besvare, og respondentene ble bedt om å ikke gjengi informasjon egnet til å identifisere personer og/eller sak. Selv om tilsvarende oppfølgingsspørsmål ikke ble stilt til de som oppga å ha opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen, så kan svarene også gi en indikasjon på årsaker til at tolkemedierte avhør blir avbrutt.

89 prosent (N=76) av dem som oppga å ha opplevd innsigelser, utdypet *hva* innsigelsen(e) gikk ut på. Svarene har blitt kodet og kategorisert etter prinsippene i SDI-metode, slik som beskrevet i delkapittel 3.7 (analyse). En del av svarene inneholder i tillegg informasjon om *hvem* som kom med innsigelsen, samt hvilke *konsekvenser* innsigelsen eventuelt fikk. Noen av svarene er til dels generelle, det vil si at det er vanskelig å avgjøre om innsigelsen(e) knytter seg til ett og samme avhør, eller om den/de gjelder flere avhør. Flere av respondentene har oppgitt flere innsigelser, slik at det vil være flere innsigelser enn antall respondenter.

Figur 4.17 Innsigelser til tolkemedierte avhør. Hva gikk innsigelsen ut på? Totalt 111 innsigelser. (N=76)

Innsigelser som kan knyttes til tolkens kvalifikasjoner, herunder mangelfull eller feil tolking, ble plassert i kategorien *tolkingens kvalitet*. Eksempler på slike innsigelser er at tolken ikke snakker tilfredsstillende norsk, eller at det av andre årsaker blir reist tvil om tolkens kvalifikasjoner og/eller kvaliteten på tolkingen. Flere oppga å ha opplevd «mangelfull tolkning», «feil tolkning» eller «dårlig språk/oversettelse», uten å utdype dette nærmere. Det ble oppgitt innsigelser som «at det kan være vanskelig å forstå hva enkelte tolker sier på

norsk», eller at «avhørte forstår bedre norsk enn tolken». Andre eksempler på innsigelser i denne kategorien er:

Opplevd tolk som oversatte viktig informasjon helt feil, viste det seg ved gjennomgang i ettertid. Flere tolker er ikke gode nok i norsk. Har opplevd engelsk tolk som snakker dårligere engelsk enn meg.

En for dårlig kvalifisert tolk som brukte Google oversetter... tok altfor lang tid..

Kategorien *feil dialekt/språk* favner innsigelser som gjelder at tolken og avhørte ikke forstår hverandre, på grunn av at de har ulikt språk eller dialekt.

Kategorien *manglende rolleforståelse hos tolken* kan sies å være nært knyttet til tolkens kvalifikasjoner, men representerer samtidig en mer grunnleggende svikt ved tolkens yrkesutøvelse, uten at innsigelsen nødvendigvis kan knyttes til tolkingen som sådan. Det ble nevnt tolker som har vært for aktive, og som har stilt oppfølgingsspørsmål til avhørte på eget initiativ. En innsigelse gikk på at det ved telefonavhør ble hørt lyder som tydet på at tolken var i butikken, og avhøret måtte av den grunn avbrytes. En annen omtalte en tolk som «satt på telefon mens han tolket». En tolk ville ikke bruke de ordene som den avhørte brukte, fordi det var «stygge ord».

Det ble også opprettet en kategori for det vi har valgt å kalle *taktiske innsigelser*. Dette er innsigelser fra fortrinnsvis mistenkt/siktet eller forsvarer hvor det er usikkert hvorvidt innsigelsen skyldes forhold ved tolkingen, eller om avhørte av andre årsaker ønsker å så tvil om uttalelser gitt i avhør. I det følgende gjengis noen eksempler på slike utsagn:

I forbindelse med hovedforhandling så har både vitne(r) og tiltalt nektet for hva de tidligere har fortalt, de har hevdet at det er tolken som har tolket feil. Dette medførte at tolkene som var til stede i retten måtte oversette deler av avhørene som var tatt i forbindelse med etterforskningen. I all hovedsak var det tolket riktig, noen ord var kanskje forsvunnet under tolkingen, men det som vitne/den tiltalte hadde forklart var i all hovedsak riktig oversatt. (...)

Innsigelsene har gått ut på av når den avhørte i et senere avhør blir konfrontert med hva de har sagt tidligere, sier de «tolken har misforstått / tolken har oversatt feil».

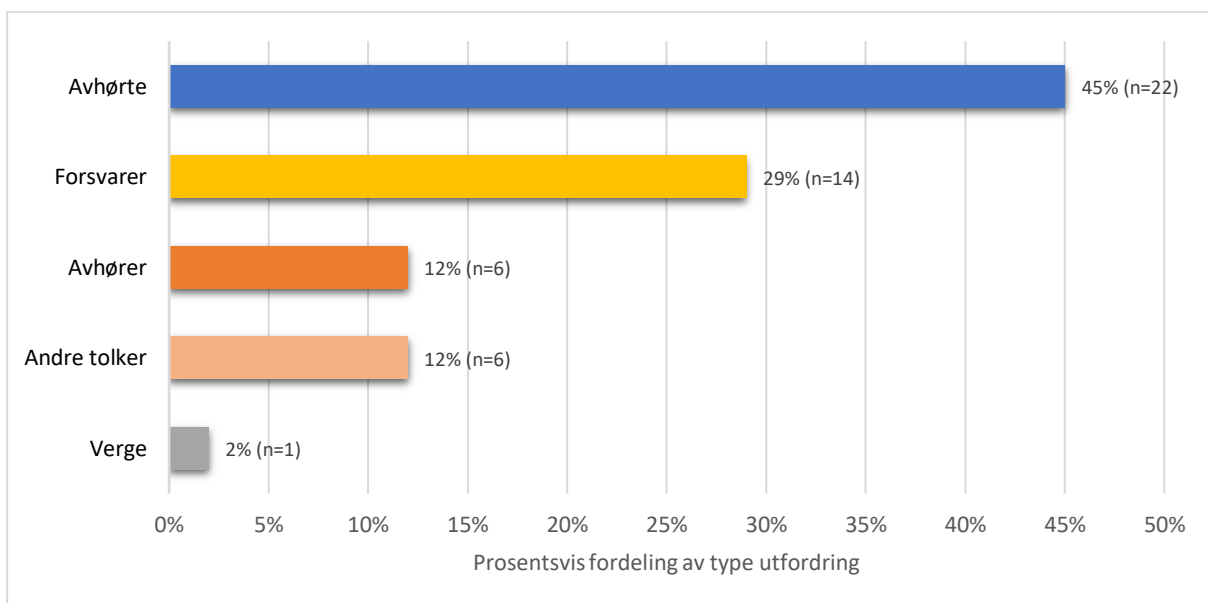
I retten opplyste tiltalte at han ikke forstod tolken tilstrekkelig. I avhør ble han spurt om dette, samt at det ble protokollert. Tiltalte kom ingen vei, men hadde altså en innsigelse.

Som vist er klart flest innsigelser knyttet til forhold ved tolken og/eller tolkingen. De øvrige innsigelsene gjelder forhold som ikke kan tilskrives tolken, eksempelvis at det har blitt bestilt tolk på feil språk/dialekt, at habilitet ikke er tilstrekkelig avklart mv.

4.5.2 Hvem kom med innsigelsen?

Av de 76 respondentene som svarte på spørsmålet om hva innsigelsen(e) gikk ut på, så oppga 42 av dem *hvem* som kom med innsigelsen. Enkelte nevnte flere tilfeller, slik at det vil være flere svar enn antall respondenter. Innsigelsene fordelte seg som vist i figur 4.18.

Figur 4.18 Hvem som kom med innsigelse til avhøret. Totalt 49 innsigelser (N=42)

Respondentene beskrev flere tilfeller hvor avhørte har forstått en del norsk, og selv har påpekt mangler ved tolkingen. Videre har forsvarer kommet med innsigelser til tolkingen, enten i selve avhøret eller stilt spørsmål ved tolkingen i ettertid, for eksempel i retten. Respondentene beskrev også tilfeller hvor mangelfull eller feil tolking har blitt påpekt av andre tolker, enten ved gjennomgang av tidligere avhør, ved kvalitetssikring, eller i retten. Flere av respondentene oppga at de selv har oppdaget og påpekt forhold ved tolkingen.

4.5.3 Konsekvenser av innsigelser

35 respondenter beskrev hvilke *konsekvenser* innsigelsen fikk. Enkelte respondenter nevnte flere, slik at det totalt ble beskrevet 42 konsekvenser. Bytte av tolk eller kvalitetssikring av avhør med ny tolk ble hyppigst nevnt. Flere oppga at avhøret måtte avbrytes. Det var også flere som skrev at tolking ble et tema under hovedforhandling i retten, uten at dette ble

nærmere spesifisert. To oppga konkret at hovedforhandling var blitt utsatt. Noen oppga at de hadde gitt tilbakemelding til tolketilbyder. De øvrige oppga andre former for konsekvenser av innsigelsen, som for eksempel at misforståelser i tidligere avhør ble et tema i senere avhør, at den avhørte endret forklaring som følge av innsigelser til tolkingen, at det ble byttet tolkespråk og at avhører og/eller forsvarer korrigerer tolken underveis i avhøret. Følgende sitater illustrerer ulike konsekvenser av innsigelser til avhør:

Under avhør med forsvarer til stede ble det fra forsvarers side kommentert på tolkens kompetanse. Dette var noe jeg selv var enig i, og jeg måtte avbryte avhøret grunnet at jeg ikke stolte på at tolken gjorde en god nok jobb.

Jeg har ofte avbrutt tolkingen da jeg har skjønnet at det ikke har blitt direkte tolket eller at de har snakket sak sammen eller at tolken ikke har forstått /forholder seg til sin rolle. I tillegg har den som blitt avhørt snakket med tolken som en part i saken og ofte sier at han/hun ikke forstår tolken for å slippe å forklare seg.

I en annen sak som jeg ikke har vært en del av etterforskningen, så vet jeg at tolkingen har vært mangelfull. I ett tilfelle har en hovedforhandling blitt utsatt fordi man måtte gå igjennom tolkingen.

4.5.4 Oppsummering – Avbrytelser og innsigelser

Over halvparten av respondentene har opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen. Hver fjerde er kjent med at det har kommet innsigelser til avhør hvor de har brukt tolk. De fleste innsigelsene gjelder forhold ved tolken, herunder tolkens kvalifikasjoner og rolleforståelse. De øvrige skyldes andre forhold, hvor feil språk/dialekt blir hyppigst oppgitt. Noen av innsigelsene *kan* tyde på en form for taktisk manøver fra den avhørte og/eller forsvarer, slik at forhold ved tolkingen blir brukt for å så tvil om bevis, tidligere avgitte politiforklaringer eller lignende.

4.6 Hva synes etterforskere er utfordrende, om noe, med å bruke tolk?

Mot slutten av undersøkelsen ble respondentene stilt et åpent spørsmål: «Er det noe du synes er utfordrende med å bruke tolk, og i så fall hva?»³⁷ Formålet med spørsmålet var å få et inntrykk av hvordan respondentene opplever å bruke tolk, da det kan si noe om nå-situasjonen, herunder hva som fungerer bra og hva som fungerer mindre bra. Det var ikke obligatorisk å besvare spørsmålet. 67 prosent (N=226) av respondentene beskrev en eller flere utfordringer. Én svarte eksplisitt *nei* på spørsmålet, noe som tilsier at vedkommende ikke ser utfordringer

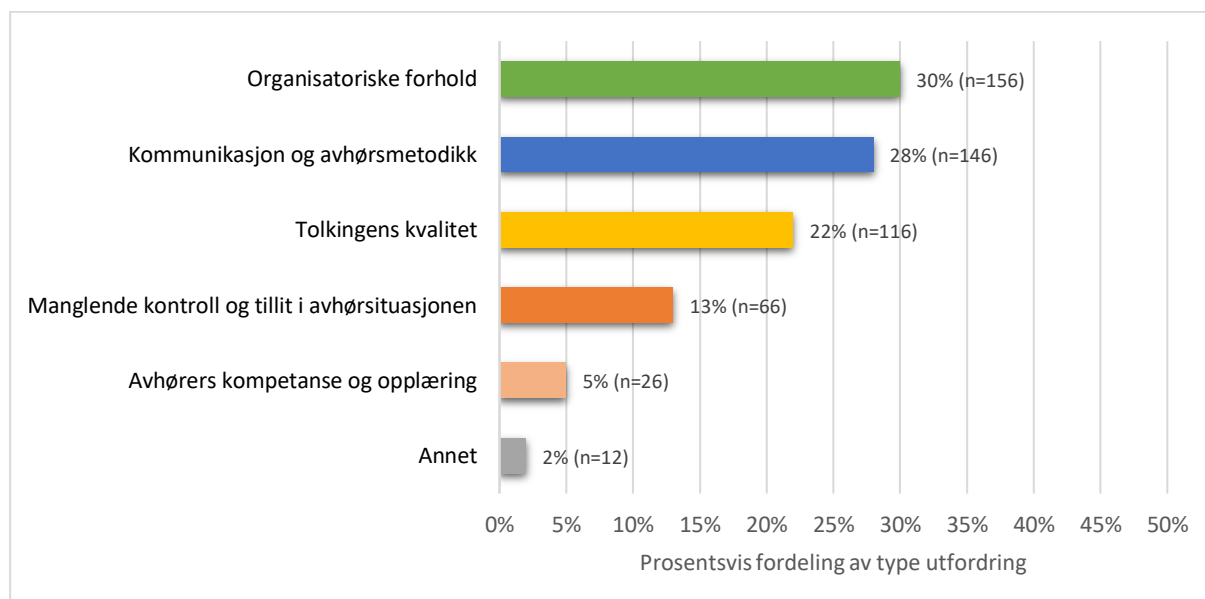
---

³⁷ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 17.

med å bruke tolk. De resterende 33 prosent lot spørsmålet stå ubesvart. Det *kan* bety at de ikke ser utfordringer, men kan også skyldes at de ikke har noen mening om spørsmålet, eller at de av andre årsaker ikke ønsket å besvare det. I tillegg til nevnte hovedspørsmål, kom også mange av respondentene (n=62) inn på utfordringer da de avslutningsvis i undersøkelsen ble spurt om de hadde kommentarer til temaet, eller til selve undersøkelsen.³⁸ Vi valgte derfor å behandle svarene på disse to spørsmålene samlet, det vil si at svarene på både spørsmål 17 (utfordringer) og 18 (kommentarer) inngår i den videre analysen og presentasjonen av resultatene.

Svarene ble kodet og kategorisert etter prinsippene i SDI-metode, slik som beskrevet i delkapittel 3.7 (analyse). Siden vi samlet og behandlet data fra to spørsmål under ett, undersøkte vi om noen respondenter gjentok samme utfordring på de to spørsmålene. Vi fant ingen slike gjentakelser. Flere respondenter nevnte flere typer utfordringer, og det var også flere som nevnte utfordringer på begge spørsmålene. Antall utfordringer vil derfor ikke samsvare med antall respondenter. Det varierer også hvor mye hver enkelt respondent skrev på de to spørsmålene. Noen ga relativt utfyllende svar, mens andre svarte mer stikkordsmessig. Analysen av svarene resulterte i 522 unike utsagn om utfordringer, som deretter ble gruppert i *seks* kategorier. Vi vil i den videre presentasjonen beskrive hvilke typer utfordringer som har blitt plassert i samme kategori, slik som vist i figur 4.19.

Figur 4.19 *Utfordringer ved tolking. Utsagn fordelt på kategorier. Totalt 522 utfordringer.*

³⁸ Se vedlegg 5 – Spørreskjema, spørsmål 18.

4.6.1 Organisatoriske forhold

Som det fremgår av figur 4.19 var utfordringer knyttet til *organisatoriske forhold* den største kategorien. Kategorien favner utsagn som beskriver utfordringer med å skaffe kvalifisert tolk, manglende rutiner for bruk- og bestilling av tolketjenester i politiet og at tolkemedierte avhør generelt krever mye tid og ressurser. Mange respondenter opplever det utfordrende å skaffe kvalifisert tolk, og politiets manglende rutiner for bestilling av tolketjenester oppgis som en viktig årsak til dette. Respondentene opplever å måtte bruke mye tid på ulike administrative forhold knyttet til tolkemedierte avhør, herunder bestilling, fakturering osv. Flere oppga at mye tid kunne ha vært spart dersom politiet hadde hatt mer adekvate bestillingsløsninger, eksempelvis mer sentraliserte løsninger for bestilling og kvalitetssikring av tolketjenester. Videre ga mange uttrykk for at de ofte er misfornøyde med de tolkene de blir «tildelt» ved bestilling via ulike tolkebyråer, og synes derfor det er bedre å finne frem til og kvalitetssikre tolkene selv, for eksempel via Nasjonalt tolkeregister eller via lokale registre.

Helt utrolig at politiet ikke har inngått en sentral avtale som sier noe om hvor vi skal bestille tolk. Det brukes mange millioner i året på tolkeutgifter. Det er opp til hver enkelt etterforsker å bestille tolketjenester.

Savner nasjonale enhetlige retningslinjer rundt bruk, bestilling og sjekk av tolker.

Burde vært bedre system på bestilling av tolk. Det tar mye tid og mange telefoner før man finner en som kan til oppgitt tid og som er god nok.

Distriktets rutiner for bestilling av tolketjenester er ikke enhetlige, og skaper usikkerhet om hvilke tolker man som etterforsker skal kontakte før avhør.

Skaffe god tolk! Rotete system for bruk og bestilling.

Noen beskrev også at de savner systemer for tilbakemelding, og at enkelte tolkeformidlere ikke alltid tar dette på alvor. Noen har opplevd å få tildelt tolker som de vet er straffedømte, eller selv er under etterforskning.

Andre faktorer som gjør det utfordrende å skaffe kvalifisert tolk er geografiske forhold, små miljøer, sjeldne språk osv. Enkelte har opplevd at det blir stilt spørsmål ved tolkers habilitet og taushetsplikt i slike tilfeller, uavhengig av om det er grunnlag for det eller ikke. Flere respondenter ga uttrykk for at de av økonomiske og andre ressursmessige hensyn er pålagt å bruke telefontolk, fremfor oppmøtetolk. Telefontolk kan ofte være den eneste muligheten for

å få tak i tolk innen rimelig tid. Noen respondenter beskrev også at de heller ikke får lov av arbeidsgiver til å bestille oppmøtetolk, da slik tolk blir for dyrt.

(...) Det er også svært utfordrende å fremskaffe tolker utenfor østlandsområdet. Det må brukes mye telefontolking som jo er langt dårligere enn fremmøte. I de alvorligste sakene må tolker flys nordover. Ikke bare fordi det er lite tolker å oppdrive, men også fordi miljøene blant enkelte minoritetsgrupper er for små. Tolken kjenner for mange folk rett og slett. Det koster utrolig mye penger med fly og hotell for tolken. I noen tilfeller kan man se for seg at man tillater seg å bruke en lokal tolk eller telefontolk kun for å spare penger, selv om saken er alvorlig.

På grunn av dårlig økonomi kan vi kun bruke telefontolk. Det er utfordrende pga. at telefonlinjen kan være dårlig, og et avhør med tolk tar lengre tid enn et normalt avhør, og telefontolking oppleves som mer slitsomt. For alle parter.

Bestiller fra tolkefirma, får ikke god nok kvalifisert tolk, ofte nivå 4 og 5. Ikke tid til å finne tolk som er bedre kvalifisert på egenhånd, derfor enkelt å bestille fra tolkefirma.

4.6.2 Kommunikasjon og avhørsmetodikk

28 prosent (n=146) av utsagnene i figur 4.19 handler om at politiets avhørsmetodikk utfordres når tolk benyttes, spesielt når barn og sårbare personer skal avhøres. Det oppleves generelt mer utfordrende å etablere kontakt med den avhørte, særlig fordi mye av den nonverbale kommunikasjonen blir borte når avhøret skjer via tolk. Det blir utfordrende å oppnå «flyt» i kommunikasjonen, blant annet på grunn av avbrytelser og misforståelser knyttet til tolkingen. Det oppleves vanskelig å innhente en fri og sammenhengende forklaring, hvor lukkede spørsmål må brukes fremfor åpne. Flere nevnte utfordringer med å innhente en detaljert forklaring fra avhørte, nettopp fordi nyanser i kommunikasjonen viskes ut. Strategisk bevispresentasjon ble også trukket frem som spesielt utfordrende, og noen mente at avhørstaktikk i stor grad mister sin verdi i tolkemedierte avhør. Oppsummert ga respondentene uttrykk for at det er vanskelig å få til et godt avhør når kommunikasjonen skjer via tolk. I det følgende gjengis noen eksempler på sitater som belyser respondentenes beskrivelser av hvordan tolkemedierte politiavhør kan påvirke kommunikasjon og avhørsmetodikk:

Den aller største utfordringen er at man mister den direkte kommunikasjonen med den man avhører. Man vil også miste mye non-verbal kommunikasjon når det går via tolken.

Det er også vanskelig med en naturlig kontaktetablering med litt smalltalk ...

Mine avhør ved bruk av tolk blir ofte spørsmål-svar avhør, da det er vanskelig med noe annet.

Det er omtrent umulig å gjennomføre et konfronterende avhør med tolk, da det føles som en mister momentet i avhørssituasjonen.

Flere respondenter pekte på at det er utfordrende for kommunikasjonen i avhøret at ord kan ha ulik betydning på ulike språk, eller at enkelte ord ikke finnes på andre språk:

Det kan også være utfordrende når noen ord på ulike språk kan ha flere betydninger ut i fra sammenheng. Om tolken ikke kjenner til dette er det umulig å for avhører å få det med seg.

(...) Det har også hendt at tolken har støtt på ord som ikke finnes i det andre språket og er da helt avhengig i å ha kunnskap nok til å forklare enten avhørte eller avhører hva det betyr.

I tillegg til utsagnene om kommunikasjon generelt, pekte mange respondenter på bruk av *tefontolk* som særlig hemmende for kommunikasjonen, hvor også tekniske forhold kan gi ytterligere utfordringer:

Telefontolking er utfordrende pga. teknikk (støy på linje, dårlig forbindelse).

Personlig oppmøte av tolk letter kommunikasjonen, i motsetning til tolk på telefon.

Bruker som regel tfontolk, og det er et kilde til misforståelser da tolken ikke har mulighet til å lese kroppsspråk og ansiktsuttrykk.

Ingen respondenter nevnte skjermtolking i svarene på de åpne spørsmålene. Det er heller ikke konkret etterspurt, men svarene *kan* tilsi at skjermtolking ikke benyttes eller er ukjent for respondentene.

4.6.3 Tolkingens kvalitet

22 prosent (n=116) av utsagnene i figur 4.19 beskriver utfordringer knyttet til tolkingens kvalitet, og i særlig grad tolkens kompetanse og rolleforståelse. Manglende norskkunnskaper hos tolken ble hyppigst nevnt. I tillegg beskrev enkelte dårlige språkkunnskaper generelt:

Veldig ulik beherskelse av norsk hos tolker. Synes det er i overkant mange som er dårlig og snakker veldig gebrokkent norsk. Dette medfører utfordringer fordi avhøret ikke blir like effektivt, avhørte blir ofte frustrert fordi han eller hun må stilles det samme spørsmålet flere ganger.

Flere respondenter nevnte utfordringer knyttet til andre deler av tolkens kompetanse, for eksempel manglende kunnskap om hvordan politiavhør foregår, eller at de mangler innsikt i fagterminologi. Enkelte pekte også på at det er utfordrende når tolken har vansker med å oversette den skriftlige avhørsrapporten til muntlig:

Har opplevd tolker som leser dårligere norsk enn ønsket og som bruker lang tid på å oversette norsk skriftlig til muntlig i det andre språket. Det skal samtidig sies at de samme tolkene oversetter muntlig til muntlig uten problemer.

Andre beskrev at noen tolker ikke tolker alt som blir sagt, eller at tolker ikke vil oversette «stygge ord»:

Har opplevd en tolk som har begynt å avhøre selv og en annen tolk som åpenbart ikke tolker alt som blir sagt frem og tilbake.

Pga. religion (ofte islam) er det enkelte tolker som ikke kan snakke om eksempelvis seksuelle overgrep og incest, og derfor har nektet å oversette / eller blir helt satt ut i avhør. (...)

Flere respondenter knyttet utfordringer til tolkens forståelse av egen rolle i avhøret:

Har opplevd tolker som ikke forstår sin rolle, som tar på den de skal tolke for, gråter og lignende.

Ved telefontolk opplever jeg også at de gjør andre ting; kjører bil, tar oppvasken, tømmer oppvaskmaskinen, går på do og lignende som fører til bakgrunnsstøy og at tolken ikke er konsentrert og spør mye opp igjen på hva som ble sagt (...).

4.6.4 Manglende kontroll og tillit i avhørssituasjonen

13 prosent (n=66) av utsagnene i figur 4.19 beskriver forhold som vi har samlet i kategorien *manglende kontroll i avhørssituasjonen*. Siden avhøreren ikke kjenner språket det tolkes fra vil vedkommende ha begrensede muligheter til å kontrollere kvaliteten på tolkingen, og hva som faktisk blir sagt. Det pekes på at «man aldri vet om det er en god eller dårlig tolk man møter». Mange respondenter beskrev utfordringer knyttet til slike forhold:

Utfordringen er jo at man aldri er 100% sikker på om spørsmålene blir stilt på riktig måte, og om svarene kommer riktig fra den avhørte og til avhøreren.

Jeg synes det kan være vanskelig å stole på at tolken oversetter nøyaktig hva jeg sier uten å tillegge setningene egen mening. Det kan være utfordrende å oppdage hvis tolken ikke tolker direkte oversatt det jeg sier ettersom jeg ikke skjønner språket.

Det er også utfordrende at man ikke kan vite hva tolken oversetter til, men slik blir det nødvendigvis når man ikke behersker språket selv. Å benytte seg av tolk baserer seg i veldig stor grad på tillitt, i og med at man må stole på at vedkommende oversetter korrekt.

4.6.5 Avhørers kompetanse og opplæring

5 prosent (n=26) av utsagnene i figur 4.19 handler om forhold knyttet til avhørers egen kompetanse, samt manglende opplæring i bruk av tolk. Siden dette er omtalt og eksemplifisert i delkapittel 4.3 om kompetanse og 4.4 om opplæring, så viser vi til det som fremgår der. Denne kategorien blir derfor ikke nærmere omhandlet her.

4.6.6 Annet

2 prosent (n=12) av utsagnene i figur 4.19 ble samlet i kategorien *annet*. Utsagnene handler om at kulturelle forskjeller gjør tolkemedierte avhør mer utfordrende og at kvinnelige avhørte ofte ikke vil forklare seg dersom tolken er en mann. Noen nevnte også at det er veldig vanskelig å gjennomføre avhør med tolk når den avhørte kan litt norsk, og at enkelte avhørte blir fornærmet over at politiet har bestilt tolk. Enkelte beskrev også at *alt* er krevende med slike avhør og at de misliker sterkt å gjennomføre avhør med tolk.

4.6.7 Deling av erfaring og forslag til løsninger

I tillegg til å peke på utfordringer knyttet til bruk og bestilling av tolk kom flere respondenter med forslag til tiltak som kan heve avhørernes kompetanse. Flere foreslo å ta tema inn i den obligatorisk årlige opplæringen for etterforskere (OÅO), og det ble også foreslått at politistudenter må gjennomføre avhør med tolk under veiledning når de gjennomfører sitt praksisår. Flere delte også gode erfaringer, og det de opplever som å være en praksis som fungerer. Noen nevnte for eksempel at tolker som blir opplevd som dyktige ofte blir «gjenbrukt», enten ved at samme tolk til blir bestilt til senere avhør, eller ved at de for eksempel «tipser» kollegaer om tolken.

4.6.8 Oppsummering – Utfordringer

Respondentene ser mange utfordringer med å bruke tolk, og utfordringene knytter seg til et bredt spekter av forhold. Respondentene pekte på at det er vanskelig å få tak i tolk når det er

behov for tolk, noe som blant annet tilskrives manglende bestillingssystemer for tolketjenester i politiet. Det kan også være vanskelig å få tak i tolk på riktig språk og innen rimelig tid, særlig i språk som er mer sjeldne. Geografi og ressursmessige hensyn påvirker også muligheten til å få tak i tolk. Mange opplever det både tid- og ressurskrevende å bruke tolk, noe som de i seg selv opplever utfordrende. Respondentene beskrev at det blir mer vanskelig å gjennomføre avhør med god kvalitet, da de finner det krevende å kommunisere via tolk og at det blir vanskelig å følge avhørsmetodikken. Noen pekte også på konkrete forhold ved tolkingen, for eksempel at det er krevende å vite hvor lenge man kan snakke, eller at enkelte ord ikke kan oversettes direkte til et annet språk.

Manglende kompetanse hos tolken, særlig dårlige norskkunnskaper, ble også hyppig nevnt blant respondentene. I tillegg ble det trukket frem at tolker mangler kunnskap om avhør og faguttrykk, samt at mange tolker går utover sin rolle i avhøret. Det ble også pekt på at mange tolker ikke tolker nøyaktig. Mange nevnte også at det er utfordrende å ikke ha kontroll over hva som blir sagt, og at de ikke kan vite hvor god tolken er. Selv om de fleste utfordringene knytter seg til forhold av organisatorisk art, tolken og/eller tolkingen, pekte også flere på sin egen kompetanse som en utfordring. Flere beskrev at de mangler opplæring i bruk av tolk, og at de gjerne skulle hatt mer kunnskap om bruk av tolk i avhør.

Kapittel 5 – Diskusjon

I dette kapitlet vil vi diskutere resultatene som ble presentert i analysen. Vi innleder med en kort oppsummering av undersøkelsens hovedfunn, for deretter å se funnene opp mot teoretisk rammeverk og tidligere forskning.

5.1 Hovedfunn

Resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen viser at det er til dels stor variasjon i respondentenes selvrapporterte praksis og kompetanse i forhold til hvordan tolkemedierte politiavhør forberedes, gjennomføres og evalueres. Når samtlige bestiller tolken selv, men mange synes å mangle nødvendig bestillerkompetanse. Dette underbygges blant annet i manglende kjennskap til kvalifikasjonskategoriene i Nasjonalt tolkeregister, samt manglende undersøkelser knyttet til tolkens habilitet og taushetsplikt i forkant av avhør. Et flertall av respondentene rapporterer at de gir tolken informasjon om hva saken dreier seg om, samt hvordan et politiavhør gjennomføres. Samtidig er det også mange som oppgir at de ikke gjør det, eller at de bare gjør det av og til. Respondentene finner det også utfordrende å skaffe kvalifisert tolk, hvor de peker på manglende bestillingssystemer for tolketjenester i politiet. De opplever at mange tolker ikke har tilstrekkelig kompetanse, og trekker særlig frem manglende norskkunnskaper hos tolken. Flere har også opplevd tolker som går utover sin rolle, eller opptrer uprofesjonelt.

Ved selve gjennomføringen av avhøret, synes respondentene å gjøre mer for å legge til rette for tolking. De aller fleste gir avhørte informasjon om tolkens rolle og funksjon, forsikrer seg om at tolken og den avhørte forstår hverandre og oppgir at de er ekstra bevisste på hvordan de formulerer seg. Flertallet oppgir også at de er bevisste på å ikke la tolken være alene med avhørte i pauser og lignende. Samtidig rapporterer mange om manglende kjennskap til tolkers yrkesetiske retningslinjer, noe som kan antyde at de ikke er godt nok kjent med hva som er tolkens ansvarsområde. Svært mange respondenter opplever at bruk av tolk virker hemmende for kommunikasjon og avhørsmetodikk. De finner det utfordrende å ikke kunne kontrollere kvaliteten på tolkingen og hva som faktisk blir sagt i avhøret. Over halvparten av respondentene i undersøkelsen har opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen, og nær en fjerdedel har opplevd innsigelser knyttet til avhør hvor de har benyttet tolk. Som årsaker til avbrytelser og innsigelser pekes det primært på forhold knyttet til tolkingens kvalitet. Etter

avhøret er det svært få som snakker med tolken om hvordan tolkingen fungerte, det vil si at det sjelden eller aldri gjennomføres en form for tilbakemelding/evaluering med tolken.

En høy andel av respondentene er ikke uforbeholdent enige i at det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk i avhør. De fleste anser også sin egen kompetanse som viktig for kvaliteten på tolkingen. De anser også sin egen kompetanse som tilstrekkelig, samtidig som undersøkelsen viser at det er mangel på formell opplæring i bruk av tolk i politiet. Mange av respondentene gir uttrykk for at de både ønsker og har behov for mer opplæring.

5.2 Bestillerkompetanse og bruk av kvalifisert tolk

Undersøkelsen fant at ved behov for tolk i avhør, så blir tolken nesten alltid bestilt av etterforskeren som skal foreta avhøret. Hele 96 prosent oppga at det vanligvis er de selv som bestiller tolken. I 2009 gjennomførte IMDi en undersøkelse om bruk av tolk i straffesakskjeden, hvor nær 70 prosent av respondentene fra politi- og lensmannsetaten oppga at de selv har ansvar for å skaffe tolk i situasjoner hvor det er behov (IMDi, 2009). Undersøkelsen var imidlertid ikke utelukkende knyttet til avhør, og i utvalget inngikk også ansatte i påtalemyndigheten i politiet. Dette kan bidra til å forklare forskjellen mellom våre og IMDi sine funn. Siden bestillingen inngår som en viktig del av forarbeidet til avhøret, så er funnet interessant. Som bestiller trenger man kunnskap og bevissthet om den tjenesten man skal skaffe, slik at tjenesten som leveres blir mest mulig dekkende for behovet. Etterforskere som skal bestille tolk, må derfor ha *bestillerkompetanse*. Tolking er en tjeneste det er vanskelig å måle kvaliteten på. Bruk av *kvalifisert tolk*, det vil si tolk som fyller kravene til å stå oppført i Nasjonalt tolkeregister, blir derfor ansett som en viktig «garanti» for at tjenesten oppfyller visse minstekrav (NOU 2014: 8). Ifølge Riksadvokaten (2016, s. 6) skal «tolk i øverste tilgjengelige kvalifikasjonskategori» forsøkes benyttes i avhør av personer som ikke behersker språket. Dette fordrer at etterforskere vet hva som ligger i begrepet *kvalifisert tolk* og kjenner til kvalifikasjonskategoriene. Under en tredel av respondentene i vår undersøkelse var uforbeholdent enige i at de er godt kjent med hva de fem kvalifikasjonskategoriene i Nasjonalt tolkeregister innebærer. To tredeler vurderer følgelig sin egen kunnskap på dette området som mangelfull, eller fraværende. Det gir grunn til å stille spørsmål ved hvilken bestillerkompetanse mange etterforskere har. Er de kjent med at det finnes ulike kvalifikasjonskategorier, eller at det skilles mellom kvalifiserte tolker og tolker som er ufaglærte? Kan funnet også indikere at en del etterforskere ikke sjekker tolkens kvalifikasjoner i forkant av avhøret? Vår undersøkelse gir ikke grunnlag for å svare på spørsmålet, men det har blitt gjort slike funn i andre undersøkelser

i offentlig sektor (IMDi, 2009; PROBA, 2019). Det er også påvist at politiet i stor grad benytter tolker uten registrerte kvalifikasjoner (Riksrevisjonen, 2011). Mange av respondentene i undersøkelsen opplever utfordringer knyttet til tolkers kvalifikasjoner og rolleforståelse, og flere har erfart både avbrytelser og innsigelser til avhør grunnet dette. Vi vet ikke hvilken formell kompetanse de omtalte tolkene har, men det er stor grunn til å anta at noen av disse er ufaglærte. Jareg og Pettersen (2006) argumenter for at tolkebrukere som vet hvilke faglige kvalifikasjoner tolken har, også vet mer hva de kan forvente seg av tolken. De vil i større grad kunne avgjøre om tolken er egnet for oppdraget, samt hvor «skoen trykker» dersom samarbeidet ikke skulle fungere. Skyldes dette utelukkende forhold hos tolken, eller er det noe tolkebruker kan gjøre for å legge bedre til rette for tolking i avhøret?

Vår undersøkelse har ikke sett nærmere på hvilke kriterier som legges til grunn for valg av tolk i politiet, men det synes i stor grad å være overlatt til den enkelte etterforsker å skaffe kvalifisert tolk. Her vil selvfølgelig en rekke momenter kunne spille inn, herunder i hvilken grad det haster å skaffe tolk, geografiske forhold mv. Det er stor mangel på kvalifiserte tolker i Norge (NOU 2014: 8), noe som i vesentlig grad vil påvirke muligheten til å skaffe kvalifisert tolk på riktig språk/dialekt, til ønsket tid og sted. Ved å tilstrebe å benytte tolk i høyest tilgjengelige kvalifikasjonskategori, samt kjenne til hva de ulike kategorien innebærer, kan etterforsker likevel bidra til å legge bedre til rette for tolking.

5.3 Bestillingssystemer for tolketjenester i politiet

Utfordringer knyttet til organisatoriske forhold, herunder mangel på bestillingsrutiner og vansker med å skaffe kvalifisert tolk, er den den hyppigst nevnte utfordringen blant respondentene i spørreskjemaundersøkelsen. Mange opplever det tid- og ressurskrevende å skaffe tolk, hvor det etterlyses bedre og mer enhetlige bestillingssystemer for tolk i politiet, herunder rutiner for kontroll av tolkers vandel, taushetsplikt og habilitet. Funnet er ikke overraskende, da mangel på slike rutiner også tidligere har blitt påpekt, blant annet av Tolkutvalget, men også av politiet selv (Inderhaug & Trædal, 2015). I 2012 oppga de fleste politidistriktene at de i all hovedsak bestiller tolk via private formidlingsbyråer (NOU 2014: 8, s. 132).

Våre data ble samlet inn i mars 2020, og siden den gang har Politiets fellestjenester (PFT) inngått rammeavtaler for bestilling av tolketjenester for hvert politidistrikt, i tråd med regelverket for offentlige anskaffelser. Dette innebærer at fra juni 2020 skal tolk bestilles via

de tolkeformidlingsbyråene som avtalen er inngått med, og det er ikke lenger anledning til å henvende seg direkte til tolker eller andre tilbydere av tolketjenester for å bestille tolk. Avtalen er ment å sikre politiet godt kvalifiserte tolker. De tolkene som formidles til politiet skal være registrert i Nasjonalt tolkeregister, og så vidt mulig være i kategori A til D. Tolkene skal ha gjennomgått vandelssjekk, samt underskrevet taushetserklæring (Doffin, 2020a, 2020b). Forutsatt at kravene etterleveres, så innebærer dette en forbedring i forhold til tidligere, hvor en stor andel av politidistriktene har bestilt tolk via private tolkeformidlingsbyråer, men uten at det nødvendigvis har blitt stilt krav til tolkens kvalifikasjoner og bakgrunn (NOU 2014: 8). Situasjonen er følgelig en annen nå enn da vi gjennomførte vår undersøkelse, hvor anskaffelsen kan synes å imøtekomme *noen* av de organisatoriske utfordringene som er nevnt over.

Anskaffelsen har imidlertid høstet kritikk, blant annet fra tolkehold, hvor det har blitt gitt uttrykk for at politiet burde ha funnet andre og bedre måter å løse dette på (Mørk, 2019). Selv om målet med offentlige anskaffelser er effektive tolketjenester av høy kvalitet, så nås ikke alltid denne målsetningen i praksis. Dette skyldes en rekke forhold, blant annet at tolkemarkedet er lite og komplekst, en generell mangel på kvalifiserte tolker, samt vansker med å finne gode og målbare tildelingskriterier for kvalitet (IMDi, 2019a). Det advares også mot at tolkebrukere kan ha for stor tiltro til kvaliteten på de tjenestene som tolkeformidlingsbyråene kan levere. Tolkeutvalget har i sin utredning understreket at det er viktig å skille mellom *utøverrollen (tolken)* og *formidlerrollen*. Utvalget viser til at det tidligere er avdekket at kvalitetskontrollen og oppfølgingen i formidlerleddet er svært varierende, noe som fordrer større bevissthet i bestillerleddet (NOU 2014: 8). Er det for eksempel sikkert at de høyest kvalifiserte tolkene er tilknyttet de byråene politiet nå har inngått avtale med, eller at disse blir tilstrebet brukt?

Mange av respondentene i vår undersøkelse uttrykker misnøye med formidlingsbyråer de har benyttet, samt kvaliteten på de tolketjenestene de har blitt tilbudt. De ønsker i større grad tolker som forstår hva det innebærer å tolke i et avhør, som har kjennskap til fagspesifikke ord og uttrykk osv. De peker også på at det er vanskelig å skaffe kvalifisert tolk, særlig i mer sjeldne språk og i små miljøer. Geografiske forhold og ressurs hensyn oppgis også som årsak til at de mange ganger må bruke telefontolk, noe flere opplever som ekstra hemmende for kommunikasjonen i avhøret. Noen synes derfor det er best å finne frem til tolkene selv, og «gjenbruke» tolker som de opplever fungerer. PFT sin anskaffelse er ennå ung, og det er for tidlig å si hvorvidt den vil sikre politiet godt kvalifiserte tolker. Anskaffelsen erstatter imidlertid ikke behovet for bestillerkompetanse hos den enkelte etterforsker, som fortsatt må

skaffe tolk på riktig dialekt/språk, sjekke tolkens habilitet osv. Som tolkebrukere må de like fullt kjenne til kvalifikasjonskategoriene i Nasjonalt tolkeregister, slik at de vet hva de kan forvente av tolken som møter. Etterforskere må fremdeles forsikre seg om at tolken er tilstrekkelig kvalifisert, slik at det legges til rette for god og sikker kommunikasjon i avhøret (Skaaden, 2013; Riksadvokaten, 2016).

5.4 Samarbeid og gjensidig rolleforståelse

Forskere og fagpersoner argumenterer for at tolk og tolkebruker må ha kunnskap om hverandres rolle og arbeidsmetodikk for å legge til rette for god tolking (se bl.a. Felberg og Sagli, 2019; Skaaden, 2013; Wadensjö, 1998). Bare på den måten kan de sikre hverandres arbeidsmetoder. 40 prosent av respondentene i vår undersøkelse er ikke uforbeholdent enige i at de er godt kjent med tolkers yrkesetiske retningslinjer, som langt på vei definerer hva som er tolkens rolle i en tolkemediert samtale (Skaaden, 2013). I forbindelse med en evaluering av Nasjonalt tolkeregister ble det gjort tilsvarende funn om tolkebrukere, hvor også polititjenestepersoner inngikk i undersøkelsen (Rambøll, 2010). Respondentenes kunnskap om tolkens rolle kan ikke forklares med utgangspunkt i bare det ene spørsmålet, men funnet kan likevel antyde at noen etterforskere mangler kunnskap om hva som ligger innenfor tolkens ansvarsområde i et politiavhør. Respondentenes svar på de åpne spørsmålene i undersøkelsen peker også klart i retning av at en del tolker synes å mangle nødvendig kunnskap om politiets rolle og avhørsmetodikk. Flere respondenter oppgir at det er utfordrende at tolken ikke vet hvordan et politiavhør foregår, eller ikke klarer å oversette fagspesifikke ord og uttrykk.

Noen respondenter viser også til tolker som får problemer ved opplesning av den skriftlige avhørsrapporten, ofte til tross for at tolken fremsto som dyktig under selve avhøret. Slik tolking fra tekst til tale (prima-vista) kan som nevnt i delkapittel 2.3.4 være en særs utfordrende aktivitet for tolken, hvor det kreves andre ferdigheter enn når et muntlig budskap skal gjengis (Havnen, 2019). Dette antyder at enkelte etterforskere ikke er klar over forskjellen på tolking av tale og tekst, og at de derfor kanskje tar det for gitt at tolken behersker prima-vista tolking? Som også påpekt av Felberg (2015) kan dette underbygge behov for mer kunnskap og bevisstgjøring om prima-vista tolking, både blant etterforskere og tolker.

Som beskrevet i delkapittel 2.4 er det ikke nødvendigvis tilstrekkelig at tolk og tolkebruker har kunnskap om hverandres rolle. God kvalitet på tolking krever tilrettelegging og samhandling (Felberg & Sagli, 2019; Skaaden, 2013; Wadensjö, 1998). I sin samarbeidsmodell for tolk og tolkebruker argumenterer Jareg & Pettersen (2006) for at dette betinger at tolk og tolkebruker må snakke sammen i forkant av tolkesituasjonen. Tolken må gis mulighet til å forberede seg, og trenger blant annet informasjon om type sak, eventuell fagterminologi og hvordan avhøret er tenkt gjennomført mv. Et flertall av respondentene i vår undersøkelse oppgir at de i forkant av avhøret gir tolken informasjon om hva saken dreier seg om, samt hvordan et politiavhør gjennomføres. Samtidig oppgir rundt 40 prosent at de *ikke* gir slik informasjon. Undersøkelsen gir heller ikke svar på *innholdet* eller detaljnivået i eventuell informasjon som gis, eller om den er tilstrekkelig. Nær halvparten av respondentene gjør sjelden eller aldri undersøkelser knyttet til tolkens habilitet i forkant av avhøret. Ifølge Skaaden (2013) rapporterer praktiserende tolker om at mange oppdragsgivere er tilbakeholdene med forhåndsinformasjon, og enkelte argumenterer for at de gjør det av hensyn til egen taushetsplikt eller arbeidsmetodikk. Dette gjør det vanskelig for tolken å avgjøre om han er kvalifisert og habil for oppdraget, noe som de yrkesetiske retningslinjene krever. Uten mulighet til å forberede seg, så forringes tolkens mulighet til å ivareta politiets arbeidsmetodikk og til å levere tolking av god kvalitet (Jareg & Pettersen, 2006).

Før avhøret bør det også foretas en gjensidig rolleavklaring, det vil si hva som tilligger tolk og tolkebrukers ansvarsområde (Jareg & Pettersen, 2006; Røkenes, 1992; Skaaden, 2013). Dette kan omhandle praktiske forhold som håndtering av pauser, samt ulike strategier for å håndtere utfordringer som kan dukke opp underveis i samtalen. Nær samtlige respondenter oppgir at de gir avhørte informasjon om tolkens rolle og funksjon, samt forsikrer seg om at tolken og den avhørte forstår hverandre. De aller fleste oppgir også at de er ekstra bevisste på hvordan de formulerer seg når de bruker tolk. Undersøkelsen gir imidlertid ikke svar på *hvilken* informasjon som gis om tolkens rolle og funksjon, eller om avhører og tolk avklarer forventninger seg imellom i forkant av avhøret. Mange oppgir at de ikke alltid er like bevisste på å la tolken være alene med avhørte i pauser og lignende. I en slik situasjon kan tolken stå i fare for å bli spurt om råd og tjenester, eller at avhørte snakker med tolken om saken utenfor avhørsrommet. Dette kan sette tolken i en etisk vanskelig situasjon, hvor det blant annet kan bli vanskelig for tolken å opprettholde en nøytral posisjon (Jareg & Petersen, 2006). Flere respondenter har opplevd tolker som håndterer misforståelser i avhøret, uten å avklare dette med avhører. Andre oppgir at det er vanskelig når tolken ikke forteller om ord som kan ha

ulik betydning på norsk og tolkespråket, at man ikke vet hvor lenge man kan snakke, eller at avhørte snakker for lenge før tolken slipper til. Funnene kan tilsi at tolk og tolkebruker ikke har snakket sammen på forhånd om hvordan slike utfordringer kan håndteres underveis. Ved å unnlate å foreta slike avklaringer, så optimaliseres ikke forholdene for å legge til rette for god kommunikasjon. Ved å ikke gjøre nødvendige rolleavklaringer i forkant av avhøret, så kan tolken ende opp med å ta uønsket stor «plass» i samtalen (Skaaden, 2013).

For å legge til rette for best mulig samarbeid og fremtidig læring, så anbefaler Jareg og Pettersen (2006) at tolk og tolkebruker gjennomfører en *ettersamtale*. Flertallet av respondentene oppgir at de sjelden eller aldri gjennomfører en slik samtale. På den måten går de glipp av muligheten til å snakke om hva som fungerte bra, hva som fungerte mindre bra og hva som kan forbedres. Eventuelle utfordringer og løsninger vil dermed ikke bli identifisert, og det legges i liten grad til rette for gjensidig læring og erfaringsutveksling.

Samlet sett tilsier funnene fra undersøkelsen at etterforskere gjør en del for å legge til rette for tolking før, under og etter avhør. Samtidig er det også mange etterforskere som ikke synes å samhandle med tolken i tilstrekkelig grad, særlig i forkant av avhøret. En del etterforskere og tolker synes også å mangle kunnskap om den andres rolle og arbeidsmetodikk. Dette kan mulig bidra til å forklare noe av den manglende samhandlingen. Uten kunnskap om hva tolkens rolle består i ser kanskje ikke etterforskeren behovet for å samhandle før, under og etter avhør? Samtidig vil *tolkens* kvalifikasjoner påvirke etterforskerens mulighet til å lykkes med tilretteleggingen. Vår undersøkelse underbygger at etterforskere ofte møter tolker som ikke har tilstrekkelig kunnskap om avhør, og som de kanskje heller ikke kjenner kvalifikasjonene til. Selv om etterforskeren forbereder tolken på avhøret, så er det begrenset hvor mye informasjon etterforskeren kan gi og tolken motta i forkant av et avhør. En slik utfordring kan bare delvis løses på individnivå. Dette synliggjør et behov for at det på organisasjonsnivå bør stilles større krav til spesifikk kompetanse for tolker som skal tolke i politiavhør, for eksempel en form for opplæring/innføring i relevant avhørsmetodikk, politifaglig terminologi mv.

5.5 Bruk av tolk utfordrer avhørsmetodikken

Svært mange respondenter peker på at bruk av tolk gjør det vanskelig å gjennomføre et godt avhør. De synes det er vanskelig å oppnå en naturlig «flyt» i kommunikasjonen i avhøret, og at faktorer som småprat, aktiv lytting og bruk av stillhet mister mye av sin tilsiktede funksjon. Dermed greier de ikke å etablere den kontakten som avhørsmetodikken legger opp til, og som

anses viktig for å oppnå tillit og et godt samtaleklima i avhøret. Kunnskap om hvordan tolking foregår kan til dels forklare noen av disse kommunikasjonsutfordringene. Småprat kan være vanskelig å oversette for tolken, og signaler som gis via aktiv lytting vil normalt bli oversett fordi de ikke har verdi for oversettelsen (Skaaden, 2013). Også bruk av stillhet kan være utfordrende for tolken, ved at feiltolking av stillhet kan medføre at tolken avbryter en tenkepause (Nakane, 2010).

Flere respondenter oppgir også at det er utfordrende å innhente en utfyllende fri forklaring fra avhørte, noe som delvis kan skyldes at avhører og tolk kan ha kryssende behov (Jareg & Pettersen, 2006). Håndtering av turtaking utgjør en viktig del av tolkens koordinerende funksjon i avhøret. For å lykkes med å tolke hele dialogen, så må tolken styre sekvenslengden og takten i samtalen (Skaaden, 2013). Avhørers mål om en mest mulig fri og uavbrutt forklaring kan derfor komme i konflikt med tolkens behov for å slippe til med tolking. Det nevnes også at åpne spørsmål mister sin effekt, noe som mulig kan skyldes at tolken ikke er klar over hvilken funksjon slike spørsmål har i politiavhøret (Vargas-Urpi, 2012). Mange respondenter oppgir også at strategisk bevispresentasjon og avhørstaktikk utfordres i tolkemedierte avhør, hvor manglende direkte kontakt med den avhørte gjør at dette mister mye av sin funksjon. Goodman-Delahunty og Martschuk (2017) fant at tolkens tilstedeværelse endrer dynamikken og tempoet i avhøret, noe mange avhørere kan oppleve som frustrerende. Vi kan til dels spore samme frustrasjon i vår undersøkelse, hvor enkelte respondenter gir klart uttrykk for at de opplever tolken som et hinder for å oppnå god kommunikasjon i avhøret. Svært mange peker også på at bruk av telefontolk utfordrer kommunikasjonen i særlig grad. Dette kan synes naturlig idet tolken i slike avhør blir fratatt muligheten til å koordinere og til å se kroppsspråk (Alexieva, 1997).

Faglig tillit og respekt for hverandres arbeidsform og arbeidsetikk har også betydning for kommunikasjonen og kvaliteten på tolkingen (Jareg & Pettersen, 2006). En avhører som opplever språkbarrierer kan ikke vite sikkert om tolken oversetter riktig, og er dermed avhengig av å stole på at tolken ivaretar tolkingen på en god måte. Ifølge Goodman-Delahunty og Martchuk (2017) kan tolkebrukere mangle tillit til tolken, og også i vår undersøkelsen ble det gjort funn som kan tyde på at en del avhørere ikke har nødvendig tillit til tolker generelt. Mange respondenter peker på at mye av dialogen i avhøret foregår utenfor deres kontroll. De opplever å få en passiv rolle fordi de ikke forstår språket, og synes det er frustrerende å ikke vite om tolken tolker alt som blir sagt.

Gjennom kunnskap, gode forberedelser og samarbeid økes som foran beskrevet mulighetene for å legge til rette for god tolking. Samtidig ser vi at avhørsmetodikken kan komme i konflikt med tolkingens formål om «en mest mulig trofast overføring av budskap» (Apeland, 2002, s. 2). Ifølge Skaaden (2013) kan det være nødvendig å justere egne arbeidsmetoder når samtalen skjer via tolk, da metoder som fungerer godt i enspråklige situasjoner ikke nødvendigvis gjør det når kommunikasjonen skal tolkes. Jakobsen (2015) argumenterer for at roller og fremgangsmåte må avklares i forkant av avhøret, og at avhøreren må tilpasse sin fremgangsmåte til at avhøret foregår via tolk. Arbeidsgruppen bak rapporten «Rett til tolk» beskrev det på følgende måte: «Innsikt i de kommunikasjonsaspekter som preger en tolket samtale, vil samtidig gjøre fagpersonene og tjenestemennene i stand til å *tilpasse sin arbeidsform* (vår utheving) i forhold til de muligheter og begrensinger kommunikasjon via tolk gir» (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 36).

5.6 Avbrytelser og innsigelser til tolkemedierte avhør

Over halvparten av respondentene i undersøkelsen har opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen, mens over en fjerdedel er kjent med at det har kommet innsigelser til avhør hvor tolk er benyttet. Slike avbrudd og innsigelser kan ha mange og sammensatte årsaker, som det i liten grad vil være mulig å belyse fullt ut i en undersøkelse som denne. Innsigelsene som er oppgitt er primært knyttet til forhold ved tolkingens kvalitet og tolkens rolleforståelse. Noen av disse avbrytelsene og innsigelsene kan være vanskelige å forebygge eller unngå, men samtidig pekes det på forhold som tolkebrukeren *kan* ha mulighet til å påvirke. Dette gjelder for eksempel bestilling av tolk på feil språk/dialekt, manglende undersøkelser rundt tolkens habilitet mv. Ved å gjøre undersøkelser knyttet til tolkens kvalifikasjoner, eller snakke med tolken i forkant av oppmøte, så kan tolkebruker som foran beskrevet bidra til å legge forholdene bedre til rette for tolking (Jareg & Pettersen, 2006).

Undersøkelsen viser at det som oftest er avhørte eller forsvarer som har innsigelser til tolkingen. Det fremkommer blant annet flere eksempler på at avhørte som selv forstår en del norsk, påpeker feil eller mangelfull tolking. Dette er betenkelig, da slike feil ellers kan gå upåaktet hen. Motsatt *kan* det også synes som om forhold ved tolking i politiavhør noen ganger blir brukt «taktisk» av mistenkte og/eller forsvarer, eksempelvis for å bortforklare eller så tvil rundt mistenktes politiforklaring. Dette kan føre til at avhørets bevisverdi svekkes, eller at det må iverksettes etterfølgende kvalitetskontroll av tolkingen. Det store antallet avbrytelser og innsigelser underbygger det obligatoriske kravet om at alle avhør så vidt mulig skal sikres

med lydopptak, noe som utgjør en viktig rettssikkerhetsgaranti (Riksadvokaten, 2016). Samtidig vil en slik etterfølgende kvalitetskontroll være både tid- og ressurskrevende. Dersom avhør må gjennomgås/tolkes på nytt, så vil det ikke bare være ineffektivt i forhold til den konkrete saken, men også ha negativ innvirkning på politiets samlede etterforskningskapasitet. Blir avhøret avbrutt, så må det avtales et nytt tidspunkt for gjennomføring. Dette vil forsinke etterforskningen, samt være uheldig for avhørte som må møte hos politiet nok en gang for å avgi forklaring. Dersom en rettssak må utsettes på grunn av tvil ved kvaliteten på tolkingen i politiavhør, så sier det seg selv at mangelfull tolking kan få store økonomiske og ressursmessige konsekvenser. Våre respondenter har gitt eksempler på slike utsettelse.

Det er urealistisk å tenke at man kan unngå avbrytelser og innsigelser fullstendig, men ved økt tilrettelegging og kunnskap hos tolkebruker *kan* det være mulig å redusere antallet. Dette vil spare politidistriktene for både økonomiske og menneskelige ressurser. Færre avbrytelser og innsigelser kan også gi økt tillit, hvor den avhørte vil føle seg bedre ivaretatt i avhøret. Ved økt kvalitet på den informasjonsinnhenting som skjer i avhør, så vil man kunne bidra til forebygging av justisfeil og styrket rettssikkerhet.

5.7 Opplæring i bruk av tolk

Opplæring og kunnskap hos tolkebruker blir fremhevet som en viktig forutsetning for å legge til rette for tolking. Tidligere i oppgaven har vi vist til tidligere forskning og offentlige rapporter som underbygger dette (Felberg & Sagli, 2019; Justis- og politidepartementet, 2005; Nakane, 2007; NOU 2014: 8). Vi har også sett på hva som tilbys av formell opplæring ved Politihøgskolen i bruk av tolk, både ved grunnutdanningen og i form av etter- og videreutdanning. Som påpekt i delkapittel 2.5, så er ikke bruk av tolk et tema som blir viet særlig oppmerksomhet i undervisning ved Politihøgskolen. Ifølge Jakobsen (2015) dreier det seg mer om en orientering, fremfor faktisk undervisning i hvordan man gjennomfører avhør med tolk. Dette kommer tydelig til uttrykk i vår undersøkelse, hvor nær halvparten av respondentene oppgir at de ikke har mottatt noen opplæring i bruk av tolk. Bare 20 prosent har mottatt formell opplæring ved Politihøgskolens grunnutdanning, mens 14 prosent oppgir at de har mottatt opplæring i forbindelse med etter- og/eller videreutdanning. Dersom man sammenholder respondentens svar med hva vi vet om *innholdet* i den undervisningen som tilbys ved Politihøgskolen, så kan det stilles spørsmål ved om det eksisterer *formell* opplæring i bruk av tolk i politiet. Temaet er riktignok berørt i pensumlitteratur, men kun i mindre grad. Det finnes også informasjon på politiets fagportal, KO:DE, men vår undersøkelse gir ikke

grunnlag for å si hvorvidt respondentene nyttiggjør seg denne, eller eventuell annen relevant litteratur om emnet. Til tross for manglende formell opplæring knyttet til bruk av tolk, så oppgir et stort antall av respondentene at de har *lært av kollega*. Slik erfaringslæring kan ha stor betydning for den enkeltes praksis, uten at denne undersøkelsen gir grunnlag for å si noe nærmere om innhold eller læringsutbytte.

Uavhengig av type opplæring, så opplever et klart flertall av respondentene at de ikke har mottatt *tilstrekkelig* opplæring i bruk av tolk, hvor svært mange gir uttrykk for at de ønsker seg mer opplæring. Noe overraskende er det da at 80 prosent av respondentene samtidig mener at de selv har tilstrekkelig *kompetanse* i bruk av tolk. Manglende opplæring er ikke ensbetydende med manglende kompetanse, da kompetanse også kan tilegnes på andre måter, for eksempel gjennom erfaring og egeninteresse (selvstudium). Til tross for at de fleste respondentene anser egen kompetanse knyttet til bruk av tolk som tilstrekkelig, så kan de samlede resultatene fra undersøkelsen tilsa at noen tenderer mot å overvurdere egen kompetanse i forhold til dette. Noen respondenter gir også uttrykk for at spørreundersøkelsen har bidratt til å øke deres egen bevissthet om temaet, og at de håper at den kan bidra til økt fokus i politiet. En respondent beskrev: «Tenkte innledningsvis i spørreundersøkelsen at jeg hadde tilstrekkelig og god opplæring i bruk av tolk. Ser etter hvert at det er flere ting som etterspørres som jeg ikke pleier å gjøre (...)». En annen beskrev at spørsmålene var oppklarende, og at de har gjort vedkommende mer bevisst på egen praksis under avhør hvor tolk benyttes. Det kan også kort nevnes at i spørreskjemaundersøkelsen ble spørsmålet om kompetanse stilt før spørsmålet om opplæring, slik at en annen rekkefølge på spørsmålene kanskje kunne ha gitt andre svar?

Samlet sett tilsier resultatene fra undersøkelsen at det foreligger mangel på formell opplæring i bruk av tolk i politiet, hvor mer opplæring og bevisstgjøring ikke bare synes nødvendig, men også er ønsket og etterspurt blant respondentene. Selv om forskningsbasert kunnskap tilsier at opplæring og kompetanse hos tolkebruker er en viktig forutsetning for god tolking, så synes dette i liten grad å bli ivaretatt i dagens politiutdanning. Manglende opplæring kan i stor grad bidra til å forklare de svakheter som er påvist ved forarbeid og gjennomføring av tolkemedierte avhør. Fravær av formell opplæring og nasjonale rutiner gjør at det i stor grad overlates til den enkelte etterforsker å tilegne seg nødvendig kunnskap og ferdigheter om bruk av tolk i avhør.

Kapittel 6 – Avslutning

6.1 Oppsummering og konklusjon

«Tolkemedierte politiavhør: Hvordan legges det til rette for tolking, og kan det ligge et uutnyttet potensial i slike avhør?»

Med utgangspunkt i nevnte problemstilling har vi gjennomført en kvantitativ tverrsnittsundersøkelse blant etterforskere som har erfaring med å bruke tolk i avhør. Dette for å belyse etterforskeres praksis, kompetanse og opplæring knyttet til tolkemedierte avhør, hvor vi har søkt etter svar på hvordan de som tolkebrukere legger til rette for tolking. Vi har tidligere pekt på at vi anser utvalget (N=339) som representativt for populasjonen norske avhørere, men at vi på grunn av lav svarprosent vil være forsiktige med å generalisere ut fra funnene. Vi har også vist til andre begrensninger ved metoden og spørreskjemaundersøkelsen, som i stor grad bygger på etterforskeres selvrapporing i forhold til et begrenset antall spørsmål. Problemstillingen er belyst fra etterforskeres perspektiv, slik at det er mulig at resultatene kunne ha sett annerledes ut dersom vi også hadde inkludert andre grupper i utvalget, for eksempel tolker eller avhørte personer. Funnene i undersøkelsen må også ses i lys av at de ble gjennomført før politiets inngåelse av nasjonale rammeavtaler for tolketjenester, slik at vi på enkelte av spørsmålene kanskje kunne ha fått andre svar dersom vi hadde gjennomført undersøkelsen i dag. Vi mener likevel at undersøkelsen gir indikasjoner om nå-situasjonen i norsk politi, og at de innsamlede data er egnet til å belyse problemstillingen i forhold til om det legges til rette for tolking i politiavhør.

Undersøkelsen fant at det er til dels stor variasjon i respondentenes selvrapporterte praksis, kompetanse og opplæring knyttet til tolkemedierte politiavhør. Selv om noen synes å legge godt til rette for tolking, så synes mange etterforskere å mangle nødvendig kunnskap om tolkens rolle og betydningen av å samhandle med tolken før, under og etter avhør. Mange opplever at det er vanskelig å få til et godt avhør når kommunikasjonen skjer via tolk, og at politiets avhørsmetodikk mister mye av sin tilsiktede funksjon. Over halvparten av respondentene har opplevd å måtte avbryte avhør grunnet forhold ved tolkingen, og mer enn en fjerdedel er kjent med at det har kommet innsigelser til avhør hvor de har brukt tolk. Respondentene peker også på organisatoriske forhold av betydning for deres egen tilrettelegging, hvor manglende bestillingssystemer og vansker med å skaffe kvalifisert tolk er

særlig fremtredende. Flere har opplevd tolker som går utover sin rolle, eller opptrer uprofesjonelt. Undersøkelsen har også påvist mangel på formell opplæring i bruk av tolk i politiet, hvor mange respondenter gir uttrykk for at de både ønsker og har behov for mer opplæring.

Vi har gjennom oppgaven vist til tidligere forskning og offentlige rapporter som viser at god kvalitet på tolking krever tilrettelegging fra tolkebruker, helt fra tolken bestilles til avhøret er avsluttet. Selv om kvaliteten på tolkemedierte politiavhør i stor grad avhenger av tolkens kvalifikasjoner, så fremheves kompetanse og opplæring hos tolkebrukeren som en viktig forutsetning for god tolking (Felberg & Sagli, 2019; Goodman-Delahunty & Martschuk, 2017; Justis- og politidepartementet, 2005; Mulayim et al., 2015; NOU 2014: 8; Skaaden, 2013). Funnene fra vår undersøkelse tilsier at disse faktorene ikke alltid synes å bli godt nok ivaretatt i tolkemedierte politiavhør, hvor det er påvist svakheter ved opplæring, kompetanse og praksis i bruk av tolk. Selv om vår undersøkelse har vært rettet mot etterforskeren som tar avhøret, så kan ikke funnene forstås utelukkende på individnivå. Den enkelte etterforsker kan gjøre mye for å legge til rette for tolking i avhøret, men det hjelper lite dersom de organisatoriske forholdene ikke også er på plass. Rammeavtalene som politiet har inngått kan riktignok bidra til å redusere noen av utfordringene med manglende bestillingssystemer for tolk, herunder kontroll av tolkers vandel og taushetsplikt, men ikke nødvendigvis behovet for og tilgangen på kvalifiserte tolker. Som en av respondentene uttalte: «Her er det på høy tid at staten tar sitt ansvar på alvor (...)». Etterforskeren kan heller ikke klandres for manglende formell opplæring eller fravær av nasjonale rutiner for bruk av tolk i politiet. Politiavhøret anses for å være politiets viktigste og mest anvendte etterforskningsmetode, hvor formålet er å innhente så nøyaktig og pålitelig informasjon som mulig. Til tross for avhørets sentrale plass i etterforskningen, så synes ikke politiet som organisasjon å ha tatt tilstrekkelig inn over seg hvilken betydning opplæring og kompetanse hos *tolkebrukeren* kan ha for kvaliteten på tolkingen. Dette strider mot prinsippet om at det er den offentlige parten, i dette tilfellet politiet, som har ansvaret for at tolkingen holder tilstrekkelig kvalitet (NOU 2014: 8). Samlet sett synes det derfor å foreligge et uutnyttet potensial i tolkemedierte politiavhør, hvor det er rom for forbedring både på individ- og organisasjonsnivå. Gjennom økt opplæring, kunnskap og bevissthet kan det være mulig å legge bedre til rette for tolking. Dette kan gi økt kvalitet på tolkemedierte avhør, og sannsynligvis redusere antall avbrytelser og innsigelser til slike avhør. Dette kan igjen bidra til økt kvalitet og effektivitet i etterforskningen, bedre ressursutnyttelse i politiet og ikke minst styrket rettssikkerhet.

6.2 Forskningens bidrag til utvikling og forslag til tiltak

Denne studiens viktigste bidrag er å gi økt innsikt i etterforskeres opplæring, kompetanse og praksis knyttet til bruk av tolk i avhør, da det foreligger begrenset med kunnskap om temaet fra tidligere. Kartleggingen av nå-situasjonen vil kunne gi et bedre grunnlag for å vurdere eventuelle fremtidige behov og tiltak. Studien har avdekket flere svakheter og utfordringer, men viser også at det er rom for å heve kvaliteten på tolkemedierte avhør. Det finnes derfor en rekke muligheter for å utforske temaet videre, både i form av videre forskning og mulige tiltak. Vår forskning har vært rettet mot etterforskere i politiet. For å få en bredere innsikt i tolkemedierte politiavhør, så hadde det vært interessant å innhente tolkers perspektiv på det samme, det vil si hvordan de opplever at det legges til rette for tolking i politiavhør. Det samme gjelder minoritetsspråklige. Hvordan oppleves det egentlig å bli avhørt via tolk?

Manglende opplæring i bruk av tolk er et sentralt funn i vår forskning, og kan langt på vei bidra til å forklare påviste svakheter ved praksis og kompetanse. Det fremstår som nødvendig å heve etterforskeres kunnskap og ferdigheter, slik at de står bedre rustet til å møte de utfordringer slike avhør kan innebære. Temaet bør derfor vies større plass i undervisningen ved Politihøgskolen. Som påpekt av Jakobsen (2015), så kan et samarbeid mellom Politihøgskolen og tolkeutdanningen ved OsloMet være en fruktbar vei å gå. Dette kan gi positive ringvirkninger for både politiet og tolker, og kan bidra økt innsikt og forståelse for hverandres arbeidsmetoder. Hvert år gjennomfører etterforskere et obligatorisk opplæringsprogram (OÅO) i aktuelle tema. OÅO kan, slik vi ser det, være en svært egnet arena for å øke etterforskeres kompetanse og bevissthet om bruk av tolk. Da vil man nå ut til alle som har avhør som en av sine arbeidsoppgaver. Det bør også ses nærmere på om tolker som skal tolke i politiavhør bør ha en særskilt form for opplæring, for eksempel i politifaglige ord og uttrykk og gis en innføring i politiets avhørsmetodikk. Tidligere forskning tilsier at tolkebruker må tilpasse sine arbeidsmetoder når tolk benyttes, men sier lite om hvordan dette kan gjøres i praksis. Det er derfor behov for mer kunnskap om hvordan etterforskere og tolker kan samarbeide i avhør, slik at avhørmetodikken blir best mulig ivaretatt, også i avhør hvor kommunikasjonen skjer via tolk.

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Bruk av tolk i politiavhør.

Referansenummer

503143

Registrert

20.09.2019 av Anita Lian - Anita.Lian@phs.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Politihøgskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Gunnar Thomassen, gunnar.thomassen@phs.no, tlf: 23199877

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Anita Lian, anita.lian@politiet.no, tlf: 97151862

Prosjektperiode

01.11.2019 - 15.11.2020

Status

15.10.2019 - Vurdert

Vurdering (2)

15.10.2019 - Vurdert

NSD bekrefter å ha mottatt godkjenning fra Politidirektoratet. Vurderingen gjelder fortsatt.

02.10.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 02.10.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.11.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Elizabeth Blomstervik

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Politidirektoratet

Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, dato

Oslo, 02.10.19

SØKNAD OM INNHENTING AV DATA FRA POLITIET IFM. MASTEROPPGAVE

Vi, Anita Lian og Maj Mork-Johansen, jobber til daglig ved henholdsvis Kripos og Politihøgskolen. Ved siden av jobb er vi studenter ved Politihøgskolens erfaringsbaserte masterutdanning i etterforskning, og skal etter planen levere vår masteroppgave i august 2020. Tema for vårt masterprosjekt er politiets bruk av tolk i avhør. Formålet med prosjektet er økt bevissthet og kunnskap om bruk av tolk i avhør. Dette kan få positive følger i form av forebygging av justisfeil, bedre ressursutnyttelse og økt likebehandling.

Veileder for prosjektet er førsteamanuensis ved Politihøgskolen, Gunnar Thomassen.

Vi ber med dette Politidirektoratet om å gjøre en vurdering av vårt prosjekt opp mot relevante bestemmelser i politiregisterloven. Dersom direktoratet vurderer at prosjektet berører taushetsplikten, anmoder vi om at det gis dispensasjon fra taushetsplikten for dette konkrete prosjektet.

Kort om prosjektet

I forbindelse med etterforskning av straffesaker foretar politiet hvert år et stort antall avhør hvor tolk benyttes. Manglende kvalitet ved tolkingen kan få alvorlige konsekvenser, og i verste fall true rettssikkerheten. Kvaliteten på tolkingen avhenger i stor grad av tolkens ferdigheter, men også kunnskap hos tolkebruker løftes fram som en viktig forutsetning for god tolking. Vi ønsker å identifisere forhold som har betydning for kvaliteten på avhør hvor tolk benyttes, og se på hvordan dette ivaretas i politiavhør i Norge i dag. Legges det til rette for tolking av best mulig kvalitet, og hvilken kunnskap og forståelse har politiets avhørere om bruk av tolk i avhør?

For å besvare problemstillingen vil vi søke i tilgjengelig litteratur for å identifisere forhold som kan ha betydning for tolkingen. Dersom det mot formodning skulle bli aktuelt å benytte informasjon som ikke er offentlig tilgjengelig, så vil vi søke utsteder om spesifikk tillatelse til en eventuell slik bruk. Vi ønsker i tillegg å kartlegge praksis i dagens politi ved å gjennomføre dybdeintervjuer, samt benytte spørreskjema. Se vedlagte intervjuguide, spørreskjema og informasjonsskriv.

Målgruppen for både spørreskjema og dybdeintervjuer er politiavhørere som har erfaring med avhør hvor tolk benyttes. Vi ønsker å kartlegge deres erfaringer og opplevelser med bruk av tolk, samt hvordan slike avhør forberedes, gjennomføres og evalueres. Vi ønsker å intervju 4 - 6 personer. For å sikre et

---

POLITIHØGSKOLEN

Pb.5027 Majorstuen, 0301 Oslo
Slemdalsveien 5
Tlf: 23 19 99 00 /Faks: 23 19 99 01
Org. nr: 974 761 017 / Giro: 7694.05.08335
www.phs.no /postmottak@phs.no

Avdeling Bodø

Pb. 6004, 8002 Bodø
Universitetsalleen 1
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 75 58 80 30

Utdanningscenter

Kongsvinger
Pb. 100, 2201 Kongsvinger
Motjernsvegen
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 62 82 59 50

Justissektorens kurs- og øvingscenter Avdeling Stavern

Pb. 204, 3291 Stavern
Fredriksvern Verft
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 33 20 61 00

representativt utvalg og forhåpentligvis minst 100 svar på spørreundersøkelsen, ønsker vi å sende spørreskjemaet til ansatte ved ulike tjenestesteder / politidistrikter i Norge. Undersøkelsene vil være basert på samtykke fra den enkelte deltaker.

Undersøkelsene vil bli gjennomført på en slik måte at det ikke er behov for å berøre konkrete straffesaker, og vi vil presisere overfor respondentene at de må være bevisst på egen taushetsplikt. Det er politiets arbeidsmetodikk knyttet til bruk av tolk som står sentralt i vårt prosjekt, og vi vil derfor ikke berøre taushetsbelagt informasjon. Politiets avhørsmetodikk er beskrevet og omhandlet i åpne kilder, som for eksempel i lærebøker benyttet som pensum ved Politihøgskolens grunnutdanning. Disse bøkene, og også annen litteratur om politiets avhørsmetodikk (artikler etc.) er offentlig tilgjengelig i bl.a. bokhandler og på internett.

Vi vil kontakte aktuelle politidistrikter med spørsmål om tillatelse til å intervju / sende ut spørreskjema til ansatte.

Prosjektet er forhåndsgodkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Se vedlagte godkjenning. Vi vil behandle personopplysninger i tråd med føringer fra NSD. Alle personopplysninger vil bli anonymisert og ingen personopplysninger vil bli publisert.

Det bes om at svaret fra Politidirektoratet gis skriftlig. Ta gjerne kontakt ved spørsmål eller behov for mer informasjon om prosjektet.

Med vennlig hilsen

Gunnar Thomassen
Veileder

Anita Lian
Masterstudent

Maj Mork-Johansen
Masterstudent

Vedlegg:

1. Utkast til intervjuguide
2. Utkast til spørreskjema
3. Utkast til informasjonsskriv til utvalg for hhv. intervju og spørreundersøkelse
4. Forhåndsgodkjenning fra NSD av 2.10.2019

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

PolitiHøgskolen

Ved Gunnar Thomassen, Anita Lien og Maj Mork-
Johansen
Pb 5027 Majorstuen
0301 Oslo

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse:

Vår referanse:
201904032

Sted, Dato
Oslo, 11.10.2019

FORSKNINGSPROSJEKT OM BRUK AV TOLK I POLITIAVHØR

Det vises til søknad av 2. oktober 2019 med vedlegg om gjennomføring av et forskningsprosjekt om bruk av tolk i politiavhør.

Formålet med prosjektet er opplyst å være å øke bevissthet og kunnskap om bruk av tolk i avhør for å få forebygge feil, utnytte ressursene bedre og øke likebehandlingen. I tilknytning til prosjektet opplyses det videre at i forbindelse med etterforskning av straffesaker foretar politiet hvert år et stort antall avhør hvor tolk benyttes. Manglende kvalitet ved tolkingen kan få alvorlige konsekvenser, og i verste fall true rettssikkerheten. Kvaliteten på tolkingen avhenger i stor grad av tolkens ferdigheter, men også kunnskap hos tolkebruker løftes fram som en viktig forutsetning for god tolking. Prosjektet ønsker å identifisere forhold som har betydning for kvaliteten på avhør hvor tolk benyttes, og se på hvordan dette ivaretas i politiavhør. Spørsmål som vil bli stilt er: legges det til rette for tolking av best mulig kvalitet og hvilken kunnskap og forståelse har politiets avhørere om bruk av tolk i avhør?

Det framgår av søknaden at det er ønskelig å dybdeintervjue 4 til 6 politiansatte som har erfaring med avhør hvor tolk benyttes, i tillegg ønskes det å sende ut spørreskjema til minst 100 respondenter i politiet. Det er videre opplyst at det vil bli benyttet offentlig tilgjengelig litteratur for å identifisere forhold som kan ha betydning for tolkingen. Dersom det likevel skulle bli behov for å benytte informasjon som ikke er offentlig vil det bli søkt særskilt.

Politidirektoratet vurderer saken etter politiregisterloven § 33, jf. § 23. Politidirektoratet forstår søker slik at det ikke bes om innsyn i politiets registre, straffesaksdokumenter og at det heller ikke søkes om at de ansatte i politiet skal gis fritak fra sin taushetsplikt. Ut fra søknaden kan ikke Politidirektoratet se at politiregisterloven § 23 om taushetsplikt er til hinder for at intervjuene og spørreundersøkelsen kan gjennomføres for bruk i studien. Intervjuene er samtykkebasert og vi kan ikke se at det skal innhentes opplysninger om noens personlige forhold eller at det kan være aktuelt å utlevere opplysninger som er taushetspliktig ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten eller hensynet til politiets operative virksomhet og organiseringen av denne.

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Fridtjof Nansens vei 14/16

Tlf: 23 36 41 00
Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950
Giro: 7694.05.02388
www.politi.no

Politidirektoratet legger etter dette til grunn at det ikke vil bli behandlet taushetsbelagt informasjon i studien og at det således ikke er nødvendig med et vedtak om fritak fra taushetsplikt etter politiregisterloven § 33. Poliets ansatte som deltar i studien må iakttas sin taushetsplikt og bør gjøres særskilt kjent med at de ikke er fritatt fra denne.

Det tas forbehold om at det eller de aktuelle politidistrikt og eventuelle særorgan som det ønskes bistand fra, avsetter tid og personell for gjennomføring av studien.

Med hilsen

Kristine Langkaas
seksjonssjef

Morten Rustad
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

E-postinvitasjon til utvalget

Hei - og takk for at du tar deg tid til å lese denne e-posten.

Du har fått denne e-posten fordi fag- og opplæringsansvarlig i ditt distrikt har sendt oss en liste med e-postadresser til politiansatte som (trolig) har / har hatt avhør som en av sine arbeidsoppgaver.

Undersøkelsen gjennomføres av Anita Lian og Maj Mork-Johansen som for tiden er studenter ved Politihøgskolens erfaringsbaserte masterstudium i etterforskning. Anita jobber til daglig ved Seksjon for internasjonale forbrytelser (SIF) ved Kripos, mens Maj er ansatt som faglærer i etterforskning ved Politihøgskolens bacheloravdeling. Masteren gjennomføres under veiledning av førsteamanuensis Gunnar Thomassen, Politihøgskolen.

I vår masteroppgave ønsker vi å undersøke hvordan politiet ivaretar forhold som kan fremme kvalitet i avhør hvor tolk benyttes. For å finne ut av dette vil vi blant annet samle informasjon fra politiavhørere om hvordan det legges til rette ved bruk av tolk i avhør, samt om hvilken kunnskap og forståelse politiet har om bruk av tolk.

Det er frivillig å delta, og du kan når som helst avslutte undersøkelsen uten å oppgi noen grunn. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket, og i masteroppgaven vil det ikke være mulig å identifisere hvilke personer som har gitt hvilken informasjon. Spørsmålene berører ikke taushetsbelagt informasjon. Prosjektet er meldt og godkjent av Norsk Senter for forskningsdata (NSD).

Undersøkelsen er ikke stor, og vi anslår at du vil bruke omtrent 10 minutter på å gjennomføre den. Den gjennomføres anonymt og i flere politidistrikter. Vi anbefaler at du gjennomfører hele undersøkelsen i en omgang. Dette skyldes tekniske begrensninger knyttet til lagring og mulighet til å gå tilbake til tidligere besvarte spørsmål.

Vi håper du vil delta. På forhånd tusen takk for ditt bidrag!

Med vennlig hilsen

Anita Lian og Maj Mork-Johansen
(anita.lian@politiet.no / tlf. 971 51 862)
(maj.mork-johansen@phs.no / tlf. 92 42 00 44)

[Klikk her for å delta](#)

Utskrift av spørreundersøkelse (gjennomført digitalt i Questback)

Tolk i politiavhør

1) * Har du noen gang brukt tolk i avhør?

- Ja
- Nei (avslutningsmelding vises dersom alternativet velges)

2) * Kjønn

- Kvinne
- Mann

3) * Når gikk du ut av Politiskolen / Politihøgskolen?

- 2015 - 2019
- 2010 - 2014
- 2005 - 2009
- 2000 - 2004
- 1995 - 1999
- 1993 eller tidligere

4) * I hvilket politidistrikt er du ansatt?

- Øst
- Oslo
- Sør-Øst
- Agder
- Sør-Vest
- Vest
- Innlandet
- Møre og Romsdal
- Trøndelag
- Nordland
- Troms
- Finnmark
- Annet, angi hva:

5) * Omtrent hvor ofte har du benyttet tolk i avhør det siste året?

- Daglig
- Ukentlig
- Månedlig
- Flere ganger i året
- Sjeldnere

6) * Hvordan vil du beskrive din samlede erfaring med å gjennomføre avhør med bruk av tolk?

- Jeg har mye erfaring med å gjennomføre avhør med bruk av tolk
- Jeg har noe erfaring med å gjennomføre avhør med bruk av tolk
- Jeg har lite erfaring med å gjennomføre avhør med bruk av tolk

7) Når du har behov for tolk i avhør, hvem er det som vanligvis bestiller tolken?

- Jeg
- Kollega
- Leder
- Annet:

8) * Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

	Helt enig	Enig	Både enig og uenig	Uenig	Helt uenig	Vet ikke
Tolkens kompetanse er avgjørende for kvaliteten på avhøret	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min kompetanse knyttet til bruk av tolk er avgjørende for kvaliteten på avhøret	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplever å ha tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre avhør ved bruk av tolk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er godt kjent med tolkers yrkesetiske retningslinjer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det finnes fem ulike kvalifikasjonskategorier for tolker i Nasjonalt tolkeregister. Jeg er kjent med hva disse kategoriene innebærer.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mitt tjenestested har gode rutiner for bestilling av tolk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplever at det er lett å få tak i kvalifisert tolk når det er behov for tolk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er høy bevissthet i politiet om bruk av tolk i avhør	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9) * Har du fått opplæring knyttet til bruk av tolk i avhør? (Det er mulig å velge flere svaralternativer.)

- Nei, jeg har ikke fått opplæring i bruk av tolk
- Ja, i forbindelse med grunnutdanningen ved Politihøgskolen
- Ja, i forbindelse med etter- eller videreutdanning ved Politihøgskolen
- Ja, i forbindelse med fagdager eller annen internopplæring
- Ja, i forbindelse med fagseminarer eller lignende
- Ja, jeg har lært av kollega(er)
- Annet, angi hva:

10) * Jeg opplever å ha fått tilstrekkelig opplæring i bruk av tolk i avhør

(Spørsmålet stilles kun dersom man har svart ja, eller annet på forrige spørsmål.)

- Helt enig
- Enig
- Både enig og uenig
- Uenig
- Helt uenig

11) * Hvor ofte gjør du følgende i forkant av avhør hvor du bruker tolk, det vil si før du starter avhøret?

	Alltid	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke
Jeg gjør undersøkelser om tolkens habilitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg forsikrer meg personlig om at tolken har signert erklæring om taushetsplikt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gir tolken informasjon om hva saken dreier seg om	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gir tolken informasjon om hvordan et politiavhør gjennomføres, dersom dette ikke er kjent for tolken fra tidligere	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12) * Hvor ofte gjøres følgende i forbindelse med avhør hvor du bruker tolk?

	Alltid	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke
Den avhørte gis informasjon om tolkens rolle og funksjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg forsikrer meg om at tolken og den jeg avhører forstår hverandre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er ekstra bevisst på hvordan jeg formulerer meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bevisst på å ikke la tolken være alene med den avhørte i pauser o.l.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13) * Hvem informerer den avhørte om tolkens rolle og funksjon?

(Spørsmålet stilles kun dersom man har svart at den avhørte gis slik informasjon i forrige spørsmål.)

- Jeg
- Tolken
- Både tolken og jeg
- Annet, angi hvem:

14) * Hvor ofte snakker du med tolken etter avhøret om hvordan tolkingen fungerte, det vil si at du gjennomfører en form for tilbakemelding/evaluering?

- Alltid
- Ofte
- Av og til
- Sjelden
- Aldri
- Vet ikke

15) * Ta stilling til følgende spørsmål om avhør hvor du har benyttet tolk

	Ja	Nei	Vet ikke
Har du opplevd å måtte avbryte avhør på grunn av forhold ved tolkingen?	☐	☐	☐
Er du kjent med at det har kommet innsigelser til avhør hvor du har brukt tolk? (f.eks. fra den avhørte, forsvarer, bistandsadvokat, påtaleansvarlig, dommer el.l)	☐	☐	☐

16) Åpent spørsmål: Dersom det har kommet innsigelser til avhør hvor du har brukt tolk, hva gikk disse innsigelsene ut på? Det er ikke obligatorisk å besvare spørsmålet. Vi ber om at du ikke gjengir informasjon som er egnet til å identifisere personer og/eller sak. (Spørsmålet stilles kun dersom svaret er «ja» på spørsmål om du er kjent med at det har kommet innsigelser til avhør.)

17) Åpent spørsmål: Er det noe du synes er utfordrende ved å bruke tolk i avhør? Eventuelt hva?

18) Åpent spørsmål: Helt til slutt, har du andre kommentarer til temaet eller til spørsmålene du har svart på?

Litteraturliste

- Alexieva, B. (1997). A typology of Interpreter-Mediated Events. *The Translator*, 3:2.
<https://doi.org/10.1080/13556509.1997.10798996>
- Andenæs, K., Gotaas, N., Nilsen, A. B. & Papendorf, K. (2000). *Kommunikasjon og rettsikkerhet. Utlendingers og språklige minoriteters møte med politi og domstoler*. Oslo: Unipub forlag.
- Apeland, A.-E. (2002). *Noen betraktninger om etikk i sin alminnelighet – og tolkens etikk i særdeleshet*. Hentet fra <https://docplayer.me/7591444-Noen-betraktninger-om-etikk-i-sin-alminnelighet-og-tolkens-etikk-i-saerdeleshet.html>
- Arntsen, E. O., Tobiassen, M., Widerøe, R. J. & Nilsen, S. (2020, 22. februar). VG avslører: Tolkeselskapets millionkupp. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/spesial/2020/tolkeutgiftene/>
- BBC News. (2012, 13. april). Trial collapses at Snaresbrook court after interpreter error, *BBC News*. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-17709440>
- Berg, B., Caspersen, J., Garvik, M., Paulsen, V. & Svendsen, S. (2018). *Bruk av tolk i barnevernsinstitusjoner og omsorgssentre for enslige mindreårige*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra https://samforsk.no/Publikasjoner/2018/Bruk%20av%20tolk_web_ok.pdf
- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning – prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bjerknes, O. T. & Johansen, A. K. H. (2010). *Etterforskningsmetoder – en innføring* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Brownlie, S. (2010). Committed approaches and activism. I Y. Gambier & L. V. Doorslaer (Red.), *Handbook of translation studies* (s. 45-48). Amsterdam: John Benjamins Publishing company.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christianson, S. Å. & Holmberg, U. (2008). Förhör och utredande intervjumetodik. I P. A. Granhag & S. Å. Christianson (Red.), *Handbok i rättspsykologi*. Malmö: Liber AB.
- Datatilsynet. (2020, 11. mai). Hva er en personopplysning? Hentet fra <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/>

- Doffin. (2020a). Alminnelig kunngjøring av konkurranse. Hentet 21. september 2020 fra <https://www.doffin.no/Notice/Details/2020-396068>
- Doffin. (2020b). Kunngjøring om kontraktsinngåelse. Hentet 21. september 2020 fra <https://www.doffin.no/Notice/Details/2020-346563>
- EMK. (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*. Hentet fra http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NOR.pdf
- Falck, S. (1987). *Retten tolk?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Fekjær, S. B. (2012). Samme utdanning – ulike jobb?: Spesialiseringspreferanser hos kvinnelige og mannlige politistudenter. *Norsk tidsskrift for kriminalvitenskap*, 99(2), 217-237.
- Fekjær, S. B. (2017). *Hvordan forstå statistikk? Politi og kriminalitet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Felberg, T. (2015). Utfordringer ved prima vista tolking i asylintervjuer. *Fleks*, 2. Hentet fra <https://oda.hioa.no/en/utfordringer-ved-prima-vista-tolking-i-asylintervjuer/asset/dspace:7468/1180917.pdf>
- Felberg, T. & Sagli, G. (2019). Training Public Service Employees in How to Communicate Via Interpreters in Norway: Achievements and Challenges. *FITISPos International Journal*, 6, 141-155. <https://doi.org/10.37536/FITISPos-IJ.2019.6.1.194>
- Forskrift om statsautoriserte tolker. (1997). Forskrift om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven (FOR-1997-06-06-571). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/1997-06-06-571>
- Forskrift om tilrettelagte avhør. (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2015-09-24-1098>
- Forvaltningsloven. (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (LOV-1967-02-10). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Fredriksen, S. (2018). *Innføring i straffeprosess* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Juridisk.
- Gallai, F. (2013). I'll just intervene whenever he finds it a bit difficult to answer: Exploding the myth of literalism in interpreted interviews. *Investigative Interviewing: Research and Practice* 5(1), 57-78.

- Gamst, K. T. & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Giertsen, H. (1989). *Egne og andres standarder. Utlendingers møte med politi og rettsvesen – erfaringer og forståelsesmåter* (KS-serien nr. 1-90). Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett.
- Goodman-Delahunty, J. & Martschuk, N. (2017). Risks and Benefits of Interpreter-Mediated Police Interviews. *VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security*, 18(4), 451-471.
- Gotaas, N. (2000). Kulturell bakgrunn og forståelse i rettssalene. I K. Andenæs, N. Gotaas, A. B. Nilsen & K. E. Papendorff. *Kommunikasjon og rettssikkerhet. Utlendingers og språklige minoriteters møte med politi og domstoler* (s. 83-123). Oslo: Unipub forlag.
- Hale, S. B. (2007). *Community Interpreting*. Great Britain: Palgrave MacMillan.
- Haraldsen, G. (1999). *Spørreskjemametodikk. Etter kokebokmetoden*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Havnen, R. (2019). Multimodal and interactional aspects of sight translation. A critical review. *FITISPos International Journal*, 6, No 1. Hentet fra http://www3.uah.es/fitispos_ij/OJS/ojs-2.4.5/index.php/fitispos/article/view/206/197
- Hultgreen, G. (2016, 27. november). IMDi-direktør Libe Rieber Mohn: Tolker truer rettssikkerheten. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/tolker-truer-rettssikkerheten/65367382>
- Hultgreen, G. (2017, 7. januar). Rettssikkerhet: Over 400 tolkefeil i en straffesak. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/over-400-tolkefeil-i-en-straffesak/66594127>
- IMDi. (2009). *Bruk av tolk i straffesaksjeden*. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/52253bdea845450da44c9964947d6fdb/bruk-av-tolk-i-straffesaksjeden.pdf>
- IMDi. (2018). *Behovet for tolk i 2017*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og NHO Service og Handel. Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/9471e477a7494d11826d63cf9af21ac1/behovet-for-tolk-i-2017>

- IMDi. (2019a). *Kartlegging av anskaffelser av tolketjenester*. Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/1d1f177882424a44a4ccd1acd0624920/kartlegging-av-anskaffelser-av-tolketjenester.pdf>
- IMDi. (2019b). Tolking i offentlig sektor 2018 (Faktaark). Hentet fra https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/sporreskjemaer-tolk/faktaark_tolk_2019.pdf
- IMDi. (2020a). *Indikatorer for integrering. Tilstand og utviklingstrekk ved inngangen til 2020*. Hentet fra https://www.imdi.no/contentassets/05e2fd2076cf4b17938d2913a403a852/integrering_i_norge_2020.pdf
- IMDi. (2020b). Kategorier i nasjonalt tolkeregister. Hentet 12. juni 2020 fra <https://www.tolkeregisteret.no/om-kategoriene>
- IMDi. (2020c). Retningslinjer for god tolkeskikk. Hentet fra <https://www.imdi.no/tolk/tolkens-yrkesetikk/>
- IMDi. (u.å.). Tolking i offentlig sektor. Hentet 11. august 2020 fra <https://www.imdi.no/tolk/>
- Inderhaug, E. & Trædal, T. (2015, 18. desember). Skal kvalitetssikre tolketjenesten. *Politiforum*. Hentet fra <https://www.politiforum.no/nyheter-omorganisering-politidirektoratet/skal-kvalitetssikre-tolketjenesten/127616>
- Jakobsen, K. K. (2015). Tolking i forbindelse med politiafhøring. Problemer og mulige løsninger. *FLEKS - Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 2(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.7577/fleks.1298>
- Jareg, K. & Pettersen, Z. (2006). *Tolk og tolkebruker - to sider av samme sak*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Johannessen, A., Tuft, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)*. (Prop. 112 L (2014-2015)). Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-112-l-2014-2015/id2408302/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2018). *Rammeplan for Bachelor - politiutdanning*. Hentet fra <https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/rammeplan-bachelor-politiutdanning-2019.pdf>

- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020). *Politimeldingen - et politi for fremtiden* (Meld. St. nr. 29). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/3fab938bb49b434f946bdd0b6fe6db13/no/pdfs/stm201920200029000dddpdfs.pdf>
- Justis- og politidepartementet. (2005). *Rett til tolk. Tolking og oversettelse i norsk straffeprosess*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justisdepartementet. (2003). *Lyddopptaksprosjektet 1998-2003. Styringsgruppens anbefalinger*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/prm/2003/0070/ddd/pdfv/188187-lydbandopptak.pdf>
- KOFA. (2020a). Sak om tolketjenester i tingretten. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://www.klagenemndssekretariatet.no/klagenemda-for-offentlige-anskaffelser-kofa/kofa-aktuelt/sak-om-tolketjenester-i-tingretten>
- KOFA. (2020b). Søksmål i sak om kjøp av tolketjenester. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://www.klagenemndssekretariatet.no/klagenemda-for-offentlige-anskaffelser-kofa/kofa-aktuelt/soksmal-i-sak-om-kjop-av-tolketjenester>
- Kolsrud, K. (2020). Politiet går til skarp kritikk mot Kofa etter innkjøpskritikk. *Rett24*. Hentet fra <https://rett24.no/articles/politiet-gar-til-sak-mot-kofa-etter-skarp-innkjopskritikk>
- Komter, M. (2005). Understanding problems in an interpreter-mediated police interrogation. *Ethnographies of Law and Social Control*. [https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/S1521-6136\(04\)06011-7](https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/S1521-6136(04)06011-7)
- Korsnes, M. K. & Hole, S. (2020, 30. januar). 6 av 10 som tolker for politi og helsevesen er ufaglærte. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/mr/brukar-ukvalifiserte-tolkar_-dom-vart-oppheva-fordi-tolken-ikkje-var-god-nok-1.14881218
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)* [Høringsnotat]. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/dbdc3ab12be743b18a0b1fc0d6fca48a/horingsnotat-forslag-til-lov-om-offentlige-organers-ansvar-for-bruk-av-tolk-mv.-tolkeloven.pdf>
- Lidberg, C. (2001). *Tolk i psykoterapi. En studie ur terapeutperspektiv*. Åtvidaberg: Flyktingmedisinsk centrum.
- Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>

- Mulayim, S., Lai, M. & Norma, C. (2015). *Police Investigative Interviews and Interpreting: Context, Challenges and Strategies*. Boca Raton: CRC Press.
- Mørk, H. (2019). *Tolking i justissektoren. En innføring i tolking i retten, hos politiet, barnevernet, i asylsaker og i fengslet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Nakane, I. (2007). Problems in Communicating the Suspect's Rights in Interpreted Police Interviews. *Applied Linguistics*, 28(1), 87-112.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1093/applin/aml050>
- Nakane, I. (2010). The role of silence in interpreted police interviews. *Journal of Pragmatics*, 43(9), 2317-2330. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.11.013>
- Nakane, I. (2014). *Interpreter-mediated Police Interviews. A discourse-pragmatic approach*. UK: Palgrave Macmillan.
- NESH. (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- NHO Service og Handel. (2020). Hero skal tolke for politiet. Hentet 22. september 2020 fra <https://www.nhosh.no/bransjer/helse-og-velferd/spraktjenester/nyheter-spraktjenester/2020/hero-skal-tolke-for-politiet/>
- Nilsen, A. B. (2005). *Flerspråklig kommunikasjon i rettssalen. En kasusstudie av en flerspråklig rettsforhandling*. (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Nilsen, A. B. (2011). Tolkemedierte samtaler - makt og avmakt i offentlig sektor. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 46, nr. 1. Hentet fra <https://www.idunn.no/nft/2011/01/art01>
- Nilsen, A. B. & Hitching, T. R. (2011). Tolkemedierte samtaler. Et gjensyn med lingvistikken. *Sosiologisk tidsskrift*, Årgang 19, 219-236.
- Nordberg, T. (2018). Intern kjønnssegregering i politiet – lederes oppfatninger om ansattes kjønnede kompetanse og tidsbruk. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 59(4), 373-392.
<https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2018-04-03>
- NOU 2007: 7. (2007). *Fritz Moen og norsk strafferettspleie*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/acdc3727d32f426a85fa6cb6be9b7483/no/pdfs/nou200720070007000dddpdfs.pdf>
- NOU 2013: 9. (2013). *Ett politi - Rustet til å møte fremtidens utfordringer*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/5e2a1012dbc7449e8f57813e7822252b/no/pdfs/nou201320130009000dddpdfs.pdf>

- NOU 2014: 8. (2014). *Tolking i offentlig sektor - et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning.
- NOU 2016: 24. (2016). *Ny straffeprosesslov*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-24/id2517932/>
- Nyberg, C. (2010). *Polisförhör - sökande efter fakta eller erkännande?* Växjö: Polisutbildningen Linnèuniversitetet.
- OsloMet. (2019a). Programplan for innføring i tolking i offentlig sektor. Hentet fra <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/programplan/TLKBA/2020/V%C3%85R>
- OsloMet. (2019b). Programplan for Bachelorstudium i tolking i offentlig sektor. Hentet 3. juni 2020 fra <https://student.oslomet.no/studier/-/studieinfo/programplan/TLKBA/2020/VÅR>
- OsloMet. (2019c). Statistikk for autorisasjonsprøven i tolking. Hentet 27. september 2020 fra <https://student.oslomet.no/documents/585736/126940222/Statistikk+for+autorisasjonspr%C3%B8ven.pdf/8ea692ed-56bb-7c0a-7b8b-4b4142a3122e>
- Personopplysningsloven. (2018). Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2018-06-15-38). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2018-06-15-38>
- Politidirektoratet. (2016). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*. Hentet fra http://riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/Etterforskningslftet_POD_final.pdf
- Politidirektoratet. (2019). *Kapasitetsvurdering av etterforskningsområdet*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/kapasitetsundesokelsen.pdf>
- Politihøgskolen. (2012a). *Studieplan - Videreutdanning i konflikthåndtering i et flerkulturelt samfunn*. Hentet fra <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/forebygging-mangfold/konflikthandtering-i-et-flerkulturelt-samfunn/>
- Politihøgskolen. (2012b). *Studieplan - Videreutdanning i kulturforståelse og mangfold*. Hentet fra <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/forebygging-mangfold/kulturforstaelse-og-mangfold/>
- Politihøgskolen. (2019a). *Studieplan - Videreutdanning i avhør av voksne*. Hentet fra <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/avhor-voksne/>

- Politihøgskolen. (2019b). *Studieplan - Videreutdanning i tilrettelagte avhør av barn*. Hentet fra <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-barn/>
- Politihøgskolen. (u.å.-a). Etter- og videreutdanning. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/>
- Politihøgskolen. (u.å.-b). Opptakstall for Bachelor - politiutdanning. Hentet 14. juli 2020 fra <https://www.politihogskolen.no/om-oss/fakta-tall/opptakstall-bachelor-politiutdanning/>
- Politi loven. (1995). Lov om politiet (LOV-1995-08-04-53). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1995-08-04-53>
- PROBA. (2019). *Barrierer for bruk av kvalifisert tolk i introduksjonsprogrammet: Utarbeidet for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)* (Proba-rapport nr. 2019-12, Prosjekt nr. 19024). Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/f41a13cc698647d189f7adb71a22a45d/barrierer-for-bruk-av-kvalifisert-tolk-i-introduksjonsprogrammet.pdf>
- Påtaleinstruksen. (1985). Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (FOR-1985-06-28-1679). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/1985-06-28-1679>
- Rachlew, A. (2003a). *Lyddopptaksprosjektet 1998-2003. Evalueringsrapport*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/prm/2003/0070/ddd/pdfv/188187-lydbandopptak.pdf>
- Rachlew, A. (2003b). Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv. *Tidsskrift for strafferett*, (04), 400-439. Hentet fra <https://www.idunn.no/tidsskrift-for-strafferett/2003/04/norske-politiavhoer-i-et-internasjonalt-perspektiv>
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning – noen eksempler og forskningsbaserte tiltak* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Rachlew, A. (2010). Å forske på sine egne: Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon. I T. Myklebust & G. Thomassen (Red.), *Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet: Forskningskonferansen 2010* (s. 127-147). Oslo: Politihøgskolen.
- Rachlew, A. & Fahsing, I. A. (2015). Politiavhøret. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis i straffesaker: Utvalgte emner* (s. 225-254). Oslo: Gyldendal juridisk.

- Rambøll. (2010). *Evaluering av Nasjonalt tolkeregister*. Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/a35caf84457d473d9f09ec37022703cc/evaluering-av-nasjonalt-tolkeregister.pdf>
- Riis-Johansen, M. O. (2004). *Politiavhøret som samtale. En empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkte* (Hovedoppgave). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Riksadvokaten. (2013). *Riksadvokatens arbeidsgruppe: Avhørsmetodikk i politiet*. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/rapport-om-avhørsmetodikk/>
- Riksadvokaten. (2016). *Politiavhør* (Rundskriv nr. 2/2016). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/politiavhor/>
- Riksadvokaten. (2018). *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (Kvalitetsrundskrivet)* (Rundskriv nr. 3/2018). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-kvalitetsrundskriv/>
- Riksrevisjonen. (2011). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2010. Dokument 1 (2011-2012)*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/Global/pdf/Dokumentserien/2011-2012/dok1-201112.pdf>
- Røkenes, O. H. (1992). Når terapeuten trenger tolk - hva trenger tolken? Tolkenes rolle og refleksjoner ved tolking i psykologisk behandling. *Linjer fra psykososialt senter for flyktninger*, 2(2), 3-7.
- Skaaden, H. (2013). *Den topartiske tolken. Lærebok i tolking*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder: planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Slettholm, A. (2016, 15. januar). Politimann brukte egen mor som tolk i Lime-saken. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/Exx2/politimann-brukte-egen-mor-som-tolk-i-lime-saken>
- Steinkellner, A. (2020). Nesten 15 prosent er innvandrere. Hentet 6. september 2020 fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nesten-15-prosent-er-innvandrere>
- Store norske leksikon. (2020a). Ordforråd. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://snl.no/ordforr%C3%A5d>
- Store norske leksikon. (2020b). Oslo Met - storbyuniversitetet. Hentet 6. august 2020 fra https://snl.no/OsloMet_-_storbyuniversitetet

- Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>
- Sturgis, P., Roberts, C. & Smith, P. (2014). Middle alternatives revisited: How the neither/nor response acts as a way of saying “I don’t know”? *Sociological Methods & Research*, 43(1), 15-38.
- Thrane, C. (2018). *Kvantitativ metode. En praktisk tilnærming*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Utlendingsdirektoratet. (2011). *Bruk av tolk i utlendingssaker* (UDI 2011-039). Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2011-039/>
- Vargas-Urpi, M. (2012). State of the art in community interpreting research. Mapping the main research topics. *Babel*, 58(1), 50-72.
- Wadensjö, C. (1998). *Interpreting As Interaction*. London: Longman.
- Wadensjö, C. (2009). «Även du var där, herr översettare!» - en tv-intervju med Gorbatjov. I A. Sparrman, J. Cromdal, A.-C. Evaldsson & V. Adelsvärd (Red.), *Den väsentliga vardagen: Några diskursanalytiska perspektiv på TAL, TEXT och BILD* (s. 272-288). Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Wadensjö, C. (2018). *Kontak genom tolk* (2. utg.). Stockholm: Dialogos Förlag.
- Öhrn, H. J. (2014). Politiavhøret. I P. Larsson, H. O. Gundhus & R. Granèr (Red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 205-228). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Øyen, Ø. (2016). *Straffeprosess*. Bergen: Fagbokforlaget.